ARGEȘ

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XXI (LV) ■ Nr. 1 (463) ■ Ianuarie 2021 ■ 5 lei ■

MARIUS BUNESCU - Iarna în București (detaliu)

Magda Grigore

În numele poemului
(amintirile au aripi)

... tu vii spre mine alergând,
treci cu pasul uşor văile şi munţii;
pasul tău e lipsit de adâncime,
adie subtil, imponderabil, ca o aripă,
zborul e un arc de lumină –
călătoreşti rapid, ca un fulger;
Faţa ta e senină, de un alb rece,
albul care respinge culorile din jur,
zâmbetul tău e întors din durere
şi pare acum un mister;
ai braţele mai lungi,
degetele subţiate;
tu ştii lucruri pe care eu nu le ştiu,
lucruri care pentru mine nu s-au născut încă;
Tu eşti într-un fel trecutul meu,
lumea mea e acum trecutul tău –

tu eşti o amintire
supravieţuieşti în memoria mea
cu o nouă biografie;
vii în prezent, liberă, fără timp,
în spatele tău lumina
se recunoaşte pe sine în veşnicie.

... da, amintirile au aripi,
sunt nişte fluturi misterioşi,
au aripi lungi, aripi subţiate,
sunt fulgere adânci –
care taie uşor noaptea !

Muzică
Bucuria Crăciunului, la Filarmonica Piteşti

Concertul simfonic de Crăciun de anul acesta de la Filarmonica Piteşti a fost unul atipic. Aproximativ cu acelaşi repertoriu din anii precedenţi, dar cu un timp mai scurt, cu o orchestră redusă ca număr de artişti instrumentişti. Cu mască, distanţaţi fizic, dar nu şi sufleteşte. Cu plexiglas între corzi şi suflători. Cu brazi împodobiţi de o parte şi de alta a scenei, cu trei brăduţi, la fel de împodobiţi, în faţa scenei. Cu Rooll Up-ul pe scenă, în spate, dar vizibil, pentru a se defini în faţa publicului de dincolo de scenă. Un concert de Crăciun altfel. Fără public. Doar cu personalul filarmonicii. Concert simfonic transmis în direct pe internet, pe pagina de facebook a instituţiei (www.facebook.com/pitestifilarmonica) şi pe web (www. filarmonicapitesti.ro, cu link direct pentru pagina de facebook pentru a putea fi ascultat şi vizionat de cât mai mulţi oameni). Orchestra simfonică a Filarmonicii Piteşti, dirijată de Tiberiu-Dragoş Oprea.

Strauss şi Ivanovici. Valsuri şi polci. Dar nu numai, piese muzicale cunoscute şi iubite de public. Aplaudate la scenă deschisă odată. Cântate cu acelaşi drag şi profesionalism de orchestra simfonică: Ivanovici - Valurile Dunării, Strauss Jr. - Viaţă de artist, Vin femei şi cântec, Jockey Polka, Rosen aus den Suden, Trenul de agrement, Tunete şi fulgere, La vânătoare, Tic-Tac, Joann Strauss jr./Richard Atzler – Annen-Polka şi Johann Strauss Jr./Josef Strauss - Pizzzicato-Polka.

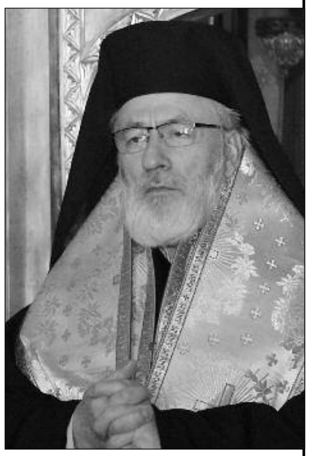
Cântate cu dorul de public. S-a simţit lipsa publicului, s-a simţit lipsa aplauzelor pentru care fiecare artist, indiferent în ce mediu activează, trăieşte. Rostul unui artist este acela de a transmite şi a aduce bucurie în sufletele oamenilor.

Dacă în anii trecuţi concertele simfonice de Crăciun au fost şi de trei ore, cu orchestră mare, cu solişti invitaţi, anul acesta totul a trebuit să se raporteze pandemiei. O pandemie pe care contemporanii nu au mai cunoscut-o până acum. COVID 19 nu numai că a luat multe vieţi şi a fărâmiţat familii şi suflete, dar a adus şi teamă, teama de a nu te îmbolnăvi, de a nu-i îmbolnăvi şi pe alţii, de a-i pierde pe cei dragi şi de a-ţi pierde locul de muncă. Dar şi speranţa că poate oamenii se vor schimba şi vor deveni mai buni. Că toate vor trece şi viaţa va reveni la normal. Nu cel pe care îl ştiam, dar pe care ni-l dorim.

MIHAELA FULGEANU MATEI

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

În timpul unui an, se postește peste 200 de zile, din cele 365; strașnică orânduială și să trăiască postitul!

Dacă stăm drept și ne judecăm pe noi înșine, fiecare, fără să ne acordăm nicio scuză, vom vedea deslușit că trebuie urgent să ne îndreptăm cărările, nu doar unul dintr-o mie, și fiecare cu sine însuși război să ducă, așa încât în solidaritate creștină, să pornim pe drumul cel bun.

Astăzi am putea spune că încă, parcă nu este atât de valoros timpul ca în trecut. Oamenii aveau o pătrundere și ajungeau la un efect extraordinar prin cititul unei cărți ca „Învățăturile lui Neagoe Vodă Basarab...” și alte cărți, cazaniile, psaltirile și tot ce s-a tipărit la noi... Acum, încă nu ne putem imagina bucuria de a citi, bucuria lecturii. Cum și cu ce bucurie priveau înaintașii noștri o carte? Ca pe Sfânta Împărtășanie!

Cel mai greu lucru este să ne schimbăm mentalitatea! Ceea ce se întâmplă, îndeosebi, în viața omenirii și a fiecăruia dintre noi, este atunci când încerci anumite prefaceri de profunzime, sau mai de suprafață. Una este când vopsești o casă, și alta este când trebuie s-o prefaci din temelii. Și apoi, trebuie să ai meșter, nu glumă, sau să te pricepi tu cât de cât.

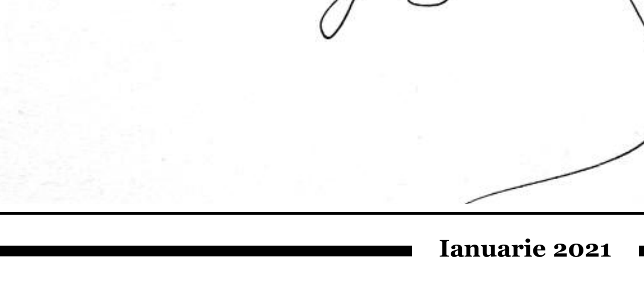
Am avut întotdeauna o mare bucurie să mă aflu în frumusețea lumii văzute. Totul în jur m-a fascinat. Am înțeles mai târziu, citind prin bătrânele Scripturi, că pământul este așternut picioarelor lui Dumnezeu! Bucuria a fost și mai mare. Cum adică, să pășim și noi, în fiecare zi din veacul veacurilor, pe așternutul picioarelor lui Dumnezeu?

Întâi să voiești, adică să ai puțin spațiu de meditație și să-ți folosești libertatea de a opta pentru a te apropia de Dumnezeu. Ești liber numai atunci, cu adevărat, când tu alegi cărarea, calea și puntea ce duc spre Dumnezeu. Noi confundăm totdeauna noțiunea de libertate. Se cere numai din partea lui Dumnezeu cooperare, partea noastră rămâne undeva, nesemnificativă și pustie, pentru că suntem foarte ocupați.

Alege viața, ca să trăiești! Deci, e foarte limpede, este un imperativ aici. Nu spune: te rog să alegi viața, ca să trăiești. Știi, insist, fii bun și alege viața ca să trăiești! Este imperativul: „Alege viața, ca să trăiești!”

Chenoză a făcut numai Dumnezeu! Așa că că acest cuvânt, această stare este numai a lui Dumnezeu! Noi putem fi cumsecade, cu obraz subțire, cu bun-simț, pioși, pe ici, pe colo cu puțină evlavie, dacă putem spune și despre aceasta, încât nu ne putem împopoțona nici pe departe cu acest epitet, cu această numire de smerenie.

Unii înclină să creadă că viața de aici este o pedeapsă. Este o pedeapsă, în sensul că noi, în țesătura aceasta pe care a făcut-o Dumnezeu impecabilă, am încercat să brodăm, cu mânuțele noastre, lucruri care nu dau cu gândul și planul lui Dumnezeu. Și atunci sigur că suntem în suferință. Zidul, care era de despărțire între om și Dumnezeu, odată cu venirea lui Iisus Hristos, a fost dărâmat.

Gheorghe Grigurcu

„Cel mai bun mijloc de a depăși o dificultate”

■ Scrisul: o instituție închisă, dar nu secretă, asemenea francmasoneriei.

■ Cel mai bun mijloc de a depăși o dificultate e o altă dificultate.

■ Porțile spre Infern se deschid cu un sunet lugubru. Porțile spre Paradis se deschid inaudibil.

■ „Gide: morala îl plictisește, e bună numai pentru ființele dornice de repaus. De unde! Morala nu e statică, presupune progresul constant, morala nu e nici ușoară, nici plictisitoare. Henri Massis: Răul e banal, dezordinea e banală, excepționale sunt lucrurile bune, însușirile alese. Renunțarea și lenea sunt monotone. Efortul e creator de noutăți interesante. Știm mereu dinainte cum vor reacționa fariseii, imprevizibil e Hristos” (N. Steinhardt).

■ Morala criticului? Aceea de a fi ultimul care ar crede în lipsa sa de vulnerabilități și limite. Ultimul care ar cuteza să se proiecteze în infailibilitate. A. E.: „Dar nu ar reprezenta aceasta o slăbire a oficiului său afirmativ-ofensiv?” Nu, pentru că autoritatea reală a acțiunii criticului implică o reală confruntare cu fatalitatea relativului.

■ La intrarea unui supermarket, două fetișcane cu pielea tuciurie care cerșesc. Una dintre ele: „Tatăl meu a intrat ieri la închisoare”. Cealaltă: „Vai de mine! Ce bine că tatăl meu nu mai trăiește!”.

■ Amintirea: transfigurarea unei despărțiri, posibilă doar prin natura sacrificială a acesteia.

■ Disprețul: „A nu te osteni să descoperi nici măcar defectele aproapelui!” (Ortega y Gasset).

■ A avea simțul umorului înseamnă inclusiv capacitatea de a-ți pune în joc propria persoană, a glumi pe seama acesteia.

■ Dintr-un film: „Îmi plac femeile pentru că mi se pare că-mi plac atît de mult doar mie, nu și altcuiva. Sunt egoist”.

■ „Invidiam oamenii din jurul meu, închiși hermetic în tainele lor și izolați de tirania obiectelor. Ei trăiau prizonieri sub pardesiuri și paltoane dar nimic din afară nu-i putea teroriza și învinge, nimic nu pătrundea în minunatele lor închisori. Între mine și lume nu exista nici o despărțire. Tot ce mă înconjura mă invada din cap pînă-n picioare, ca și cum pielea mea ar fi fost ciuruită. (...) Lumea își prelungea în mine în mod natural toate tentaculele; eram străbătut de miile brațe ale hidrei” (M. Blecher).

■ Erosul: posibil cea mai tulburătoare demonie, întrucît se străduiește a imita starea mistică. „Misticul, burete al lui Dumnezeu, se preseasă un pic de lucruri: atunci Dumnezeu, lichid, se scurge și le smălțuiește. La fel și îndrăgostitul” (Ortega y Gasset).

■ Scriptor. N-ai încotro. Judeci pentru a fi judecat, fie și în contumacie. Poate că e preferabilă contumacia.

■ Avem semne de circulație lăuntrice, similare cu cele de pe drumurile publice, dar de cîte ori le nesocotim pe unele ca și pe celelalte?

■ Complici întru pasivitate, somn, moarte.

■ „Institutul de Cercetare a fericirii din Danemarca, o organizație ce studiază motivele pentru care unele societăți sunt mai fericite decît altele, a inaugurat un adevărat Muzeu al Fericirii în Copenhaga. Vizitatorii, chiar dacă puțini la număr din pricina pandemiei, sunt invitați să-și caute țara pe un «atlas al fericirii», să se informeze despre politicile unor guverne pentru starea de fericire a populației, să afle din ce parte a creierului vine sentimentul bucuriei și cum se schimbă raportarea la fericire odată cu vîrsta, amănunte amuzante despre rîs și zîmbet, dar și despre posibilitatea ca, în viitor, telefoanele noastre să ne recunoască emoțiile” (**Dilema veche**, 2020).

■ „Vanitatea: o poartă deschisă prin care prostia poate intra la orice oră din zi și din noapte” (proverb chinez).

■ Senectute. Lucrezi. Te străduiești să-ți învingi astenia nărăvașă. Zilnic te storci ca un tub de vopsea pe sfîrșite, în truda unui pictor.

■ A.E.: „Ai făcut, evident, o greșeală. Dar oricum s-ar învîrti lucrurile, poate apărea o scuză a greșelii în cauză”. Nu cumva salvarea ei sofistică? „Ei și?”.

■ Un fenomen analog simoniei: nărăvul unor autori sau autoare de a-și „cumpăra” cu bani comentariile favorabile.

■ „A analiza conținutul și forma unei opere de artă, a-i releva calitățile și defectele, înseamnă a te îndeletnici cu preliminariile criticii, sau a te complace pe la periferiile ei. Efortul esențial al Criticii tinde, după uitarea de-un moment a operei studiate, să refacă această operă pe-un alt plan, adică exclusiv în termeni de conștiință. Intră oarecare superior calcul diferențial și integral în sarcina ce-i incumbă criticii. Linia curbă, cu sinuozitățile ei de domeniul geometriei și al vizibilității, linia ce reprezintă în toată nuditatea ei concretă opera de artă, urmează să fie exprimată și refăcută abstract, în termeni de algebră asimilabilă lucidității noastre” (Blaga).

■ A fi realmente „înțelept”, „virtuos”, „înzestrat” înseamnă a nu te putea recunoaște astfel decisiv, pe planul conștiinței tale, nici măcar în intimitatea acesteia. A păstra o măcar minimă rezervă dubitativă.

■ Senectute. Scrii pentru a te calma, vorbești pentru a te tulbura. Sunt acum zile de iarnă grea, cu polei, așa încît nu mai poți ieși din casă. Solitudine fără pată. Cea mai fidelă companie a zilelor și nopților tale: pisica Mița, sărmana, suferind de o boală incurabilă. Ce-ai mai putea dori?

■ Cu cîtă emoție îți aduci aminte de ceea ce nu s-a petrecut.

■ „Putem, ca și Sf. Francisc d'Asissi, să comunicăm cu natura, oceanul, muntele, pădurea, cîmpurile, fluviul. Exemplul cel mai frapant al acestui gen de comuniune afectivă ne este dat de relațiile omului cu cîinele, adevăratul prieten. Se împlinește aici reconcilierea omului cu natura înstrăinată și obiectivată, în care omul nu mai întîlnește un obiect, ci un subiect, un prieten. Relațiile omului cu cîinele au o valoare metafizică, căci existența autentică este atinsă printr-o pătrundere în interiorul obiectului” (Berdiaev).

■ Își tipărește scrisele în volume elegante, de-o prețiozitate obiectuală care iese în evidență asemenea unei femei ce, neposedînd un fizic atractiv, se fardează strident, se înveșmîntă cu un exces ornamental.

■ Senectute. Aș vrea nespus să dau sfaturi tînărului care am fost odinioară, dar acesta, în prezent vecin de apartament cu mine (a rămas la vîrsta de odinioară), schimbă vorba cînd îmi dau în vileag intenția. Politicos, dar intratabil. Hermetic emoțional astfel cum n-am putut fi în continuare.

■ Senectute. O mare iubire trece acum prin proba sa de foc, confruntarea cu proximitatea morții. Încearcă măcar a se cumpăni cu aceasta, în intemporal.

■ „Nu e deloc o glumă! Regina Elisabeta a II-a încearcă să recupereze din resurse proprii pierderile de 30 de milioane de lire sterline înregistrate de Fondul de Colectă regală pe perioada pandemiei. Așa că a lansat pe piață ginul regal realizat din resursele proprii ale Palatului Buckingham, care costă 40 de lire sterline sticla. Băutura are 42% alcool și este realizată din 12 plante culese de mînă din grădinile Palatului. Printre ingredientele licorii regale menționăm frunzele de dude, lămîia, păducelul și frunzele de dafin. Regina Elisabeta a II-a (94 de ani) e o mare iubitoare de gin” (**Click**, 2020).

■ A.E.: „Prin vocația lor maternă, prin distribuția lor domestică, femeile par plantate în pragmatismul prezentului, spre deosebire de bărbații captivați de *gratuitatea* trecutului și viitorului. Cu toate că în epoca noastră are trecere, inclusiv sub raport psihologic, moda unisex...”.

■ „Există oameni dezgustători în ciuda meritelor lor și oameni care sunt agreabili în ciuda defectelor lor” (La Rochefoucauld).

■ Permanenta decență a dubiului față de tine însuți.

■ Senectute. Acum ești tot mai puțin pretențios. Nu aștepți neapărat Binele, te mulțumești cu Răul care, aidoma unui om obosit, se oprește din cînd în cînd spre a-și trage suflarea.

■ Senectute. Visele nocturne încep a se actualiza. Nu o dată apare în ele dificultatea ta de-a urca scările.

■ A muri înseamnă a te despărți nu doar de cel ce-ai fost, ci și de cel ce n-ai putut fi. Acest ultim aspect al morții e probabil cel mai șocant.

■ „Dar, cînd ești înspăimîntat, timpul trece încet, iar cînd ești foarte înspăimîntat, chiar și o clipă ucide lent; cînd ești înspăimîntat de moarte, timpul stă pînă la urmă în loc. Să vrei să alergi mai iute ca oricînd și să nu poți să miști piciorul, să vrei să cumperi clipa jertfind totul și să afli că nu e de vînzare, pentru că «nu atîrnă nici de cel ce vrea, nici de cel ce aleargă, ci de Dumnezeu care are milă»” (Kierkegaard).

■ *Clerici vaganti*, precursorii medievali ai „poeților damnați”. E vorba de studenți sau absolvenți ai studiilor teologice, care, neavînd încă un loc de muncă, produceau/recitau/cîntau texte cu caracter profan, satirice ori erotice.

■ Senectute. Ai fost toată viața un inadaptat la oameni. În prezent devii un inadaptat la soare, la nori, la bătaia vîntului.

■ A.E.: „Dacă nu-l situezi dincolo de Bine și de Rău, dincolo de frumos și de urît, nu ești capabil de-a gusta beția Destinului”.

■ „Ultima nebunie! O întreprinzătoare numită Ajam Ple, a deschis recent o afacere foarte profitabilă în Nonthaburi, Thailanda. În salonul ei de tatuaje modifică liniile din palmele clienților ca să le schimbe destinele. Deja are extrem de mulți doritori. Salonul nu mai face față clienților care cer să li se deseneze linii care să le îmbunătățească sănătatea, viața amoroasă și prosperitatea. Mulți vin să-i mulțumească lui Ple, susținînd că deja soarta lor s-a schimbat în bine” (**Click**, 2020).

■ A te gîndi la un lucru ca și cum l-ai fi pierdut, spre a avea bucuria regăsirii lui.

■ Scrie atît de brevilocvent și atît de puțin, încît textul său ar putea fi apreciat dintr-o ochire ca fiind sclipitor sau doar un rebut. Aici media, formula echivoc-salvatoare „așa și așa” nu încape.

■ Aspirația subliminală a ființei umane spre coerență. „Chiar și în sentimentele cele mai opuse în aparență, există întotdeauna o rădăcină comună” (Drieu la Rochelle).

■ Scriitor, coleg de facultate cu subsemnatul. De cîte ori stăteam de vorbă, insista întristat asupra momentelor de vanitate surprinse la unii literați. Nu mi-am dat seama la început că era de fapt o manifestare de gelozie. Cînd, peste cîțiva ani, a ajuns la o anume reputație, la fugitivele noastre întîlniri, din puținele-i vorbe mi-am dat seama că a ajuns să mi se adreseze cu „dumneavoastră”. Mărturisesc că nu m-am așteptat la un atare respect...

■ La un proces de viață, nu poți fi martor întrutotul „imparțial”. Depoziția ta este inevitabil una emoțională, conțînd cu precădere astfel, cu deloc neglijabilele riscuri de rigoare.

■ „Critica onestă și aprecierea făcută cu sensibilitate nu se îndreaptă asupra poetului, ci asupra poeziei. Dacă nu plecăm auzul la exclamațiile confuze ale criticii ziaristice și la urmarea lor, murmurul publicului care repetă ce a auzit, ne vor ajunge la urechi multe nume de poeți; dacă însă umblăm nu după ce spune cronica clipei, ci după bucuriile poeziei, dacă vrem cu adevărat poezie, o vom găsi rareori” (T. S. Eliot).

■ Senectute. Orizontul se strîmtează cotidian, dar e vorba totuși de un orizont.

■ Indiferent de ce arată orele ceasornicelor, e prea tîrziu. Tîrziu nu doar în puțin semnificativa-ți făptură, ci și în lume. Un crepuscul deopotrivă al ființelor și al materiei anorganice.

■ „Românii de odinioară credeau că de praznicul Tăierii Capului Sf. Ioan Botezătorul nu trebuie să folosească cuțitul și nici să mănînce fructe rotunde (cu formă de creștet) cum ar fi pepenele. De asemenea românii din vechime începeau atunci un post aspru numit «de la cruce pînă la cruce», care ținea pînă pe 14 septembrie (la Înălțarea Sfintei Cruci). Acest post nu e prevăzut în calendarul creștin” (**Formula As**, 2020).

■ Abuzat de viață în așa măsură, încît vin clipe în care moartea aproape nu mai contează. Deja viața i-a făcut în majoritate jocul.

■ Credința. A crede în Dumnezeu, înseamnă a avea în vedere jumătatea plină a paharului. A avea în vedere jumătatea goală a paharului, înseamnă a crede și mai puternic în Dumnezeu.

■ Împlinire? În cele din urmă o chestiune de detalii, de migală. Ardoarea rămîne în vîrful unei iglițe, al unui ac, al unui condei.

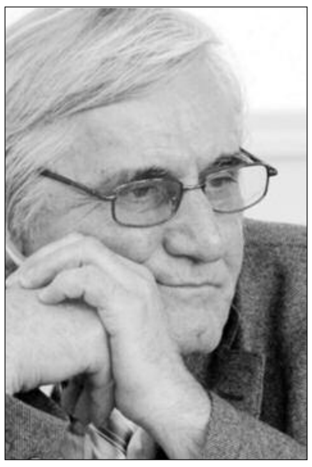
■ „Casa din Braunau am Inn (Austria), în care s-a născut și a locuit pînă la vîrsta de 3 ani Adolf Hitler, a devenit subiect de controverse, astfel că s-a decis transformarea ei într-o secție de poliție. Autoritățile din localitate au hotărît să mențină – și după transformare – placa memorială anti-fascistă și anti-război ce fusese instalată la sfîrșitul anilor '80 la exteriorul casei, relatează DPA, citată de Agerpres. Inscripționată în limba germană cu mesajul «Pentru pace, libertate și democrație, niciodată din nou fascism, milioane de morți ne aduc aminte», placa a fost plasată în fața casei în 1989” (**Historia**, 2020).

■ Confesiunea: o tentativă de autoconvingere.

A avea simțul umorului înseamnă inclusiv capacitatea de a-ți pune în joc propria persoană, a glumi pe seama acesteia.

jurnal

Nicolae Oprea

Glose la calendar

LEONID DIMOV - 95

La mijlocul deceniului al şaptelea al secolului trecut, într-un climat cultural ceva mai destins, s-a sudat în centrul ţării un grup de (încă) tineri scriitori, sub emblema programatică a onirismului estetic. Cu noi aderenţi atraşi pe parcurs, gruparea era alcătuită deopotrivă din poeţi (Leonid Dimov, Vintilă Ivănceanu, Virgil Mazilescu, Emil Brumaru, Daniel Turcea, Sorin Mărculescu) şi prozatori: Dumitru Ţepeneag, Iulian Neacşu, Florin Gabrea, Virgil Tănase, Sorin Titel. (Cf. antologia realizată de Marian Victor Buciu: *Leonid Dimov, Dumitru Ţepeneag – Onirismul estetic*, 2007). În intervalul 1964-1964, ani de manifestare publică susţinută a grupului oniric, Leonid Dimov se implică teoretic în afirmarea onirismului estetic, opiniile sale eseistice fiind reunite postum în volumul *Momentul oniric* din 1997, împreună cu ale prietenului său Dumitru Ţepeneag. Oniricii s-au manifestat ca o grupare omogenă de creaţie, precum *Şcoala de la Târgovişte*, care transformă programul literar într-o modalitate subversivă de rezistenţă anti-comunistă. În plus, ambele grupări anunţă prin strategiile narative/ poetice inovatoare şi configuraţia inedită a imaginarului postmodernismul cultivat de generaţia optzecistă.

Biografia lui Leonid Dimov este marcată de dramatism şi întrucâtva asemănătoare cu a celuilalt mare scriitor de origine basarabeană, Paul Goma; mai puţin viaţa boemă. S-a născut cu 95 de ani în urmă (11 ianuarie 1926) într-o familie mixtă (Nadejda Dimov şi Naum Mordcovici) din Basarabia, în localitatea Ismail. Cum se vede, poetul va purta oficial numele mamei, de teama terorii fascist-legionare contra evreilor din anii războiului. În 1929 întreaga familie migrează în România şi se stabileşte în Bucureşti, unde fiul urmează cursurile Colegiului „Sf. Sava" până la bacalaureatul din 1944. După absolvirea liceului, tânărul cu fibră contestatară ezită între diferite facultăţi şi opţiuni existenţiale. Înscris iniţial la Facultatea de Litere şi Filosofie, va fi exmatriculat spre sfârşitul anului din motive politice. A mai frecventat cursuri, neterminate, la facultăţile de Teologie, Drept şi Biologie. Tot în 1944 devine membru al partidului comunist, din care - după ce în anul următor îşi depusese ostentativ carnetul de partid - va fi exclus oficial în 1950. A lucrat ca redactor la revistele „Studentul român" şi „Arta plastică", la Institutul Româno-Sovietic şi la agenţia de presă Agerpres. În 1957 este acuzat de „insulte la adresa lui Stalin", în urma unui gest iconoclast faţă de statuia dictatorului din parcul Herăstrău. A fost arestat şi încarcerat la Jilava până în 1959. Din pricina cenzurii comuniste, în anii 1960-'70 şi-a găsit refugiul în traduceri, din R.M. Alberes, M. Raymond, C. Malaparte, G.B. Marino, G. de Nerval şi Lermontov. După o viaţă boemă şi marginală, a murit pretimpuriu în 5 decembrie 1987, în Bucureştiul ce se apropia de sfârşitul comunismului.

Tânărul poet a intrat în literatură devreme, în 1943, publicând în revista Colegiului „Sf. Sava", dar debutează cu adevărat mult mai târziu cu versurile propuse spre publicare de Şerban Cioculescu în *Viaţa românească* din 1964. Iar editorial debutează în 1966, cu volumul *Versuri*, care anunţa deja direcţia onirică în care va evolua. Peste doi ani publică alte două culegeri poetice: *7 poeme* şi *Pe malul Styxului*. Recuperând aievea timpul pierdut, probează o prezenţă editorială constantă până la începutul anilor '80, cu volumele: *Carte de vise, Semne cereşti, Eleusis, Deschideri, Amintiri, La capăt, Litanii pentru Horia, Dialectica vârstelor, Tinereţe fără bătrâneţe, Spectacol, Veşnica reîntoarcere*. După debutul editorial întârziat până la 40 de ani, Leonid Dimov încorporează în al doilea volum, din 1968, un ciclu unitar de pseudo-balade de factură onirică. *Poemul odăilor* deschide acest ciclu alcătuit din poezii ample cu sâmbure epic şi cu bizare personaje lirice de epos degradat care se detaşează prin înclinaţia către universul obiectual. În faza celor *7 poeme*, lirismul dimovian, a cărui metaforă barocă devine Turnul Babel, se hrăneşte din ample viziuni hipnogogice, menite să îmbogăţească lumea concretă, datorită puterii re-creatoare a limbajului poetic. Se recompune astfel, cum o redefineşte poetul, „o lume grămădind obiecte", în urma procesului de reificare cu funcţie simbolică.

Poezia onirică – enunţa Leonid Dimov încă din 1968 – este „o poezie activă" care nu mizează defel pe evaziune – oniricii fiind acuzaţi de ideologii partidului de evadare din realitate - , fiindcă ţinta ei este totdeauna universul *real* şi, implicit, „transformarea lui în serii din ce în ce mai îndepărtate de *aparenţe*" spre a descoperi adevărul esenţial. Pariul poetului oniric este acela de „a găsi modalitatea de a aduce în cotidian semnele unor alte lumi" (Cf. *Momentul oniric*, 1997). Este ceea ce Dimov reuşeşte într-o serie de arte poetice – precum *Poemul odăilor, A.B.C.* , *Vis cu bufon, Turnul Babel, Impas, Vis cu levitaţie* ş.a. - în care vizează o *nouă topologie*, reorganizând expert materia realului prin transformări complexe, dar „realizate instantaneu, aproape magic". Spaţiul generic în care se consumă, de obicei, evenimentul liric devine comuna *odaie*, nucleu al universului imaginar redimensionat prin viziuni onirice.

În *Poemul odăilor*, Leonid Dimov se vădeşte un maestru în frecventarea simbolismului cromatic. Fiecare odaie se particularizează printr-o culoare semnificativă: începând cu odaia *verde*, apoi, odaia *roşie* ("E purpura adâncă-n draperie"), odaia *galbenă* ("E galbenul spătarelor de jeţuri"), odaia *violetă* ("E capa de mătase violetă"), odaia *sidefie-albă* ("E sideful spart peste platouri/…/ E-un alb veşmânt înăbuşind ecouri"), odaia *portocalie* ("E marele chivot portocaliu"). În acest cadru conturat pictural, Dimov îşi afirmă, în fond, gândirea poetică de extracţie simbolistă. Viziunea cu dimensiuni cosmice derivă din simbolistica culorilor cu trimitere la cele patru elemente aristotelice. Verdele de la început simbolizează apa; roşul-purpuriu simbolizează focul, galbenul şi albul simbolizează aerul, iar negrul şi cafeniul – pământul. Călătoria poetului din temporal spre atemporal ilustrează, în ultimă instanţă, dialectica confruntării dintre viaţă şi moarte, în acelaşi registru simbolic.

În penultima odaie se reface un spaţiu sacru în jurul *chivotului* din cultul creştin, o bisericuţă din metal preţios în care se păstrează sfânta împărtăşanie, simbolizând tronul Mântuitorului din slava cerească. În acest loc privilegiat reapare în prim plan subiectul liric susţinând de mâner chivotul care pare să-i scape smuls de forţe obscure. Ultima odaie, cumulând cromatica celorlalte („E ultima în care, apoi, zac/ Culorile din fiece odaie") consfinţeşte sfârşitul călătoriei fantastice printr-o bruscă desacralizare, ca într-o scenă de carnaval: „O scenă de irozi cu vârcolac,/ Împreunarea lor, în mijloc, taie". Culorile combinate, focalizate în centrul acestei, să-i zicem, odăi-sinteză despică tabloul static, creând impresia de ilimitat şi de întreţinere a spectacolului lumesc care se caracterizează printr-o perpetuă mişcarea opusă încremenirii. Un vizual prin structura sa, poetul oniric aglomerează în „odăile" poemului fragmente ale materiei viu colorate, mătăsoase şi strălucitoare, în ordinea barocului: brocartul, scoica venusiană, draperia de purpură, fluturii de email, mantiile de prelaţi, glastrele cafenii, mătasea violetă, cutia de bijuterii, divanul, veşmintele albe sacerdotale etc. Termenii rari, cu parfum de epocă apusă, sunt asimilaţi fără stridenţe în discurs, demonstrând calitatea poetului de „aurfaur al cuvântului". Întrucât bogăţia imaginii se întemeiază în poezia lui Leonid Dimov pe geometria „slovei făurite", ca la Tudor Arghezi.

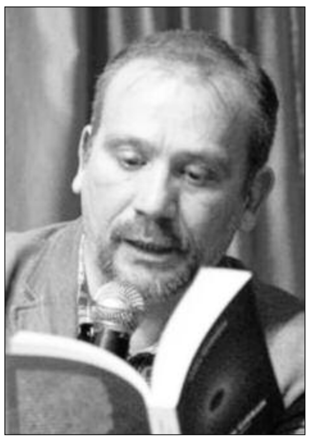
Eliminând orice îndoială asupra orientării sale decise spre onirism, Leonid Dimov publică în 1969 o *Carte de vise*. Insolita carte de atmosferă fantastică reuneşte o serie de poeme-vise dedicate unor fiinţe umile (*Vis cu institutoare, Vis de mahala, Vis cu militar*), unor vietăţi rare (*Vis cu licorn, Vis cu paserile muscă*) sau, pur şi simplu, unor stări de graţie (*Vis septentrionic, Vis cu levitaţie*). În *Vis cu bufon*, subiectul contemplării poetice este „bufonul unui rege mort cu zile" întruchipat dintr-un veac îndepărtat. Poemul a fost inclus în primul dintre cele trei cicluri omogene ale *Cărţii de vise*, intitulate gradat: *Hipnogogice*, *7 proze* şi *La capătul somnului*. În acest *Vis* – şi în altele asemenea –, Leonid Dimov apelează la formula alexandrină a distihului (fără să marcheze strofele ca atare). El simulează, în acelaşi timp, clasicismul formelor fixe, dar şi naivitatea tiparelor folclorice. Este un mod de a-şi pune arta poetică sub semnul simplităţii retorice. Simplificarea discursului poetic este reliefată şi de tonalitatea colocvială, decurgând din apelul la expresia uzuală sau interpelarea directă a martorului (cititorului) prezumtiv

Poemul complex *A.B.C.*, care închide volumul *7 poeme* – un grupaj continuat în acelaşi registru stilistic cu cele *7 proze* din *Carte de vise* – a fost proiectat ca o epopee a cotidianului. Este un poem secvenţial, deschizându-se cu o *Invocaţie* care invită la contemplarea lumii din dublă ipostază: *zeu şi muritor*. Aedul şi zeul întruchipaţi în poem vor retrăi apoi evenimentele dintr-o săptămână, descrise în secvenţele poemului intitulate ca atare: *Luni*, *Marţi*, *Miercuri*, *Joi*, *Vineri*, *Sâmbătă*, *Duminică*. *Joi*, conform tradiţiei, este obişnuita zi de târg, în care muritorul „vizionează" bâlciul, însoţit, după indiciile textuale, de zeul vânturilor, Eol. Fixarea ironică a itinerarului parcurs către târg aminteşte traseul parodic al ţiganilor din epopeea comico-satirică a lui Ion Budai-Deleanu: „Trecut de Ciofliceni, cu bicicleta,/ Zoream către Fierbinţi să-mi vând egreta". Stârcul alb pe care vrea să-l vândă la târg nu este, însă o pasăre comună, ci una care atrage şi propagă mirajul în cotidian („Egreta mea patetică, de plaje,/ Nostalgic ciugulind printre miraje."). Sub atari auspicii, vânzătorul se transformă el însuşi într-un magician (cu pălăria neagră aferentă care ascunde minuni), scamatorul care întreţine iluzia unei realităţi mirobolante: „Aveam şi magicul ţilindru gol/ Cu colibri, cu şerpi, cu-n zeu: Eol/ Şi melodii lăsam să înfăşoare/ Palate, eleştee şi ogoare" În linia balcanismului reinventat de Leonid Dimov în lirica sa, se produce aici tranziţia dinspre cotidian către fantastic, în registrul carnavalizării discursului. Întrucât bâlciul reprezintă varianta autohtonă a carnavalului în care coabitează de-a valma dansul impetuos, muzica zgomotoasă, costumaţia bizară şi gestica iconoclastă, într-o combinaţie semnificativă de grotesc şi sublim. Efectul de-solemnizării lumii în spaţiul laic al bâlciului este accentuat prin coborârea transcendenţei în cotidianul pitoresc. Dumnezeu, pe care poetul îl denumeşte familiar, mai încolo, Atoatele, îl înlocuieşte pe muritor la tarabă pentru a-i vinde marfa rară, provocând astfel destrămarea mirajului.

În întreaga creaţie dimoviană, concepută în registrul *onirismului estetic*, este recuperat imaginarul fantastic prin deschidere onirică în direcţia prelungirii şi complinirii realităţii banale. Consecvent cu principiul afişat al *proiectării oniricului în cotidian*, poetul acţionează în sensul dezmărginirii şi augmentării realului pentru a capta spectacolul existenţial nealterat. Aparenta simplitate a stilului este contracarată, mai totdeauna, prin construcţii savante, adeseori oximoronice. Remarcând lipsa metaforei în lirica dimoviană, confratele întru onirism, prozatorul Dumitru Ţepeneag denumea, pe bună dreptate, poemele acestuia *texte onirice*: „Dimov descrie, enumeră, inventariază, şi de aceea are nevoie de tot mai mult spaţiu; versul său are o mişcare lentă, încetinită (de epopee); exclamaţiile sale sînt alcătuite din verbe la imperativ; el de fapt povesteşte, narează o viziune analoagă celor din vis, dar *făcută*, construită raţional; la urma urmei, mă întreb dacă ultimele poeme şi *visele* lui Dimov mai pot fi numite poezii? Eu le-aş numi texte onirice pur şi simplu".

În întreaga creaţie dimoviană, concepută în registrul onirismului estetic, este recuperat imaginarul fantastic prin deschidere onirică în direcţia prelungirii şi complinirii realităţii banale. Consecvent cu principiul afişat al proiectării oniricului în cotidian, poetul acţionează în sensul dezmărginirii şi augmentării realului pentru a capta spectacolul existenţial nealterat.

Horia Vicențiu Pătrașcu

Adevăr sau libertate?

„Adevărul vă va face liberi." (Ioan 8, 32)

Oamenii doresc să fie liberi și în același timp doresc să cunoască adevărul. De multe ori cele două noțiuni sunt puse într-o relație de implicație: fie libertatea implică adevărul (nu putem cunoaște adevărul fără a avea libertate, în speță libertate de gândire, dreptul la liberă informare etc), fie – ca în spusa lui Iisus din *Evanghelia după Ioan* 8, 32 – adevărul implică libertatea, mai precis eliberarea de sub puterea și domnia păcatului. Adevărul are deci, în această a doua viziune, un rol eliberator: ne eliberează de păcat, văzut ca o greșeală, deci ca un fals, ca o eroare de factură morală. Așa cum, în ordine epistemologică, adevărul ne eliberează de falsitate, în ordine morală, adevărul ne eliberează de păcat.

Și totuși, la o analiză mai atentă observăm că armonia celor două noțiuni începe să prezinte anumite discordanțe. Observăm că în istoria omenirii, cele două valori nu coexistă într-una și aceeași societate, că atunci când una prevalează, cealaltă intră în declin. Valoarea fundamentală a societății democratice occidentale – și a oricărei democrații – este libertatea. Adevărul, cunoașterea sunt subînțelese ca obiect sau obiectiv al *libertății* de gândire, sunt altfel spus *moduri ale libertății*, forme în care se realizează libertatea. Este important să reținem acest plan secund în care este așezat adevărul în societatea liberă. Într-o societate reglată de principiul libertății, adevărul are un rol secundar, el este privit ca o formă de realizare a libertății (de gândire), ca un mod al acesteia.

Există însă și societăți caracterizate de cunoaștere, unde adevărul este valoarea fundamentală? Desigur că există. La limită, sunt societățile teocratice, societățile al căror centru îl constituie adevărul religios, dogma, doctrina sacră și absolut incontestabilă. Spusa lui Iisus nu poate fi înțeleasă decât într-un asemenea cadru teocentric, unde Dumnezeu este sau trebuie să fie centrul întregii existențe cosmice și al vieții umane. Într-o asemenea perspectivă libertatea este subsumată adevărului – adică lui Dumnezeu văzut ca adevăr absolut. Adevărul ne face liberi fiindcă ne eliberează de greșeală și de păcat, ne pune pe drumul cel bun.

Constantin Noica făcea o deosbire între eliberare și libertate. Eliberarea, spune el, te scoate de sub anumite puteri. Libertatea îți dă, îți conferă anumite puteri. Adevărul are, în perspectiva teocentrică, ambele semnificații ale libertății: te scoate de sub puterea păcatului, a greșelii, a Diavolului, dar, în același timp îți și dă, conferă puteri (e.g. charismele).

Mai există însă și alte tipuri de societate în care adevărul, cunoașterea este valoarea fundamentală? Pe același plan cu societățile teocentrice stau societățile epistemocentrice: cele dominate de o clasă sau castă de cunoscători imbatabili, infailibili. Modelul unei asemenea societăți este conturat și consacrat de Platon în dialogul *Republica* – unde cetatea ideală ne este înfățișată ca fiind guvernată de filosof (filosoful-rege sau regele-filosof). Îl întâlnim și în distopiile științifico-fantastice unde o clasă de supercunoscători dictează regulile de conduită și de gândire celorlalți cetățeni care sunt aduși la o stare de supunere și de sclavie necondiționată. (Două exemple: romanul *Noi* de Evgheni Zamiatin și, evident, *1984* de George Orwell). Îl întâlnim de asemenea în societățile totalitare (fasciste sau comuniste) în care știința este pusă pe cel mai înalt piedestal și este invocată pentru a justifica aproape toate măsurile luate de către stat (de la raționalizarea hranei – vai, ce infamă folosire a rațiunii! – până la măsuri privitoare la epurările etnice). Conducătorul suprem și liderii unei societăți totalitare urmăresc să dobândească un prestigiu epistemic (scriu cărți, sunt membri ai Academiei, protectori și îndrumători ai „revoluției științifico-tehnologice", adepți ai modernizării cu mijloace științifice ș.a.m.d.)

Vocația totalitară a unei societăți epistemocentrice a fost criticată de Karl Popper într-o carte celebră, *Societatea deschisă și dușmanii ei*, al cărei prim volum îl constituie analiza critică a filosofiei lui Platon. Într-adevăr, spune Popper, filosofia lui Platon este o filosofie totalitarogenă sau totalitarofilă, tocmai pentru că postulează existența unui adevăr cognoscibil. Meritul lui Popper este că merge direct la rădăcină și sesizează contrarietatea dintre cele două noțiuni sau valori: adevărul și libertatea. Postularea existenței adevărului și a capacității noastre de a-l cunoaște este contrară existenței libertății. A crede că o teorie este verificabilă – prin apel la corespondența cu starea de lucruri la care se referă – este totuna cu a accepta posibilitatea ca o teorie să fie infailibilă. Or, nici o teorie nu poate fi verificată – pentru că câmpul experienței este inepuizabil, fie din punct de vedere spațial, fie din punct de vedere

(continuare în p. 20)

Constantin Noica făcea o deosbire între eliberare și libertate. Eliberarea, spune el, te scoate de sub anumite puteri. Libertatea îți dă, îți conferă anumite puteri.

C. Voinescu

Like Gramatica

DIN VORBĂ-N VORBĂ

CHINDIE

Dă-mi drumul pân´ la chindie,/ Că-ți aduc o herghelie! – îl momește pe căpitanul de județ, într-un vechi cântec popular, bătrânul hoț de cai, vrând ca timpul nelegiuitei sale fapte să se brodească taman între amiază și seară. Turcescul *ikindi* (cumanul *ekindu* – crede Scriban) desemnează *ceasul al doilea, după-amiază, rugăciunea de după prânz*, sau cam pe la toacă, pe la vecernie, după cum scrie Odobescu: *Se vestea cu tobe și cu surle ceasul înserat al chindiei, când toți oamenii casei se adunau la cină și porțile ogrăzii se închideau.* Sadoveanu îi dibuie termenului noima de punct pe bolta cerească, unde se află soarele într-un anumit moment al zilei: *Soarele scapătă către chindie, coborâm și noi din ponor și dăm glas de înștiințare*, în timp ce Coșbuc valorifică, într-o poezie, tâlcul de joc popular: *Haid' iubito, haid' cu fuga,/ Să jucăm și noi chindia!* Scriban mai amintește sensul de tobă mare îmbrăcată în postav roșu, făcând parte din instrumentele *meterhanelei* (muzicii) turcești, precum și pe cel de *turn de strajă, la curțile domnești și boierești, de unde se vestea cu tobe și surle timpu chindiĭ, cînd toțĭ oamenĭĭ se adunaŭ la cină, și porțile curțiĭ se închideaŭ.*

PARLAGIU

N-am mai scăpat de niște ***parlagii*** care nu mai sfârșeau cu vorba, se tânguie cineva într-o postare, pe *facebook.* E limpede că referirea viza niște ***palavragii***, ceea ce e cu totul altceva. Scrie Petre Ispirescu: *Se umplu de sânge de sus până jos. Așa plin, ca un parlagiu de la zalhana, se întoarse fuga la împăratul.* ***Parlagiu*** este un turcism, *parlaci*, și înseamnă *măcelar care taie vitele de consum la abator.* După Șăineanu, *parlacý* este derivat din *parlamak, a toca, a hăcui*, forma *parcealagiŭ* explicând termenul *parcea, parcele*, după cum arată și *parçagy*, *vânzător de bucăți de stofă, și parçalamak - a îmbucăți.* ***Palavragiul***, cel care spune palavre, flecarul, limbutul, guralivul, tot din turcă vine – *palavraci.* Zice Ibrăileanu: *Palavra e altceva decât beția de cuvinte. E plăcerea unui om mediocru și lipsit de seriozitate de a spune tot ce-i trece prin cap.*

NĂDRAGI

În *Scrisorile către Alecsandri*, Ion Ghica redă ținuta vestimentară a generalului francez Coletti, astfel: *Venghercă de postav negru... pantaloni nohutii, largi de se vedea numai vârful botinei de lac.* Nu despre *venghercă* (scurtă de postav) sau despre *nohutiu* (de culoarea năutului), e vorba acum, ci despre ***pantaloni***, termen cu etimon (neo)grecesc, căruia i-am găsit, la o primă căutare, nu mai puțin de șase sinonime. În *Cronică de familie*, Petru Dumitriu alege ***nădrag***, cu origini slave și maghiare (*nadragy*): *Era un flăcău voinic, cu un laibăr de dimie cenușie, nădragii vârâți în ciorapi de lână verde, și bocanci grei*, în timp ce Odobescu, în *Mihnea-Vodă cel Rău*, preferă un sinonim arhaic, cu etimologie necunoscută, ***cioareci***: *Mihnea a-mbrăcat... cioareci albi, tiviți cu găitane de fir.* ***Șalvarii***, venind din turcescul *șalvari*, apar la Cezar Petrescu, într-o descriere de epocă: *Bragagii... în cămăși de borangic și cu șalvari largi, spânzurând creți pe vine, își strigau, pe isonul de datină, marfa*, iar ***ceacșirii*** (turcescul *çaksır*) – într-o zicere din popor: *Lăutari de București..../ Cu papucii gălbiori,/ Cu ceacșirii roșiori....* Printre detaliile vestimentare din *Ciocoii vechi și noi*, Nicolae Filimon surprinde și ***Caravanii*** (bugărescul *karavani*) *din pânză de casă văpsiți cafeniu...*, iar Creangă bagă de seamă că, în târg, se vând și ***ițari*** – derivat din *iță* (latinescul *licia*) cu sufixul *-ar: Ițari... cămeșoaie, lăicere și scorțuri înflorite...* Așadar, fiecare dintre generațiile trecute – cu pantalonii ei, noi – cu blugii. Rupți și ăștia.

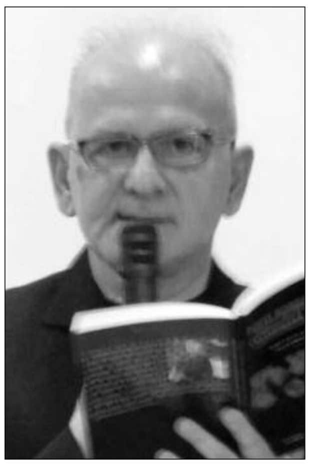
DOAGĂ

Scrie Slavici, în *Popa Tanda*: *...vine unul cu împletituri, altul cu un car de roate, doage, ori alt lemn lucrat*, înțelegând prin ***doagă*** (latinescul *doga*) fiecare dintre bucățile de lemn (puțin încovoiate) care formează corpul unor vase strânse în cercuri. Relatând isprăvile unuia dintre prietenii lui Harap Alb, Creangă păstrează sensul propriu: *Iară Setilă, dând fundurile afară la câte o bute, horp!... repede-repede, mi ți le-a supt pe toate de-a rândul, de n-a mai rămas nici măcar picătură de vin pe doage.* În povestirea *Între cotețe*, Macedonski duce noima termenului spre figurativ, într-o alcătuire ce relevă defecte umane: *Tatăl său băgase degeaba de seamă că fiului îi lipsea o doagă*, iar Gore Pirgu dă o replică din care deducem că *doagă* poartă și tâlcul de patimă, obicei prost, ciudat: *Ce-ți faci capul ciulama cu atâta citanie, vrei să ajungi în doaga lui Pașadia?* Lăsându-l pe fiecare în doaga lui, Sadoveanu zice: *Eu sunt ca o bute fără doage, nu se mai ține în mine nimica.*

ȘORICI

Învârtindu-se cu microfonul în jurul unui *Ghiță* supergreu, perpelit electoral în bătătura unui politician, o reporteră încearcă să țină telespectatorii la curent, în timp real, cu stadiul de rumenire a ***șoricului***, căruia, pe ici, pe colo, îi mai rămân, în ciuda focului purificator, niscaiva peri în freză. Cu etimon necunoscut, pielea de porc, pârlită sau opărită și curățată de păr, pentru a deveni comestibilă, a avut o formă veche, ieșită din uz, *șoric(iu) de slănină*, consemnată de Șăineanu, la 1929, dar și în *DEX*, la 2009. Scriban propune chiar câteva etimologii: polonezul *skwarek*, șoric prăjit; cehul *škvarek*; sârbescul *čvarak*; germanul *Schwarte*, privite azi, de specialiști, cu reticență. *DOOM2* e ferm: de Ignat, mâncăm ***șorici***, substantiv neutru, defectiv de plural. Zice Delavrancea: *Fumul focurilor de paie care-i pârpâleau până la șorici acoperea cerul mahalalei ca o ceață deasă și fără căpătâi.*

Geo Vasile

Viersul privighetorilor va face potirul cerului să dea pe-afară,

ofranda de angiosperme și-esențe tari, cum într-un tratat de erezie,

concava existență-avută prin lobul temporal în poza ta precară.

poesis

SONETE ANGIOGRAFICE

POEZIA SE EXPRIMĂ PE SINE

Vorbește dacă tot te explorează cateteru,
vorbește ultimul, ține-l de vorbă-n orice idiom
nu vezi decât tenebra, nu vezi vitralii, cerul.
aici artere cântă *life a media luz de amor*

Vorbește clar fără să mai desparți eu știu de știe,
verdictului dă-i și o noimă și-o factură,
și-ndoliază-le ca meșterul german întru melancolie,
în zbuciumul de miază-noapte alchimica tinctură:

Ia câte-o linguriță înainte de-a pleca din casă,
căci se restrânge locul unde zăbovești
n-o să te doară omușorul, și nici n-o să mai crâcnești,

tastează sus, devii tot mai subțire, de nerecunoscut,
mai fin chiar ca axonul ce-și recunoaște axa...
și spune-i cateterului că te-a tăiat și te-a d***urut...***

PLEXUL IUBIRII

Saltul mortal, viața felină, vânătoare, cursă
fraze lipsite de lucoarea angiografiei,
cablul păcatului venusian merge la sursă,
ecranele-și arată semințele chiromaniei.

E o baliză-n clocot de ocean, navigatoare,
aștepți în chip absurd semnul tămăduirii,
prin sunete parfumuri clamate prin culoare,
pe crucea răstignirii, visând plexul iubirii...

Priveliște de urne, ulcioare de arome vorbitoare
autoerotismul, al gurilor de tun, al buzelor de fum,
trufa nebunului, alb-cenușie, pe google – căutare...

un colț de poezie lapidară rămasă fără groapă,
orfana jumătate a cochiliei, răzbunătoare,
al zarurilor joc în contra morții poate să înceapă.

FOSFOR MOV

Din ochi în ochi prin răsuflare înaintează focul
precum Sodoma și Gomora către mileniul trei
așa cum chiparosul, platanul și sorocul
îți tot veghează somnul în brazda ciugulită de cristei,

un fulger epiglota idiomului o ștrepezește
și-aprinde pentru Saul un tufiș de fosfor mov,
un tunet Verbul, portativul, firmamentul năucește,
violonistul cu dinți albi ca neaua cântă pentru Iov,

vai, cât de-armonios făgăduind alunecă arcușul,
o, câtă violetă patimă și râvnă dezrobită în armată,
vai, cât de-anevoios și-ntortocheat a fost urcușul

în cerc al celor doi mari barzi pe stâncile căinței...
iubito, tu ești ploaia ce abătutu-s-a deja-nspumată,
spre tine vom vâsli în barca trufiei și-umilinței.

CRANIUL ZILEI

Deșurubat-ai craniul zilei de-apoi c-un ax ovoidal,
în timp ce bruta, feminină-n carcasă făcea și refăcea
înc-o paradă a formelor, ca-ntr-un seism pe canapea,
chiar dac-otrăvitoare precum o mușcătură de crotal.

Te vezi în turnul de ivoriu unde prezicerile- abundă,
fumul se scurge șnur, viața - corpuscul - undă -
adori prin gaura cheii epiderma Venerei Pandèmia:
își exhibă concave, convexe curbele, alias Eva.

gata să crape veșmintele, fiece nanosecundă
de ispită declanșând un vortex de ovule-n aval,
peripatetic sex, fertil, atotsăgetător *amazing* elicoidal...

Va să-nflorească din aceeași necontenită undă
pe străzi, în parcuri, în subteran, în aripi prin văzduh,
momindu-ți simțurile cardinale contrar sfântului duh.

ANXIETATEA LUMII

Lipsită de lumină, zăpada ce te-a nins nu se zărește,
sub o tunică de dominican una sau două stele
ți-aduseră mesaj pe-o frunză-nscris c- un os de pește
în limba tumorală intrat în circuit până-n plăsele.

Furgoanele tot cară sânge ceresc curs din securea lunii,
ți-ai pus pe-al vieții hematom mătănii în formă de petale,
binecuvântă, Doamne, în roșu transparent, anxietatea lumii,
ascunsă de- evantai, să nu-i vezi coapsa baletând pe dale...

Te arde chiar zăpada, chiar și gheața, interterestră-gură
a sângerării, a plânsului când speri că totul va fi bine:
renaștere ca-n amnios în iezerul la sud de sine și Ninive.

Speranța era verde, și inimi desenai la scala – do solemn
al răsuflării, stindardul biruinței ivea heraldicul îndemn,
și flacără, și vremea și floarea, secundă - tot mai pură!!!

VIITOR FĂRĂ PLECARE

În calcul diferențial ia acalmia și punctul de sosire
ce niciodată de zbuciumul talazului nu e ajuns,
vibrează, ici și colo, două minți menite să se mire,
întreabă câte strigăte și câte dioptrii are în plus.

Privirea mitologică – a Meduzei? Cu genele cusute
umbre în Purgatoriu, dar și arcane *borderline* pe rugul
luxuriei și-mpărtășaniei avem eresuri și anacolute !
Dar cele două minți nu știu s-asculte-nmugurirea, crugul...

Astfel din timp aveam doar jumătatea: un viitor fără plecare.
Rămâne doar prezentul, nu-ți ajungea parfumul și nici crinii
angelicei zăpezi, tânjeai după Lighea cea veșnic iubitoare,

adolescentă veșnic, și-aducătoare-a morții amanților marini,
s-asculți de-a ei chemare suprafirească era tropu-alipirii ,
ocna crucificării pe trupu-i inuman, meninge-izbăvitoare.

ROUA-NSÂNGERATĂ

Îndoliate siluete depravate precum o epocă străpung
perdelele, spun că sunt menestreli înrudiți cu ardoarea,
poartă ascuns în ei Verbul, răstignirea-nvierea precum
perla în stridie, știu pe de rost poemele luminii, paloarea

lunii, amintind de chipul tău cenușă de proaspăt deshumat,
fraze tocite se revarsă din el pe străzi ca mareea lagunelor,
a început numărătoarea inversă a zilei și nopții tale, exilat,
rămâi ca roua-nsângerată în memoria feminină a dunelor.

Așa fi-va sfârșitul când o să fii scos pe umeri, din biserică:
– mai bine să se-audă un ropot de aplauze urmat de-o poezie,
pe - nfrigurata pleoapă a sicriului vor scheuna buchetele de erică.

Viersul privighetorilor va face potirul cerului să dea pe-afară,
ofranda de angiosperme și-esențe tari, cum într-un tratat de erezie,
concava existență-avută prin lobul temporal în poza ta precară.

EPIGLOTĂ

A Innei epiglotă neîncetat emite sămânța vocativă,
acel orfan stingher și lepădat morfem chiar de Morfeu,
unde-a crescut, orfelinatul, acolo l-a rostit precum o divă,
la masa de ruletă câștigând consoane în formă de trofeu.

Fiind adolescentă Inna a născut și și-a ucis copilul,
coșmar ce pace nu i-a dat nicicând și nici deliciul artei,
ca somnabulă avea a doua viață, scana virusul, stilul,
inocupabila-i vocație în slujba și la picioarele Hecatei.

Din ochi verificată, din circumvoluțiuni rostogolită
marca de fabricație, leagănul feselor, seism fără cusur,
anatomia Innei fusese într-un tablou celebru dezvelită.

Bucium de-acuma calcaros, o, Doamne, ce cutremur,
în naufragiul tornadelor lichide nu s-a făcut lumină,
doar zori și explozivi i-au mai rămas în loc de dopamină.

DECOLORÂND CHIAR MAREA

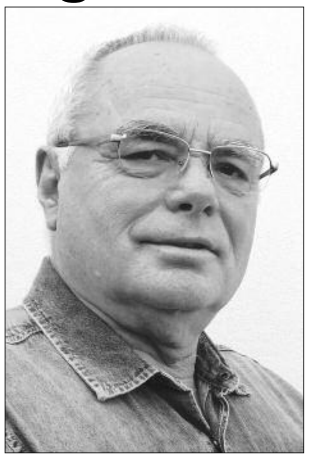
Scăpărătoare-s hematiile din să trăiască
cenușa din dezastre îneacă notele de canto,
gazata noastră amintire dă să nască
perle pentru biruitorii pe mare la Lepanto.

Seceri mecanice pe-orbite de comete deshumate,
albi cenușii cocori stelari migrând spre lună,
te-arunci în val vărsând preaplinul de carate,
decolorând chiar marea în spume de nebună.

Un bloc de sare cristalizat, luminiscent pe plajă,
dă la iveală scrisori de-adio semnate de-necați
ce se întorc pe seară în stoluri de rumoare...

Se-aude rugăciunea de la taverna - "A mării vrajă" -
în amintirea celor fără de mormânt, plecați
sub anabasice rafale, sfințindu-le prin vânt cărare...

Gelu Ungureanu

Te-ai răsfăţat de una singură

Te-ai răsfăţat de una singură
şi îţi prelungeşti tot mereu copilăria.

Podurile pe care ai jucat şotron
poartă grijulii carourile,
şi tot aşteaptă.

Nu încape-ndoială că vrei
să lărgeşti eternitatea
cu dorinţele tale naive, iar când
ţi-e dor de depărtare, improvizezi
întruna.

De ce când vorbeşti ai luminiţe-n
ochi?

Din floarea de mac ai ales
numai ce-ai vrut, lăsând-o însingurată
şi-ngândurată.

Prea multa candoare cumpărată ţi-a
rămas acum pe faţă!

Cum ai făcut de-ai confundat dragostea
cu grija pentru altul – şi te comporţi

ca o soră de caritate?

Aşa de mult ai imitat zâna din poveste,
ai îmbrăcat mai tot timpul bluza ei de voal.
Iată, suferi şi nu ştii cum să scapi de
guturai.

Ai neglijat pantoful cenuşăresei; încă
nu i-ai găsit piciorul potrivit şi-l ţii
mereu pe post de scrumieră.
Ochi mari, mirare;

ía cusută la lumina din privirile
haitei de lupi împăcaţi cu ei înşişi;

dragostea lăsată la poarta neîncrederii
de frică să n-o fure cineva;

şuviţa de păr şi privirea pierdute
prin geamul întredeschis al vagonului
de tren;

mănunchiurile de gene din geneză;

coşul din nuiele plin cu chestii rafinate;

pumnii închişi în care a sechestrat destinul;

casa pentru un singur suflet şi grădiniţa
cu flori de sticlă portocalii care nu pot fi
iubite, nici culese;

părul despletit scăpătat în râpe;

ale cui sunt?

De ce iubito

„De ce iubito nu laşi fluturii să zboare?

Pentru că pinul meu preferat a rămas
singur, nu mai are alte începuturi;
păsările trec îngrijorate spre Egipt –
fără să oprească la el;

nu mai pot să pun semnul egal
între noapte şi pian, acum îmi şterg
de pe frunte veştile lumii alb-albăstrui –
frânturi de zbor.

Degeaba chinuiesc oglinda
să-mi umple golul dintre mâini;
ea nu are coordonatele
îmbrăţişării şi nici model de-ntruchipare.

Ştiu că n-o să-mi ţii parte
la certurile diurne şi nici să-ţi dai cu părerea
când mi se-ncâlcesc judecăţile, nu vei putea.
Ai dreptate, de-atâta laşitate am ajuns să
improvizez dorinţe, iar recompensele
au îmbătrânit aşteptându-te.

În noaptea asta am văzut cumplite vârtejuri
deasupra pinului şi stoluri de privighetori gata să
moară în clocotul de negură – vârful vaierului
venit din război se-afundă în cimitir;

îmi reproşezi că mi-a rămas chipul întipărit
pe ceaşca de cafea ce-mi tremură ca un ecou.
Am o presimţire întunecată de teama urcuşului,
neîntoarsă, aspră, ce mă îndeamnă la pierdere
şi rătăcire.

De asta nu las fluturii să zboare”

Cine te-ar putea ajuta?

Cine te-ar putea ajuta în insolitele
tale dorinţi?

Să dai primăvara înapoi,
să vină şi păsările călătoare care au
întârziat pe mare;

să ridici din adâncuri fereastra
care a căzut cu lumină cu tot;

să-mpaci vestitorul nevinovat,
ce nu-şi mai poate stăpâni plânsul;

să bucuri tăcerea porţilor deschise
pe care nimeni nu mai vrea să intre;

s-alungi tristeţea drumeţului, care
de emoţii şi-a uitat numărul paşilor;

să-ţi regăseşti surâsul căzut în
fântâna unde te-ai oglindit
de dimineaţă;

să micşorezi spaţiul dintre mâini
ce ţi-au cuprins involuntar elanul
şi pietatea;

dar, mai ales,

să-ntârzii noaptea ce visul nu ţi-a
terminat?

Împăcare

Împăcare. Ademeneşti chemările
cu panglici din hârtie creponată
agăţate fluturând la geamul ce dă
spre câmpie;

aştepţi cu sufletul la gură, dinspre
orizont cineva să te strige;

Încă mai eşti fericită. Aprinzi căţuia;
îngenunchezi spre rugăciune în
dreptul ramei goale – doar ştii
că acolo a fost odată icoana
copilăriei tale, acum furată.

Ai consimţit tacit

Ai consimţit tacit.
Arunci zvonuri în calea drumeţilor
obosiţi;

explici frumosul cu ce-ţi vine mai iute
la-ndemână, dar mai ales prin zborul tău
nocturn şi mângâierea captivă-n extaz;

pe întuneric aduni boabe de rouă,
iar în zori le dăruieşti
fiecărui trandafir;

după rugăciune ai aruncat privirea
către Uşile Împărăteşti,
şi-ai plecat cu surâsul
Giocondei pe buze;

te-ai considerat stăpâna
celor plăpânzi şi săraci: vrei să-i înveţi
să trăiască cu puţinul
din inimă;

cânţi ziua pe ascuns,
iar în nopţile cu lună plină reciţi din
Ramāyana şi *Mahābhārata*,
de ţii pădurea învoaltă;

cu fotografia ta din studenţie-n mână
ai zugrăvit peretele dinspre
Apus, adăpostind chipul firav
al mamei tale;

ai dus jucăriile şi păpuşile

într-un colţ al casei,
să nu te mai ispitească; acum priveşti
mai mereu spre treptele ce duc acolo.

Vrei să construieşti destinul după
canoane personale şi rosteşti în şoaptă
fiecare taină;
să nu te audă ele de sus, din mansardă.

Tocmai acum

Tocmai acum, când vine toamna,
te-ai apucat de curăţenie;

când lămpile se micşorează
rămânând doar flăcări de veghe
neînsemnate.

Îngrijorată, îţi cauţi nădejdea
printre puţinele lucruri rămase.

Te ceartă lumea de-atâta sărăcie;
vrei să atragi acea atmosferă de
limită a supravieţuirii, dar să-ncapă
şi câteva strofe de cânt nelipsite-n
reverie.

Te-ai rătăcit în propria casă,
privind într-una prin fereastra ce dă
spre câmpie.

Din mansardă, încă se aud suspinele păpuşilor;
zadarnic, nu ai vrut să mai ştii de ele.

Totul devine din ce în ce mai mult un joc al
provocării – atrage un pretext
să-nlături pribegia!

Surprinzător: scrii o scrisoare unui
necunoscut sărman;
acum într-un târziu – pe care niciodată
nu l-ai dorit.
Iată, te-a cuprins!

Nimeni nu va subscrie nevinovat la
scrisoarea ta fără-nceput, fără de sfârşit,
în care vorbeşti oftând despre ispita înfrântă
care te-a închis în poem; şi – vai!, nu ştii
cum să mai ieşi, chiar cu forţa de-ar fi,
să dai buzna într-un cântec fără cuvinte.

(Din volumul în pregătire „Ispita înfrântă”)

„De ce iubito nu laşi fluturii să zboare?

Pentru că pinul meu preferat a rămas
singur, nu mai are alte începuturi;
păsările trec îngrijorate spre Egipt –
fără să oprească la el;

nu mai pot să pun semnul egal
între noapte şi pian, acum îmi şterg
de pe frunte veştile lumii alb-albăstrui –
frânturi de zbor.

poesis

Din poezia lumii

BOJIDAR (Bogdan Gordeev) (1894–1914)

Prezentare și traducere: LEO BUTNARU

Bojidar (Bogdan Gordeev) s-a născut în familia unui profesor universitar din Harkov. La absolvirea gimnaziului este distins cu medalia de aur. Preocupat de studiul limbilor, inclusiv de sanscrită, luând și lecții de muzică (pian), pictură (în studioul „Nufărul albastru", patronat de E. A. Agafonov). În 1913 este înscris student la Universitatea din Harkov, pe care însă o abandonează, plecând la Smolensk.

Peste un an revine în orașul natal. După ce-și ia pseudonimul Bojidar (Darul lui Dumnezeu), se apropie de grupul futurist „Centrifuga", fiind unul din fondatorii editurii „Lireni". Publică volumul de versuri „Tamburina" (1914). Împreună cu N. Aseev și Gr. Petnikov a semnat alte două cărți de poeme. În noaptea de 7 septembrie 1914 se sinucide într-un crâng din preajma Harkovului. Post-mortem îi apare studiul de poetică „Unitatea melosului" și a doua ediție a căţii de versuri (ambele 1916), iar în 1919 G. Petnikov îi publică, fragmentar, în revista „Căile creației", manuscrisul de proză „Insulele lacurilor albastre".

Mă voi plânge cerurilor ce burează –

Fie-ți milă, inimă, vitează împurpurată,

În crângurile puternice ale seninului mă-mpleticesc,

Gânduri clăbucite, prăbușiți-vă, frângeți-vă!

Ospețele solitudinii

1
În cer melancolicul apus aproape s-a stins.
Cu universul
Orizontul s-a extins –
Amețitor... Cu pulberea-i scânteie focul de artificii
Planetar. Spiritul se repezi
Spre râvnita
Lume metafizică – necercetată înălțime de nedescris.

2
Picioroangele logice, chinuitoare, le-am abandonat.
Vâltorile
Rătăcirilor, înțelepciunii
Silogistice trecute-s deja; duhul bucuriei a înțeles
Cum se topiră dificultățile...
O, văilor,
Fermecătoare – întinsul ceresc, pe voi să vă fi îmbrățișat?

3
Ușor dănțuitor, intru în prietenoasele câmpii
Îmbătat
De tainică tristețe...
O, Solitudine, tandră zeiță, rugându-mă
Chiar la tine eu unicul, singurul
Abia-abia aș acosta
Și tu mă primești milostiv în amurguri...

4
În heleșteiele Uitării în răcorosul cristal
Mă scald,
Uitând de precedentele.
Aroganța celui matur se stinge în sticla
Lacurilor. Eu renasc
Și mai inevitabil
Evlavios copil primordial al Pământului.

5
Învăluit de adumbrirea întunericului fumuriu,
Neînstelat,
Zâmbesc, gândindu-mă:
„Eu sunt inexistența însăși... sunt
în prea minunatele câmpuri ale absenței a toate.
O, viață mohorâtă,
Ai fost viețuită
Gratuit!..." Și mă culc pe răzorul cu flori gripelin.

6
Sărut florile – aromitoare buze,
Rusia.

(1914)

Dansul oștenilor

Tropot pintenat dănțuitor zăngănit
În horire cu tancuri rotește arii de treierat
Tobe, goarne, chițcăit de-arcuș – acuși

Năvalnic, gălăgios
Caro-tobă-n dans

Arsă-n pojar sferă joasă

Verde de veșmânt, pal, azur, roș
În impetuoase, furtunoase pestrițări
Dănțuitori trâmbițași șuieră furioși!
Desfășurați, surori-frați,
Ai trâmbiţatei băsniri lați

Perechi, perechi, perechi
Potrivind spre stânga tropotul,
În dreapta cu pintenii, zdrang-zdrang cu ei

Înfurie-se danț-dezmăț
Perechi, perechi

Pe sub ambare, pe sub garduri cu uluci vechi.

(1914)

Amintire

Pentru M. M. Siniakova

Când Doamna rătăcește
Iar în amintire – scuaruri scârboase
Și un fulgarin ce se clatină amețitor –
Doi micuți chinezi

În spații tot mai des, tot mai des
Aruncă un evantai înserat,
O nuielușă după altă nuia subțirică –
Din veche feerie căzând,

Din spicul intențiilor se aruncă,
În creier înfigându-se oscioarele mele.
Evantaiul ce albăstrește alunecă
Cu vuietul vânturatelor sfere,

Chemarea memoriei ciudat rugătoare,
Chinezi în largi caftane din blăni de iepure
Răsucesc cercuri de tuburi sonore
Și iat-o pe ea, fidela, fluturând

Ca pieptul meu fragila Tristețe
Și spre inimă-nclină credincioșia,
Însă inima din nou se frânge,
Risipind tristă *tristnitură* .

(1914)

Stradală

Plictisul pisălog pițigăiat
Și sonorul ecou al străzii.
Pantofara panturceasca grăsană
De urât ca păpușa smolindu-se:

„Boierul n-are nevoie de pantofi?"
Însă în șubă cu șu(b)guire se căciulește
Jobenul abur inhalând.
Strada se colțurește cu acoperișurile.

Stradă, stradă ne-stradalnică-n plictis:
Turcoaica târguind cu pantofi –
Cucul morții nespus de ascultător
Se risipește, se țeșește cu colțurile.

Zâmbet la văzul cocoșaților,
Turcoaicei și boierului-sfârlează,
Bate-n roșie dungă clopotele,
Fumuriu cabreze pâcla înaltă!

Vânturând cu neștiută cadență
Duhul meu cu moarte se carboniza,
Fumegând cu adevărată credință –
Viața zilnică și strada se vor făptui.

(1914)

Lui Grigori Petnikov

1
În foșnetul frunzelor precare
Trena de flăcări purpurii a Renatei,
Atinge-te cu osoasa-ți palmă
De fruntea rănitului vlăguit.

Ah, vinișoare cu sângele lichid
Obosiră de-a mai pulsa prigonitor;
În ochi: în urma nesănătății
Îngerul va înnora cu o umbră de foc.

Atunci, atunci, Grigori, –
Își va lua zborul năzuința febrilă –
Și printre podișurile din Broken*
Va prinde-a dansa Sarraska**.

2
În ceruri limpezi ce volnic sunt eu
Cu tine, inimă păguboasă, –
Obosit-am, am obosit de nestrâmtorare –
Nu te supăra pe mine.

Vezi, vezi bolțile văzului
S-au răsucit în vârtej interior,
Frig e în burnița parșivă,
În mâhnirea cotidiană-i frig.

Mă voi plânge cerurilor ce burează –
Fie-ți milă, inimă, vitează împurpurată,
În crângurile puternice ale seninului mă-mpleticesc,
Gânduri clăbucite, prăbușiți-vă, frângeți-vă!

Viteaza se căznește cu purpura vlăguitoare,
Zărindu-se în pupile legănând rozele,
Împurpuratelor platoșe deschide-te,
Stropește cu roșie esență vitală
Peste aburitele bulboane ale adumbririi,
Umbririi, umbririi distrugătoare.

(1914)

______

**Broken* – mai multe denumiri de localități din diverse părți ale lumii. Probabil, Bojidar s-a referit la una europeană, din Saxonia, spre exemplu.

***Sarraska* – un personaj întâlnit și în proza lui Valeri Briusov, dar nu numai.

Hora solară

Rotește-te, învârtejit-gonind //* gonaciule
Pământule, tu // cvadrivăzătorul!
Vernalvăratic, gătit-podobit,
Smolit // chinuitor!
Toamnăiernatic
Titirez de-a berbeleacul
Bilă // fierbinte
În beznă
Adie
Poliimnic.
Mai îndrăzneț
Tu, soritule // sorescule, astru – aur,
Ia-o-n dans tresăltând pe scăpătare,
Las' să bată dalta vremilor,
Plivit, prășit fie ogorul planetelor
Cu o steasapă // // mărgea-rotunjită –
Tu soritule, soritule
Sorește stelele,
Cerul îmblăcește-l
Cu un toiag abia roz-zărit –
Gonește, gonaciule // rotește-te,
Cvadrivăzătorule pământ, –
Împodobit împrimăvărează-te, vărează-te,
Chinuiește-te // smolitule.

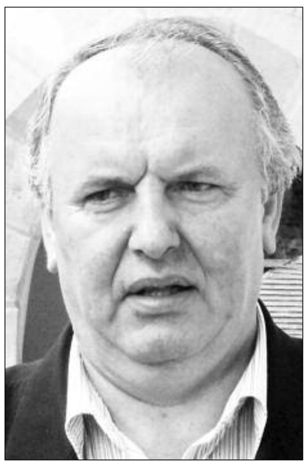
(1914)

______

**// – semn ce indica o anumită pauză în citirea textului.*

traduceri

Adrian Alui Gheorghe

Prăvălia cu poezie

Cîte ceva despre ”scandalul din colonia de scribi”

Iubite cititorule, în această carte semnată de Remus Valeriu Giorgioni (*”Scandal în colonia de scribi”, Editura Junimea, 2020*) vei descoperi mărturiile despre viață și despre artă ale unui om care iubește poezia mai mult decît se iubește pe sine însuși. Este vorba despre ”grămăticul” Remus Valeriu Giorgioni, un poet discret în spațiul public, dar extrem de ofensiv în spațiul imaginarului, al metaforei, al lumii care rodește din sămânța sănătoasă a cuvântului. Iată cum arată acest ”grămătic” care desfide orice întruchipare din lumea noastră: *”Era pe vremea când eu, caligraful Valeriu/ botezat Grămătique/ fui numit imbrohor – trimis special/ la Înalta Poartă (Marea majoritate a timpului/ spionam pașalele, băteam cherhanalele/ să văz turcimea cum se mai poartă.../ Diplomat... cât mai rar!)// Mi se pasau tot soiul de misii: sol emisar și misit/ trompetist toboșar mesager de taină/ pe lângă agie/ și altele-o mie: întocmeam misive, epistolii, răvașe,/ treburi și brebușoare, ocupațiuni varii:/ Însemnam – consemnam – adnotam/ cam tot ce se-ntâmpla în cănțălărie/ și în întreaga Împărăție// (Că, pe atunci, Domnul nostru purta o intensă corespondență/ cu mai multe prințese străine/ și câteva din europenele cancelarii/ Din când în când mai depeșá singur câte-o depeșă/ sau, după caz, un ferpar/ dar neștiind cum se cade gramatica, meșteșugul/ de critikon literar/ se cam trudea în zadar)// Iar uneori când începeam a transcribe/ documente oficiale apostile înscrisuri,/ - minute și protocoale -/ printre cópii mai scăpam câte-o poezie.../ Criză era de-din toate în țară,/ dar nu la curte, dar nu / de hârtie// Așa învățai punctuația eu, Diacul Valeriu/ zis Grămătique/ și niscai ortografi)/ Dar zilnic împiedicându-mă/ de litere boante, vorbe strâmbe,/ picioare metrice șchioape.../ mă trezii într-o zi la ortopedie!”.* De remarcat umorul care dă viață oricărei incursiuni în lumi adormite/ amorțite. Scenariile sale poetice sunt proiecții dramatice care, dacă ar prinde chip, ar face din lumea asta cel mai frumos loc dintr-un univers care se degradează pe măsură ce se degradează imaginația care îl pune în mișcare. Personajul poemelor sale este un sine transformat într-un Păsărar care, la rândul lui, transformă în cîntec tot ceea ce îi îngână, libere, păsările cerului. Care cer? Cel în care ne oglindim visul de a fi eterni: *”Trece pe străzi păsărarul/ Strigă în gura mare (strigă/ spre pământ și spre mare): Uitați-vă bine/ la păsările cerului... ele nu seamănă/ nu cultivă - nu știu/ să gătească, și totuși ce bine o duc,/ Cât de asortat se hrănesc:/ cu tot neamul lor păsăresc!// Chiar crinii câmpului vin/ să le viziteze la cuibul lor/ ca pe niște regine pe tron/ Cum regina din Saba-l căutase/ pe regele regilor, Solomon”*

În poezia lui Remus Valeriu Giorgioni se frământă mările interioare, timpul imemorial este în expansiune, regii continuă să dea edicte, scribii se preling în text, magistrul perorează în fața unor discipoli fără chip și totul într-un spectacol de o cuceritoare solemnitate.

Încă un optzecist ”la masa celor bogați”: Val Mănescu

Val Mănescu este un optzecist întîrziat la masa celor buni și bogați din literatura română, numai că, dacă îi citești ultimele cărți, simți nevoia să îl chemi și să îl așezi în capul mesei, acolo unde este aglomerație pe măsură. Val Mănescu (”Menghina cu elice”, Editura Timpul, 2020) scrie o poezie viguroasă, cinică adesea, pe mari pînze lirice se desfășoară povești dintr-o margine de lume în care viața și moartea își schimbă codurile cu o ușurință de prestidigitator. Iubirea este, în poezia din acest volum dar și din precedentele ale autorului nostru, o recluziune continuă, într-o provincie a cărnii, există un tîrziu care nu recuperează, ci îngînă clipocitul sîngelui în clepsidra inimii: *”Mi-ai făcut vrăji nebuno/ m-ai vrăjit să înțeleg că rândurile astea/ sunt o baricadă contra naturii/ și-n umbra ei stă pitulată dezamăgirea/ m-ai nenorocit/ tolănită ca o draperie de catifea indecentă în fața ecranului/ pe care se perindă lumea/ în care nu se întâmplă nimic/ hărțuindu-mă cu coapsele tale de pluș// (...) Cum să nu mă topesc atins de flacăra sânului tău/ pe care gravitația planetei Pământ născocise/ o aluniță în creștere/ un semn minuscul de sudură oxiacetilenică/ numai bun de mușcat/ dimineața când admir deschiderea porilor tăi/ minusculi vulcani din care purjează/ imperativ/ chemări de la facerea lumii... (...)”* (Vulnerabil sub vrajă)

În epoca globalizării forțate Val Mănescu are curajul de a scrie (și) poezie socială, patriotică, o face cu determinarea și chiar disperarea celui care pricepe că trăim în post-istorie: ”Poți să mă alungi din România/ Poți opri sinucideri incendii catastrofale/ Ploi diluviene și dispariții în univers/ Dar nu poți să scoți/ România din mine”. Sau în altă parte: *”Lenevesc copaci sedați de iarna polară/ În Bacău România/ iarnă grea/ Doar Mânuța domnului se mai întinde pe zid/ singura clorofilă/ În agonie ca și cursul bancar// Obicei din străbuni alcoolul rece/ aeroterme reci calorifere reci/ Tremur la geam cu flori de gheață/ Europeană// Moș vagabond cu fular/ Mănuși ironice cu un deget/ pierdut în zăpada căzută din păr/ un/ mic detaliu stelar (...)”* (Ora trei într-o noapte de iarnă).

Val Mănescu e, de fapt, un poet atipic pentru vremurile astea: scrie rar și numai când are ceva de spus.

Scrijelitorul de rune: Virgil Todeasă

Două excelente cărți de poezie am primit de la poetul foarte discret care este Virgil Todeasă *(Omul presupus, 2017 și Mecanicul cerului, 2015, ambele apărute la Editura Școala Ardeleană)*, care pare a scrijeli rune pe hîrtie dar și pe zidurile Blajului, acolo unde viețuiește. Pentru că poezia sa este una care esențializează starea, gîndul, care refuză epicitatea edulcoratoare a textului pentru o exprimare enigmatică, ultimativă: ”în mine trăiesc mai mulți indivizi,/ dar nu pot să joc o partidă de dublu// și nu pot cânta la patru mâini,/ de fapt, nu pot cânta deloc// cineva ascunde clapele -/ muzica băltește în creierul meu vinețiu” (Zgomot de fond/ din ”Omul presupus”). Cele două cărți sunt parte din același suflu poetic, se ”revarsă” una în alta, există în poezia lui Todeasă o tiranie a cuvântului care ia în posesie lumea cu înțelesurile și subînțelesurile ei: ”trăiam la marginea deșertului și pe vremea aceea/ confecționam obiecte din sticlă// pentru câțiva galbeni, cei veniți/ verificau calitatea cu tălpile goale// de fapt, sângele lor era produsul finit” (*Sângele*). Un aer de Ungaretti bântuie paginile acestui poet de re/descoperit, despre care Al. Cistelecan spune că ”Todeasă notează mai degrabă grimasele realului decât surâsurile lui tandre”. Lucru care este perfect adevărat.

Mesaje dintr-un El Dorado poleit cu staniol

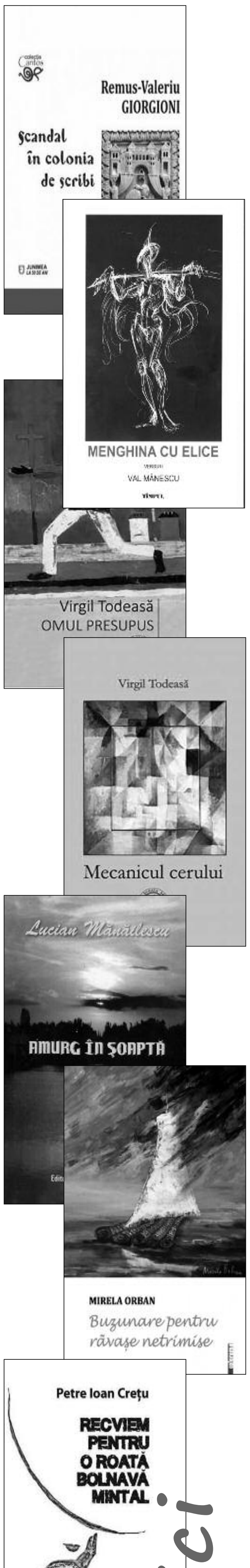
A murit Lucian Mănăilescu și nu am apucat să îi spun că mi-a plăcut ultima carte trimisă *(Amurg în șoaptă - Editura Editgraph, Buzău, 2019)*, o sumă de poezii despre o lume visată, imaginată, atinsă cu pleoapa inspirației, cea care se deschide și lasă imaginea în toată splendoarea ei. Vorbește poetul nostru plecat acum în lumi mult mai stelare, despre lumi văzute și nevăzute, din Spania în Japonia, din Grecia în Americile de sub frunte. Dar tot el, poetul, se trezea și descoperea că, de fapt, ”orașul în care ni se spună că trăim/ e un fel de Atlantida de mahala,/ un El Dorado poleit cu staniol/ care și-a greși continentul și secolul;/ străzile lui bâjbâie mereu printre stele/ și o iau mereu de la capăt...// Ce placă de patefon/ e și viața noastră - te gândești/ și tocmai atunci se întrerupe/ brusc întunericul și se face/ duminică și răsar reclamele nopții”. Cel mai frumos poem al cărții este, citit acum, după plecarea poetului, această splendidă despărțire de sine și de ceilalți: ”Să nu întorci capul după mine, femeie!// Chiar dacă auzi cum mă sfâșie/ întunericul, chiar dacă/ vârtejuri de fum și pucioasă/ își dansează pe urme.// Să nu întorci capul! Au să treacă/ îngerii apocalipsei, zidurile cetăților/ se vor nărui, dar să nu întorci capul!// Dacă m-ai privi acum, în ochii tăi/ lumina ar împietri într-o stâncă de sare”. Lucian Mănăilescu vedea pînă dincolo de orizont cu inspirația sa de poet adevărat.

Răvașele netrimise ale Mirelei Orban

Deși afișează o atitudine de ființă care controlează o lume de certitudini, Mirela Orban este, în această carte *(Buzunare pentru răvașe netrimise (Editura Colorama, 2019)*, o spectatoare sensibilă care se strecoară cu gracilitate printre toate obstacolele posibile: *”este atât de simplu să te strecori/ printre picăturile de ploaie/ încât nu înțeleg rostul umerilor adunați/ sub solitudinea unei umbrele/ doar lumi construite cu susul în jos/ din vortexul oxidat al spițelor// în după amiaza înecată în toamna târzie/ aud muzica prelinsă/ deasupra impermeabilul fumuriu oprește/ atingerea cerului// să simt trebuie să fiu/ și chiar dacă sub umbrela mea/ crește o grădină cu flori/ las stropii să-mi curețe chipul// atât de aproape/ încât mă confund/ atât de diferită/ încât să mă aud”.* Chiar netrimise, ”răvașele” Mirelei Orban ajung la poezie.

Nici roțile nu mai sunt ce au fost

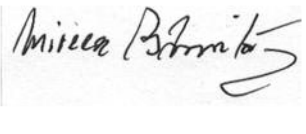
Nu e de ici-colea să conștientizezi că o roată poate să fie bolnavă mintal, dar după ce afli asta, citind poezia lui Petre Ioan Crețu (*Recviem pentru o roată bolnavă mintal (Editura Neauma, 2019)*, te uiți cu prudență pe stradă, la mașinile care merg inconștiente fără să aibă habar ce pericol le paște. Sau ce pericol ne paște? Iată cum arată o asemenea plimbare prin miezul orașului (”o, nebunia orașului mare!”), logica comună este serios zdruncinată, deși parcă tot ce gândim și tot ce facem contribuie la această confuzionare a raționalului, ca pe o imensă scenă de circ: ”vreau să-ți povestesc iubito/ despre orașul cu trei felinare/ și o bancă uitată în parc/ unde în fiecare zi primeam o gogoașă/ și de atâta fericire plesneam// despre orașul unde/ specialiștii în administrat/ supozitoare în urechi/ se înmulțeau alarmant/ iar trupurile noastre se zvârcoleau/ pe o frunză neîncetat/ până când dimineața a explodat în sfârșit/ rupând din noi bucăți mari de lumină/ și de chin// despre orașul în care șeful/ secției de reparat timpul/ era mereu cu degetul arătător/ îndreptat spre o cisternă cu apă/ sau către umbra mea firavă/ de om cocârjat/ dar de cele mai multe ori arăta/ către femeia călare/ pe o motoretă carpați/ din pântecul căreia țâșneau la viraj/ ceasuri cu pendulă și un cuc la costum/ până într-o zi când șeful de post/ a interzis berea și negrul de fum// îți voi povesti/ mai ales despre ambulanța care plimba/ în jurul spitalului județean/ o roată cu ciucuri bolnavă mintal/ și nu se mai făcea/ niciodată tu și nici dimineață în inima mea” *(Orașul cu trei felinare și o roată bolnavă mintal)*. Trebuie să recunoaștem că nu este o lume chiar în regulă, cuvîntul șterge orice punte între lucruri, le însingurează, o realitate depresivă te cuprinde încetul cu încetul. Dar ceea ce trebuie să remarcăm, în final, este că Petre Ioan Crețu a scris o carte de citit și de reținut.

cronici

Mircea Bârsilă

Între ironie și sinceritatea lirică

Cel de al treilea volum de poezii al lui Gelu Ungureanu (**Clipe recompuse**, Editura Eikon, 2020) se deschide cu un poem (*Stau pe prispă bolnav de-nchipuiri*) care are statut de program poetic. Potrivit acestui crez liric, poeziile sunt rodul unor stări de închipuire și de cugetare, asumate într-o manieră ce nu exclude ironia fățișă: „Stau pe prispă bolnav de-nchipuiri/ și urmăresc absorbit paginile/ unui caleidoscop; mă cuprind cugetările,/ unele cu oarece nuanță vinovată/ de ispită (ce-o fi făcând Dama de Treflă?)”. Poemul se încheie cu o cugetare, de asemenea ironică, referitoare la subiectivul și necesarul „punct de vedere” (liric): „punctul de vedere este o/ viziune care în timp ni se îngustează/ devenind un punct, sfidând astfel/ orizontul larg primit cadou la naștere”.

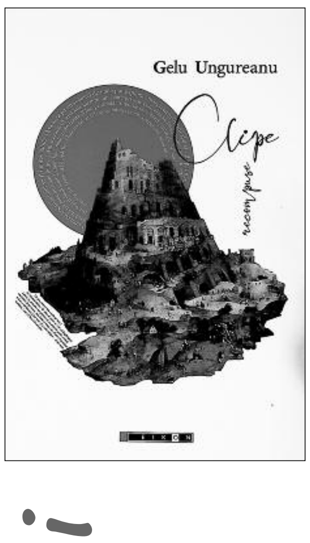
În aceeași arie – de factură metatextuală – se înscrie și poezia *A pierit memoria subiectelor iubitoare*, în care necesara stare de liniște și cea de grație se condiționează reciproc: „A pierit memoria subiectelor iubitoare;/ jocurile copilăriei au plecat în grabă;/ le simt încă parfumul și mâinile/ agățate de gâtul meu. / (...)//Într-un moment de zăbavă, am zis/ că trebuie să am mai multă/ grijă de grație, așa rătăcită cum e;/ altfel se va întuneca tare, va trebui/ să rup cofrajele să-i mai pot vedea/ nuditatea./ Se cuvine acum să instalez la intrarea în casă/ o stare de liniște, dar să păstrez câteva/ simboluri rebele:// Să fiu *Cool!*”.

Ironica racordare tematică la contemporaneitate și la așa-numita proză a vieții implică, pe de altă parte, și conectarea scriiturii la moda postmodernistă constând, între altele, în ostentativa tendință de depoetizare a limbajului poetic.

În *Lună de lună număr,* „creatorul” este, chipurile, „fata cea mică a poetului”, iar poezia are, în consecință, trăsăturile unei „compuneri pentru vacanța mare”. După descrierea dealurilor din jurul localității natale, copila este ispitită „să mai scrie câte ceva/ despre rădăcinile care împing copacii/ spre Dumnezeu, cu păsări cu tot,/ prin plapuma alburie a cerului/ găurită pe ici, pe colo/ și despre biletul lăsat de berze/ pe casă, în care promiteau/ că se întorc la primăvară”. Această poezie, cu o modernă înscenare ce implică dedublarea prin substituție, este semnificativă în ceea ce privește voluptatea poetului de a privi lumea dintr-un unghi naiv-ingenios, în acele texte care au ca temă pierduta copilărie.

Un alt poem (*Când Paipală începea*), realizat în spiritul poeziei lui Marin Sorescu, cel din volumul **La lilieci**, oglindește remarcabila disponibilitate evocativă a lui Gelu Ungureanu: „Când Paipală începea/ să bată-n nicovală/ mii de țipete inundau satul;// doar pauza cu lovitura-n/ coada ciocanului ne surprindea/ cu un sunet surd,/ apoi se reluau țipetele: țiuituri/ din fibra oțelului călit./ Când fumul aruncat de foale/ ajungea până la noi,/ bunica ghicea:/ «Ne face secerile!»/ Se auzea nea Zanfir, vecinul:/ «La dracu' cu țiganu'!/ Lele Constandino, să-mi zici și mie,/ mai pe seară, dac-a venit fum/ de ascuțit topoare!».// Și tot țipa Paipală, mereu, din nicovală”.

Realitatea rurală de altădată este legată, în poezia *Încântată* – spre a evita efectele unei anacronice idealizări – de contemporana „tragedie” a satului românesc aflat sub povara unor triste schimbări aduse de fenomenul istoric numit globalizare: „Încântată, nana Sofia se uită de pe margine,/ cu celelalte femei bătrâne, la hora pornită-n/ curtea școlii. În centru sunt doi de-ai lui/ Voinicilă, unul cu vioara, celălalt cu țambalul.// Îi crește inima când își privește fiica, Floricica,/ fată mare, învârtită și strânsă-n brațe de/ flăcăii satului.// Deja se vede bunică, cum urcă-n podul casei/ după căpistere, așa neputincioasă cum e, cum/ își leagănă nepoței pe picioare, cum le cântă/ și-i alintă, s-adoarmă./ (....)// A mers cu inima cât puricele la poartă/ când a văzut TIR-ul oprit./ Șoferul, cu doi copii după el, îi puse în mână/ un bilet:// «Mamă, să știi că Giovani are cinci ani, iar Hans/ un an și jumătate; sunt nepoții tăi naturali (amândoi aveau/ *smartphone*-uri). Te rog, crește-i la țară și învață-i bine-bine/ limba noastră, poate vor deveni români respectabili./ Eu o duc minunat, sunt realizată și nu-mi lipsește nimic;// așa zice patronul meu, „Peștișorul”, cum e poreclit!»”.

Contemporaneitatea este prezentă, în mod frecvent, în poezia lui Gelu Ungureanu, și prin intermediul unor cuvinte extrase din „noul lexic” și al unor situații caracteristice acestor vremuri: „Zvonindu-se în lume de singurătatea mea/ s-a lansat pur și simplu o modă/ atrăgându-mi, unul după altul,/ mii de simpatizanți (nu mi-am dorit,/ cred că a fost un virus!).// Am primit tot atâtea *like*-uri/ care au inundat telefonul” (*Zvonindu-se*, s.n.*);* „Contabilul mi-a calculat/ cam despre ce câștiguri ar putea fi vorba./ El folosește un limbaj poetic mult-visat în/ tranziția *postmodernismului pătrat.* Mi-a dat/ în final un bilet scris pe foița ultimei/ țigări, în care îmi spune să am/ neapărat grijă de spațiile și/ convingerile imanente și contingente/ care pot fi mistuite rapid în creier.” (*Așteptam să se producă,* s.n.); „Tot așa a pus umărul/ la modernizarea cimitirelor orașului,/ (care acum au geamuri fumurii/ prin care poți privi numai dinspre/ interior înspre afară) și a palpitat/ aritmic când a auzit că *hackerii*/ au schimbat busturile statuilor ecvestre/ între ele și, de asemenea, culoarea părului” (*Punctul zero*, s.n.), „«Of!», îmi zic: săbiile ne vor veni acum de-a gata, la *supermarketuri*,/ ori la comandă prin farmacii” (*Urc cât pot de repede,* s.n.); „De ceva timp cuvintele sunt apanajul *calculatorului*,/ fiind suflate *online*; din gură ies mai rar./ Câteodată se mai silabisește (după modelul/ primitiv arătat), către vest ori către est, dar/ multe se pierd în vânt sau topite de/ temperatura prea mare (ca efect al *încălzirii/ globale).//* Azi – ele caută să evite, pe cât posibil,/ școala; cel mai bine se simt în *after-school*;/ expresiile emblematice au cam rămas aceleași/ și sunt folosite cu precădere la *mitinguri/* și-n *epidemia distanțării sociale*” (*Din preistorie*, s.n.).

Ironica racordare tematică la contemporaneitate și la așa-numita proză a vieții implică, pe de altă parte, și conectarea scriiturii la moda postmodernistă constând, între altele, în ostentativa tendință de depoetizare a limbajului poetic. În astfel de texte, scrise parcă după metoda „bulgărelui de zăpadă” care, rostogolit, își mărește tot mai mult volumul, epicul devine, în dezvoltarea sa anecdotică, mai important decât lirismul. Asumându-și postmoderna libertate de a ignora diferența specifică dintre proză și poezie, poetul scrie, de fapt, niște „tablete” în care este „acuzată”, într-un registru ironico-sceptic, moralist sau chiar contestatar, „logica” de care depinde sensul lumii banale aflate într-o degringoladă ce exprimă, în primul rând, o tulbure neliniște a trăirii în noul portativ istoric și civilizator.

Alte poezii au un conținut fantezist, precum *Fâlfâieli și țipete*, dedicată cititului de poezii pe aripa unui vultur îndrăgostit („Ehei!, nu e muncă/ să te transpire mai mult decât cititul/ poeziei pe aripa unui vultur îndrăgostit!”), sau *În sfârșit, am o strategie* unde poetul pune la cale o strategie – cu benigne valențe cetățenești – menită să stârpească „hoția de frumuseți” din lume, bucurându-se, astfel, de cuvenita apreciere din partea lui Dumnezeu: „Chiar dacă n-o să putem stârpi/ în totalitate hoția contra frumuseții,/ puțin câte puțin, Dumnezeu ne va aprecia/ și vom crește negreșit în ochii lui”. În ambele poezii, miza poetică vizează latura lor anecdotică, deși adevărata greutate literară a acestora constă în secvențele descriptive, bogate în detalii, secvențe ce susțin poemul ce poate fi comparat, metaforic vorbind, cu o albie în lungul căreia curg două ape („Era ora închiderii la cârciumi: bețivii/ ieșeau sprijinindu-se unii pe alții, ori/ la braț, ca îndrăgostiții, pupându-se/ la nesfârșit, descoperind perpetuu/ afinități. Sufletele pluteau la/ trei metri în față zgâindu-se/ istovite la ei” – *Fâlfâieli și țipete*) sau în perspectiva ironică asupra întâmplărilor narate: „Cei care vor fi surprinși că practică/ săruturi dure «suprafranțuzești»,/ menite să de-structureze înfățișarea partenerei, vor presta muncă/ în folosul comunității «d.e. sărutatul nicovalei/ și al gurilor de canal»” (*În sfârșit, am o strategie*

Originalitatea lui Gelu Ungureanu este incontestabilă și, sub pavăza acestui adevăr (de care este conștient), el inventează mereu și mereu „subiecte” lirice (fără precedență literară) și care se constituie în constructe imagistice a căror valoare oscilează între lucrul bine făcut, ce se bucură de „complicitatea frumosului”, și exprimarea încărcată de amănunte comune, în linia poeziei în care este valorificat metodic derizoriul vieții și al realității obișnuite. Feluritele aspecte din care este compusă mărunta existență de zi cu zi sunt textualizate (rememorate) într-o modalitate ce permite conviețuirea ironiei cu emoția ușor melancolică specifică, în genere, jurnalului intim, precum în lungul poem *Am pus țuica să fiarbă* sau în cel intitulat *Ce temelie strâmbă:* „Ce temelie strâmbă!/ Cum o să așez zidurile?/ Dar râul, dealurile și somnul?// În bordeiul alăturat plâng pe rând:/ câteva pietricele din râu, clopoțeii rămași/ de la iezișori, străchinile și lingurile. Toate/ au o singură supărare: de multă vreme nimeni/ nu le-a mai numărat, nimeni nu le-a mai arătat/ soarele și nici grădina casei, așa rănită cum e./ Aș vrea să rezolv această ecuație/ cu necunoscute venite încă din/ tinerețe și-n care mitul și ritualul/ au pălit, nemaiștiind de nicio revedere,/ de niciun alt semn distinct de libertate –/ pete șterse de pe retină.// Complicitatea frumosului m-a amețit/ totdeauna, dar acum caută să/ amenințe suportul Evangheliei,/ confundându-l cu o relicvă prea mult/ umbrită”.

Tentația originalității are o deplină rezolvare lirică în poezia *Am muncit un timp*, din care cităm câteva secvențe relevante sub aspectul modernei atitudini poetice și al efervescenței lexicale. Suita de interogații retorice și imagistica utilizată tensionează, sub semnul poeziei cu un conținut umanitar, întregul discurs poetic ce lasă, de la un capăt la altul, impresia unei foarte reușite colecții de surprize*:* „de ce pe iarba prea uscată nu se poate naviga lejer?;// care sunt substanțele care ar putea fi măsurate/ pe rotund?;// de ce în loc de lacrimi câteodată pică himere?;// ce au avut în vedere, pe vremuri, cavalerii/ echipați cu armuri grele, de considerau că/ buzunarele întoarse pe dos, în timpul/ luptei, le poartă noroc?;// de ce cred unii gropari că aruncând peste gard/ răposații găsiți în timpul săpăturilor ar duce la o/ mai eficientă organizare a cimitirelor?;// cum se face că la unele petreceri sticlele cu vin/ nu sunt destupate?;// tinerea deoparte a egoismului și păcatelor ar/ putea face obiectul negocierilor la trecerea/ Styxului?;// sălciile plângătoare plâng de foame, sau de sete?;// Câinele Pământului poate fi dresat ca animal de companie?;/ (...)//mirare e atunci când doctorul îți arată pe tăviță/ amigdalele proaspăt extirpate?”.

Întru totul surprinzătoare în această carte sunt poeziile de dragoste. Ipostazele de „cugetător” hiperlucid, de moralist și de observator intransingent al existenței înconjurătoare sunt înlocuite, în aceste poezii, de o ipostază ce atrage atenția prin sinceritatea confesivă și prin modul în care sentimentele iau calea de aur a „limbii poezeşti”. Așadar, poetul renunță la voluntarele constructe tematice și imagistice, în favoarea unor stări – de ușoară revoltă erotică, de „tandrețe” îndărătnică și de nostalgie bine dozată – care alcătuiesc un aliaj inoxidabil. Alegem dintre poeziile de dragoste pe cea intitulată care ar meritale cităm sunt antologice: *M-am pus să-ți scriu o scrisoare:*„M-am pus să-ți scriu o scrisoare/ (niște explicații), să văd concret cum/ arată gingășia birocrației.// Mai bine săpam două gropi într-una singură,/ cam cât două jumătăți de cântec, adânci.// Hoinăresc între fereastră și pat, fără țel,/ fără pijamale, fără somn.// Caut vorbe pentru tine, din cele rare;/ care alunecate pe sub pat, zornăie,/ nefiind legate de nicio frază.// Am senzația de îndărătnică tandrețe,/ ca o tactică mută, șovăire necunoscută/ ce mă face să calc (să plutesc) pe atomii/ rămași nefolosiți prin preajmă./(...)// Vreau să-ți răspund cu o anumită amabilitate,/ neașteptată pentru atunci când lucrurile/ vor migra în substanța lor;/ să păstrez din bucuria primelor întâlniri,/ cele nepătate de pornirile firești.// Din păcate, nu reușesc să așez toate astea/ să funcționeze bine, în nicio poziție.// Sunt ca un catarg în care-mi stă/ agățată traista cu *Lego* și *puzzle*, ca/ o corabie intrată-n grevă de avertisment.// Singurul câștig mi-a rămas tot ziua de ieri –/ ceaiul băut pe prispa serii.” (*M-am pus să-ți scriu o scrisoare*);

Din loc în loc, poemele caracterizate de un intens avânt experimentalist, cu valențe polemice atât de ordin socio-existențial, cât și estetic, conțin și versuri foarte frumoase și care fac, prin însumare, dovada unei autentice sensibilități poetice: „Punctul zero din mijlocul orașului/ este inima mea” (*Punctul zero*); „să-mi vindec inima bolnavă de-atâtea/ calomnii am mers acasă numai pe partea stângă a străzii!” (*Ești pierdut ca-ntr-o gară*) etc.

Acest al treilea volum, alături de cele precedente (**Secvențe** și **În Podișul Getic. Reverberații**, ambele apărute tot la Editura Eikon), îmbogățește, din unghiuri tematice și stilistice noi, o veritabilă experiență lirică. Gelu Ungureanu este un poet a cărui evoluție merită să fie urmărită cu atenție.

cronici

Dan Ciachir

O PUNTE PUTREDĂ (Scene din anii 1945-1947)

O rază din norocul românesc

Arestarea lui Ion Antonescu şi proclamaţia Regelui Mihai I difuzată la radio seara târziu, pe 23 august 1944, au produs în România un val de entuziasm întrucât nimeni nu mai credea în răsturnarea Mareşalului, care nu avea de gând să rupă alianţa militară cu Germania. Lovitura de stat produsă, datorată în primul rând Regelui, a evitat atât distrugerea ţării – dacă nemţii şi ruşii s-ar fi luptat între ei pe pământul României –, cât şi „eliberarea” sovietică. Produs în ultimul moment prielnic şi eficient, actul de la 23 august a fost luminat incontestabil de o rază a norocului românesc despre care a scris atât de inspirat Mircea Vulcănescu. De aici şi sentimentul de uşurare pe care l-a declanşat într-un Bucureşti afectat de bombardamentele anglo-americane, ca şi în întreaga ţară, redusă la două treimi din suprafaţa României Mari.

Nădejdile româneşti din toamna lui 1944 şi din anii imediat următori au fost crunt dezminţite atât la noi, cât şi în alte câteva ţări. Toate aceste adevăruri sunt bine cunoscute şi au fost îndelung cercetate de istorici. Însă perioada de aproape trei ani şi jumătate dintre 23 august 1944 şi 30 decembrie 1947, data abdicării silite a Regelui Mihai, nu este numai de luptă politică şi de ocupaţie sovietică, pentru că, într-adevăr, venirea Guvernului Groza, pe 5 martie 1945, este sinonimă cu începutul comunizării României. Însă, în acelaşi an, Nicu-Aureliu Steinhardt dă la iveală o ediţie bibliofilă din *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu I. Caragiale, apare prima traducere românească din Proust, debutează în literatură Petru Dumitriu şi Pavel Chihaia, doi mari scriitori, iar la Mânăstirea Antim din centrul Bucureştiului au loc întrunirile unui cenaclu mistic, *Rugul Aprins*, reunind săptămânal intelectuali laici de clasă, teologi versaţi, monahi îmbunătăţiţi, artişti plastici de anvangardă, ca şi pe compozitorul de muzică simfonică Paul Constantinescu. Şi tot pe atunci, un mare şi bogat antreprenor, înţelegând că fiul său – pe nume Liviu Ciulei – are o incontestabilă înzestrare pentru arta dramatică, îi construieşte în centrul Capitalei un teatru, aşezând deasupra lui un bloc de apartamente de câteva etaje, clădire care poate fi văzută şi astăzi în apropiere de Piaţa Romană...

Despre asemenea înfăptuiri şi numeroase acte de cultură, dar şi despre episoade şi momente de viaţă bucureşteană, o să vorbesc în cele ce urmează, acestea fiind mult mai puţin cunoscute decât evenimentele politice ale acelei epoci. Referindu-se la acel răstimp pe care l-a trăit din plin, Alexandru Paleologu mărturisea: „Mai întâi, 23 august ne-a restituit democraţia sau cel puţin aparenţa democraţiei. Presa relativ liberă, fiindcă ruşii o controlau. Gazetele din ’44-’45 sunt foarte interesante de citit. Viaţa a căpătat un gust de petrecere, de bucurie, de cosmopolitism. Fiindcă te întâlneai atunci, la «Athénée Palace», la «Capşa», în oraş, cu englezi, cu americani, fel de fel de lume. Erau serate, baluri, cu englezi, cu americani, prin casele româneşti, care dădeau petreceri grozave.” Trebuie adăugat că în acei ani, potrivit mărturiilor ulterioare, Alexandru Paleologu şi prima sa soţie, actriţa Irina Don, formau cea mai frumoasă pereche din Bucureşti.

...Alexandru Paleologu mărturisea: „Mai întâi, 23 august ne-a restituit democraţia sau cel puţin aparenţa democraţiei. Presa relativ liberă, fiindcă ruşii o controlau. Gazetele din ’44-’45 sunt foarte interesante de citit. Viaţa a căpătat un gust de petrecere, de bucurie, de cosmopolitism. Fiindcă te întâlneai atunci, la «Athénée Palace», la «Capşa», în oraş, cu englezi, cu americani, fel de fel de lume. Erau serate, baluri, cu englezi, cu americani, prin casele româneşti, care dădeau petreceri grozave.”

Nunţi în protipendadă

În orice perioadă istorică, o formă a normalităţii, fie ea şi iluzorie, o constituie nunţile. O să ne oprim asupra a trei nunţi din protipendada României postbelice. Astfel, trei zile după actul de la 23 august, pe 27, are loc logodna lui Dinu Pillat, fiul marelui poet Ion Pillat şi nepot al Brătienilor, urmată de cununia religioasă pe 6 decembrie acelaşi an. Nu este vorba de o mezalianţă, ci de o căsătorie din dragoste a doi tineri de 23 de ani, colegi la Facultatea de Litere din Bucureşti. Socrul viitorului romancier era un om harnic, proprietar al unui atelier care producea pantofi de lux şi, totodată, membru marcant al Partidului Social Democrat, care şi-a sfârşit zilele în închisoare. Motivul celebrării logodnei pe 27 august 1944 îl explică, într-o frumoasă carte de evocări, *Ofrande*, Cornelia Pillat: „M-am întors la Predeal şi ne-am logodit în ziua de 27 august, în timp ce Bucureştiul era sub bombardamentele germane ca represalii împotriva actului Regelui Mihai de la 23 august. Despre tatăl meu şi Ion Pillat nu ştiam nimic, căci legăturile telefonice fuseseră întrerupte, dar Marie Pillat voia neapărat să facem slujba de logodnă, deoarece magul familiei Brătianu, domnul Gavrilescu, îi prezisese că 27 august este o zi fastă.” Cununia celor doi tineri a avut loc de Sfântul Nicolae la Biserica Icoanei din Bucureşti. A urmat obişnuita masă, despre care Cornelia Pillat spune: „Era o zi cenuşie de început de iarnă, dar luminată din când în când de soare. La un moment dat, razele au trecut prin ferestrele înguste, fapt socotit de bun augur de magul familiei, domnul Gavrilescu, invitat la biserică de soacra mea. // La ospăţul modest, care a avut loc în casa socrilor mei, ne-am simţit rătăciţi şi înstrăinaţi, neregăsindu-ne printre musafirii care vorbeau toţi deodată. Mă necăjea Dinu Brătianu, care îşi permisese să îmi spună glumeţ: «Vezi să nu te înmulţeşti ca Sara!» Atunci nu visam decât să fiu soţia lui Dinu, să avem patru copii, să trăiesc în linişte şi frumuseţe alături de el, fără nicio altă veleitate.”

*

În 18 februarie 1945 are loc o altă nuntă în elita Bucureştilor, tot între doi studenţi, colegi de data aceasta la Facultatea de Istorie, mirele fiind Dan Berindei, iar mireasa, Ioana Hudiţă, fiica istoricului Ioan Hudiţă, profesor la Universitatea din Bucureşti şi secretar general al Partidului Naţional Ţărănesc.

Ioan Hudiţă, istoric reputat, era totodată un om pragmatic, membru în Consiliul de Administraţie al „Garajelor Mihăilescu”, unul dintre ele fiind „Ciclop” de lângă hotelul „Ambasador” de pe bulevardul Brătianu, iar al doilea un alt garaj etajat, de pe strada Cobălcescu. Totodată, Ioan Hudiţă este autorul unui jurnal strict politic, care depăşeşte, pare-se, în cantitate, cele 11 volume de *Însemnări zilnice* ale lui Constantin Argetoianu. În jurnalul lui Ioan Hudiţă, altminteri unul exclusiv politic, găsim date legate de această nuntă, dar şi de cadourile primite de miri. Astfel: „Tatăl lui Dan i-a cumpărat o garsonieră la etajul cinci într-un bloc din Brezoianu. Eu îi dau Ioanei tot trusoul necesar, plus 500.000 lei. Garsoniera a costat 450.000 lei. A luat-o destul de ieftin faţă de valoarea de azi a leului.” În acelaşi timp, după întâlnirea cu Iuliu Maniu, Hudiţă spune că acesta i-a înmânat „un plic cu 200.000 lei, reprezentând «un mic cadou pentru Ioana», iar Leucuţia (om politic ţărănist proeminent, n.n.), un altul cu 100.000 lei. Sunt singurele cadouri în bani pe care le-a primit Ioana cu ocazia nuntei. A primit, în schimb, foarte multe cadouri de la rudele şi prietenii familiei mele. Maniu e foarte mulţumit de încuscrirea mea cu Gheorghe Brătianu. Va asista şi el la căsătoria religioasă de azi.” Tot în acest jurnal, Ioan Hudiţă nota faptul că el ar fi dorit ca naşul fiicei sale să fie Iuliu Maniu, dar s-a supus dorinţei ginerelui. Merită să reproducem un pasaj mai lung legat de această nuntă, întrucât însemnările lui Ioan Hudiţă constituie un veritabil document de epocă: „La 4.30 am plecat la Biserica Domniţa Bălaşa. Lume imensă în biserică, în curtea bisericii şi mult public pe trotuarele din faţa bisericii şi a tribunalului. Ordinea este menţinută de un pluton de jandarmi călări. Publicul este format, în general, din tineretul ţărănist şi liberal, care primeşte cu urale pe membrii guvernului (din care făcea parte şi socrul-mic în calitate de ministru al agriculturii şi domeniilor în Guvernul General Rădescu, n.n.), pe Rădescu şi pe toţi fruntaşii ţărănişti şi liberali, în frunte cu Maniu şi Dinu Brătianu. Din partea partidului nostru lipseşte numai Mihalache, care nu se află în Capitală. Sunt prezenţi şi soţii Penescu şi Zane, care fac parte din anturajul lui Mihai Popovici. Locul este şi el înconjurat de mulţi prieteni. (...) În afară de cei din Guvern, Bebe Brătianu, Danielopol, Victor Papacostea, Fotino, Romniceanu, Zamfirescu şi Nistor, se mai află şi prietenii apropiaţi ai lui Dinu Brătianu: doctorii C. Angelescu, Costinescu, Victor Slăvescu etc. În biserică, Dinu Brătianu a luat loc lângă Maniu, cu care s-a întreţinut foarte amical. Când au coborât din maşină, soţii Gheorghe Brătianu au fost şi ei cald ovaţionaţi de publicul din faţa bisericii. De abia am putut străbate, în biserică, însoţiţi de Ioana şi Dan, în timp ce corul bisericii intona marşul din Lohengrin. // Serviciul divin a fost îndeplinit de patru preoţi, dintre care preotul bisericii a ţinut şi un scurt discurs de felicitare a tinerilor căsătoriţi, pomenind şi faptul că Berindeii se află printre ctitorii acestui aşezământ. Soţia lui Gh. Brătianu a făcut un mare efort să-şi poată îndeplini rolul de naşă, fiind bolnavă. Ea venise şi cu sora ei, să-i ţină locul în caz că n-ar fi putut rezista. Când au început felicitările, ea i-a spus lui Maniu că «dacă a putut să stea în picioare şi să oficieze rolul de naşă, aceasta s-a datorat şi dorinţei de a-l vedea pe omul care reprezintă în ochii ei pe şeful rezistenţei noastre naţionale»”.

Cele două mari partide politice româneşti, zise şi istorice, Partidul Naţional Liberal şi Partidul Naţional Ţărănesc, au fost într-o aprigă dispută politică până în 1938, când dictatura personală a Regelui Carol al II-lea a pus între paranteze orice competiţie electorală. În 1945 însă, concurenţa a încetat, schimbându-se în forme de colaborare şi solidaritate. Nunta din 18 februarie acelaşi an demonstrează din plin lucrul acesta. De altfel, această apropiere a oamenilor politici necomunişti va continua până la sfârşitul perioadei respective.

Revenind însă la nuntă, iată ce mai notează în jurnal Ioan Hudiţă: „De la biserică, Milica (soţia lui Ioan Hudiţă, n.n), eu şi tinerii căsătoriţi ne-am întors acasă... Am ciocnit câte un pahar de şampanie, le-am urat cele de cuviinţă tinerilor căsătoriţi care au plecat la familia Mateescu, prietena lor, să petreacă cu colegii lor de facultate. Monica Mateescu le-a pus casa la dispoziţie pentru această seară. Bineînţeles, tot bufetul le-a fost pus la dispoziţie de noi, fursecuri, prăjituri, icre negre, vinuri, zece sticle de şampanie. Sindrofia a ţinut până la 2 noaptea. (...) Nuntă originală, tineri într-o parte, părinţii lor într-alta! Este şi aceasta o caracteristică a vremurilor în care trăim, dacă mai pui la socoteală lumea care a participat la cununia religioasă, şi într-o biserică păzită de jandarmi.”

Vremurile în care s-a desfăşurat nunta Ioanei Hudiţă cu Dan Berindei încă erau normale, întrucât două săptămâni mai târziu iată ce nota în răbojul său ministrul ţărănist al agriculturii, care îi avusese invitaţi la dejun, acasă la el, în Vatra Luminoasă, pe câţiva fruntaşi comunişti: Gheorghiu-Dej, Emil Bodnăraş, Teohari Georgescu, Constantinescu-Iaşi: „Către sfârşitul mesei, vinurile au dezlegat limbile. Gheorghiu-Dej a început să devină sentimental.” Trebuie adăugat că Ioan Hudiţă şi Gheorghiu-Dej erau miniştri în Cabinetul Rădescu, care, din nefericire, avea să mai dureze doar câteva zile.

*

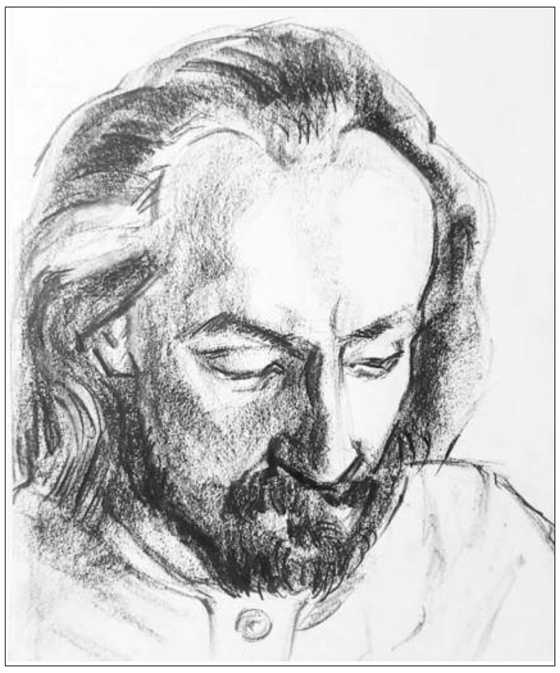
Un an mai târziu, în ziua de 7 iulie, are loc încă o nuntă în protipendadă, cununia oficiindu-se tot în Biserica Domniţa Bălaşa. De data aceasta se căsătorea un membru al familiei lui Mihail Manoilescu, om politic care a contribuit mult la revenirea în ţară a Principelui Carol, fost guvernator al Băncii Naţionale, respectiv ministru al afacerilor străine în vara anului 1940, calitate în care a trebuit să semneze prevederile Dictatului de la Viena din 30 august acelaşi an. Fiica lui, Natalia Manoilescu-Dinu, una dintre puţinele femei teolog din ţara noastră, a evocat nunta pomenită: „În ziua de 7 iulie (1946, n.n.), la ora 18, a avut loc la Biserica Domniţa Bălaşa ceremonia cununiei religioase. Biserica era plină, venise multă lume şi pe vremea aceea eram destul de bine îmbrăcaţi, încât priveliştea din timpul cununiei nu lăsa nimic de dorit... După nuntă a urmat, la noi acasă, masa de seară pentru 24 de persoane, pe imensa noastră terasă. Sub un minunat cer senin şi înstelat, la lumina becurilor electrice, masa împodobită artistic cu flori constituia o adevărată desfătare pentru ochi. Pe vremea aceea mai aveam încă feţe de masă frumoase, servicii de porţelan bune, argintărie şi cristaluri care împodobeau atât de strălucit o masă, încât era o adevărată plăcere să o poţi privi”.

eseu

Aurel Sibiceanu

Semnal de carte

Acatiste și metanii

Portret de
BRANDUȘA
MATES STANCIU

ACATIST

De la zidirea lumii,

a celor văzute și nevăzute,

tainice adieri au cutremurat

cedrul, chiparosul și măslinul.

Erau adierile

veșniciei din Cruce,

despre care Isaia

a grăit în Numele Domnului,

pre când era în odaia lui

de singurătate roditoare.

Amin!

Mărturie

De
Douăsprezece ape curgând:
oleandru, măslin, rodiu, salcie,
măr, chiparos, mesteacăn, arțar,
paltin, cedru, palmier, ulmul,
singurul cu ereți pe ceru-i...
și amar, amar...
O, nedeslușit crâng în lemnul mesei
Cinei Celeia de Taină
și de cearcăn împodobit
cu azurul din Grădina Ghetsimani...
Și călcâiul tău, Călătorule,
gulden cu slove de cenușă pe el,
alabastru în care vipera lasă ura
pietrei ce a stat în sfatul tău
cum în zidul Ierichonului.
Douăsprezece ape! Ce scaldă
pentru făptura ta știrbită
de azur, păstorită de lacrămi...
... ce călătorie
spre apa cea vie,
în care intra-voi
să depun mărturie...

Acatist

Când eram adolescent
visam să fiu explorator,
să descopăr locuri nemaivăzute,
cu oameni noi și cu sufletele
neștirbite de răutate și moarte...
Visul ăsta al meu
i l-am împărtășit mamei.
Mă privea zâmbind,
îi înflorea o lacrimă
în colțul ochiului
și o plângea aproape pe furiș...
„Bine, mamă, zicea,
dar să mai vii pe acasă,
că ne va fi dor de tine,
așa cum ne e dor de rândunici...”
Lumea visată de mine
era chiar în lăuntrul meu
și nu știam,
cărțile citite de mine
o strecuraseră acolo,
tainic și temeinic...
Albert, informatorul
care mă supraveghea,
scria într-o informare:
„Este un evazionist,
se sustrage realității,
este un adept al filosofiei hinduse,
se află într-un stadiu înaintat
al despărțirii intelectului de corp...
Eram doar un om, Albert,
un om care căuta să scape
din închisoarea țării sale,
cum din Valea Plângerii,
și a fricii de moarte,
doar atâta eram, Albert...

Acatist

Când eram copii,
Împăratul se juca cu noi,
se arăta în rumene cireșe,
în trifoi cu patru foi
și în zborul paserilor,
seara...
Iarna pogora din nori
cu zăpada,
se ascundea în urme de căpriori,
în clinchetul de clopoțel
și în steaua din zori.
Atunci îL vedeam,
îL auzeam,
îi vedeam urmele în colb,
în Grădina Ghetsimani,
alături de urmele noastre,
sub măslinii înfiorați
de adierile Domnului
și de foșnetul tristeții
fratelui Iuda,
copil și el,
aidoma nouă...
Atunci,
lumea era fără de margini
și nimic nu murea...

Metanie -
O amintire despre Eva

Adame, a zis Domnul,
sunt trist, foarte trist,
te-am zămislit
într-o mare singurătate,
sărăcuțule de tine...
Nu pot atinge geană de geană
până nu voi pune în Rai
un foșnet din carnea noastră,
și mai ales dintr-a ta...
„Și, Doamne, a întrebat Adam,
cum va arăta foșnetul cărnii mele?”
„Ai răbdare, Adame,
trebuie să trag un ochi prin Sixtină,
că Michelangelo este foarte tainic,
nici eu nu pot pătrunde în visele lui,
în răsăriturile și apusurile lui,
culori nemaivăzute,
mai ales când el
dispare în rugăciune
și în amintirile lui
din vremea când Duhul Meu
se purta peste ape...

Acatist

El a zis că în această noapte
va ninge și peste pleoapele
celor plecați azi...
Milostiv cum îL știm,
tot în ceastă noapte
le va da poruncă cireșilor
să înflorească
peste fire
și pe zmeură o va ruga
să se arate
în visele și oftatul
acelora care
nu pot pleca
mai ușor în cer...
Amin...

Acatist

În fiecare dimineață ieșim
din cripta somnului, Doamne,
și intrăm în sipetul cu lacrămi,
în care și viața, și moartea
ne sunt la fel de aproape...
Ușor-ușor ne facem de lucru
cu minunea celor văzute ale Tale, Doamne,
ne aflăm sufletul într-o pasere,
în firul de iarbă, în ploaie
și în toate câte Te milostivești
să ni le arăți ca mângâiere și îndreptare...
Seara pogorâm iarăși
în cripta somnului,
rugându-ne Ție să ne trezim
și să Te slăvim până
la Învierea Cea de Obște...
Aleluia!

Acatist

Doamne, Cerul Tău
a sărăcit așa de mult?
Pre mulți prieteni de-ai mei
i-ai chemat la judecată,
iertare și drept așezământ
întru al pomenirii Cuvânt...
Respir tot mai greu, Doamne,
parcă-mi iei aerul din casă,
din iarbă, de pe flori
și din rugăciune...
Tușesc
și din plămâurile mele
pornesc spre Cerul Tău
picături de sânge,
înrudite cu arginții lui Iuda,
cu păcatele mele,
un fel de solii
pentru sporul încă
nevăzutelor Tale stele
răstignite în întunerec
sau pe cer. pe un alt cer...
Amin...

Acatist

În fiecare noapte.
niște furnici,
adesea și niște licurici,
îmi ajută inima bătrână
să ajungă în zori.
inima ușor însângerată,
de florile păcatelor...
O, voi mici vietăți:
stele dragi
surghiunite
și pe cerul meu ...
Azi plouă, Doamne,
o singură picătură de apă
poate fi și potopul
Tatălui Noe,
și veșnicia lui Ioan,
în care am fost înveșmântat
atunci când nu știam
ce mi-a dăruit
Crăișorul Hristos...
Amin...

Acatist

Roagă-te pentru noi,
frunză de finic!
Rugați-vă pentru noi,
ape minunat tulburate
de peștii săracului,
roagă-te pentru noi,
furnică împovărată
de bobul de grâu -
poveste a luminii
și Slavei Cerești,
rugați-vă pentru noi
paseri ale văz-duhului
care ne scoate din robie...
Rugați-vă pentru noi,
ierburi mântuite
de greieri și licurici,
de tristul tăiș al coasei.
Lume văzută și nevăzută
roagă-te pentru noi.
Amin!

Acatist

În Valea Tristei Plângeri
nisipul ostenește cu piatra,
pasărea cu muntele,
sămânța cu ogorul...
Iată-ne pe Cale, au strigat,
iată-ne cu armurile
trudind la mireasmă, la colb,
au strigat cei mergând,
cei visând...
Ce este departe un chip ne-a trimis,
o lacrimă ne-a trimis ce este aproape...
Toate se trec și se petrec
în timp ce brațele noastre
de iubire strălucesc
și de singurătate...
Albastrul Domnului
ridică lacrimei palat...
Cel ce plânge are ochii
ascunși în priveliștile schivnicilor
și în stelele încă nenăscute în Cer...

poesis

Romeo Lefter

Hiper-lumea nouă (3)

Citeam un articol al unui tânăr care și-a luat inima-n dinți și a făcut „experimentul extrem” de a sta o zi(24 de ore) departe de ceea ce consideră el că este „tehnologia”. Din rezumatul lui se înțelege că în ziua cu pricina a citit niște cărți, a mers prin mall la cumpărături și și-a pus pe hârtie niște idei de clipuri video și articole(el activând în domeniul marketingului online). Iar la trei minute după expirarea timpului de limitare tehnologică(ora 0:03) a răsuflat ușurat și și-a repornit gadgeturile.

Din concluziile sale rezultă că n-a fost chiar atât de greu să renunțe pentru o zi la tehnologie, dar că i-ar fi imposibil s-o facă pentru mai mult timp. De asemenea, în ciuda faptului că a luat totul în serios(nici măcar nu și-a uscat mâinile la uscătorul electric de la mall), a avut nevoie de suport pentru plăți(nefiind utilizator de cash, a apelat la prietenă pentru a-i plăti cu cardul) sau pentru a ști cât e ceasul. Mai mult, e mândru de autocontrolul pe care-l are.

Întrebarea logică pe care mi-am pus-o a fost dacă el într-adevăr s-a rupt de tehnologie. În ciuda restricțiilor pe care și le-a impus, sunt ferm convins că, în fapt, nu s-a rupt mai deloc. Doar și-a încetinit accesul.

În primul rând lecturile sale. De citit a citit o carte de popularizare științifică(„Bun venit în univers”), dar și una pur tehnologică(„Cât costă un magazin online și de ce”). De asemenea, activitățile pe care le-a făcut „pe hârtie” au constat în căutarea ideilor și proiectarea unor clipuri sau materiale pe care urma să le publice online. Practic întreaga sa activitate a fost una „cu gândul la cealaltă lume”, cea a hiperspațiului. Astfel încât ruperea sa de tehnologie a fost una falsă.

Certitudinea pe care-o am este că cei ca el sunt absolut incapabili să trăiască o viață reală. Sau - în cel mai bun caz - să-și imagineze că pot trăi o viață reală. În timp ce mulți se tem de boli sau accidente, aceștia ar trebui să se teamă teribil de cel mai mare coșmar al lor, atât de mare încât nici măcar nu îl pot conștientiza: dispariția energiei electrice. Într-un scenariu în care le-ar pica electricitatea o săptămână și n-ar avea unde să meargă să-și utilizeze device-urile descărcate, probabil că spitalele s-ar umple de la reacțiile pe care noii oameni ai hiperspațiului le-ar avea. Și-am spus o săptămână deoarece într-un scenariu în care infrastructura energetică ar fi distrusă de o calamitate(mai mult sau mai puțin naturală) supraviețuirea lor s-ar pune serios sub semnul întrebării.

Întrebarea pe care v-aș adresa-o acum ar fi cea referitoare la mall: aparține el mai mult spațiului real sau celui virtual? O să duc discuția puțin mai departe, spunându-vă că nu doar mall-ul, ci și supermaketul și magazinul departamental sunt elemente care țin mai degrabă de „noua lume” decât de cea veche. Cum apariția acestui stil de comerț începe prin secolul al XIX-lea, îmi veți putea spune că situarea sa în lumea hiperspațiului e o prostie. Data oficială de naștere a hiperspațiului e 1993, momentul publicării primului site web (info.cern.ch). Sau, dacă vrem să fim riguroși putem spune că anul nașterii sale e 1989 (ce an!), adică momentul în care părintele său, fizicianul englez Tim-Berners Lee a definit hipertextul într-un memo, un an mai târziu dezvoltând serverul și clientul pentru noul său „copil”.

Teoretic așa e. Însă diavolul noii lumi are rădăcini mai adânci care coboară uneori chiar până în perioada nașterii umanismului. Apariția magazinelor departamentale de la jumătatea secolului XIX are toate caracteristicile unei revoluții. Probabil modul în care această nouă formă neobișnuită de-a face comerț a influențat lumea e cel mai bine zugrăvită în romanul lui Émile Zola, „La paradisul femeilor”. Noul magazin departamental apărut în perimetrul Parisului acelor ani acaparează atât spațiul urban cât și clientela, toate într-un mod uluitor. Micii comercianți sunt copleșiți și nu reușesc să contracareze în niciun fel noua formă de comerț. Aceasta deoarece nu pot să înțeleagă că, de fapt, noua formă de comerț este mai mult o agresiune la adresa minții clienților decât la adresa prăvăliilor lor captive modelului vechii lumi. Formele incipiente ale hiperatenției se formează în acele noi spații comerciale. Puzderia de mărfuri te făcea să sari de la una la alta, să uiți pentru ce-ai venit și să pierzi o groază de timp într-un sevraj pe care nu-l înțelegea nimeni. Ceea ce vedem într-un supermarket, magazin departamental sau mall este similar „priveliștii”din hiperspațiu: o grămadă de informații care se înbulzesc agresându-te și având ca principală țintă nu atât banii cât, mai ales, timpul tău. Cum pilonul capitalismului e „timpul înseamnă bani”, rezultă că atacul asupra portofelului e o consecință secundară(și logică) a foamei de timp provocată de comerțul „noii lumi”.

Această caracteristică m-a făcut să situez formele moderne de comerț mai degrabă între elementele aparținând spațiului virtual decât celui real. Existența la un nivel subtil a formelor de manipulare specifice hiperspațiului, înaintea apariției acestuia, nu-i un impediment, chiar dacă pare o răsturnare de situație în care predecesorul părintelui ar fi copilul.

Hiperspațiul nu are o viziune riguroasă asupra istoriei, nu cunoaște termenii de înaintaș și predecesor. Și chiar dacă-i cunoaște, nu vede nicio problemă în abordarea lor haotică, în formarea de false timeline-uri în care noțiunile par introduse aleator. Hiperspațiul e o dezvoltare plană care aplatizează conceptele, făcându-le să plutească. Într-o descriere matematică am putea spune că hiperspațiul organizează lumea strict în coordonatele lui x și y, refuzând z-ul. O lume plană sau, mai bine spus, o proiecție a lumii pe un singur plan care refuză existența verticalei. De-aceea timpul, ordinea, firescul, spiritualul, etc. nu au ce să caute în nou-lumea sa.

Mă voi opri pe moment aici provocându-vă să identificați alte elemente ale hiperspațiului care funcționează ca prelungiri ale sale în real. În viitorul episod o să atac frontal ultima noțiune a acestui mini-serial: hiperrealitatea!

...nu doar mall-ul, ci și supermaketul și magazinul departamental sunt elemente care țin mai degrabă de „noua lume” decât de cea veche. Cum apariția acestui stil de comerț începe prin secolul al XIX-lea, îmi veți putea spune că situarea sa în lumea hiperspațiului e o prostie.

Ninel Ganea

Evoluționism pe înțelesul tuturor

O stafie filozofică bântuie lumea în ultimii zeci de ani: transhumanismul. Chiar dacă nu prea ai de-a face cu domeniul, ilustrările ei cinematografice au făcut carieră. Gattaca, Soldat Universal, Robocop, Terminator, Odissea Spațială sau, cel mai recent, Hanna, descriu o utopie în care omenirea a ajuns la abilitatea tehnologică și la insensibilitatea morală de a altera fundamental corpul omenesc astfel încat fenomene ca bolile, bătranețea și, în cele din urmă, moartea să devină parte a unui trecut umanist mucegăit.

Nu doar cinematografia s-a bucurat de noutatea filozofică a transhumanismului. În literatura contemporană genul acesta poartă numele de cyberpunk și conține nume reprezentative ca William Gibson, cu romane traduse în română, Michel Houellebecq, un alt răsfățat al editurilor autohtone, sau Bruce Sterling, cu mai multe volume de-a lungul timpului în librăriile locale.

De asemenea, jocurile video (cel mai celebru fiind Half Life 2) s-au potrivit ca o mănușă pentru expresiile futuriste implicate de modificarea corpului uman.

S-ar părea la prima vedere că toată această poveste nu ar merita luată în serios fiind doar opera unor indivizi prea pasionați de tehnologie și prea puțin de istorie și literatură. Ceea ce ar fi greșit... Deoarece în esență, transhumanismul reprezintă una din încarnările contemporane cele mai nocive ale evoluționismului. Pe scurt, asumpția fundamentală a ambelor doctrine este că omul nu are o natură imuabilă ci reprezintă doar un stadiu din drumul de la, să zicem, maimuță spre... o altă stare. “It became increasingly plausible to view the current version of humanity not as the endpoint of evolution but rather as a possibly quite early phase” (Charles Darwin).

Mai mult, această filozofie este susținută de profesori de la universități importante, cum este de pildă Lee Silver care predă la Princeton, sau Kathreen Hayles de la University of California. Ar putea exista riscul ca toată această poveste scientistă și, din păcate, nu prea fantastică să li se pară stralucitoare unora. În fond e vorba de ameliorarea unor probleme genetice, de îmbunătățirea condiției umane, ș.a.m.d.

Totuși lucrurile nu stau deloc așa iar principalul obiectiv manifest al adepților (și pericol pentru oamenii încă normali la cap) îl reprezintă controlul total asupra indivizilor. Astfel, în anul 2003 la Yale University în cadrul primei conferințe a Asociației Mondiale Transhumaniste, profesorul Lee Silver a prezis că până la sfarșitul secolului: “Toate aspectele ce țin de economie, media, industria divertismentului, industria cunoașterii vor fi controlate de membrii clasei GenRich... Oamenii naturali vor lucra ca furnizori de servicii prost plătite sau ca muncitori”. Potrivit lui Silver, membrii clasei Gen Rich vor fi în viitor cei cu gene modificate în laborator, care vor reprezenta aproximativ 10% din populația SUA, preluând practic rolul istoric al aristocrației naturale.

Sigur că întrebarea care se pune în aceste condiții este ce se va întampla cu omul așa cum îl știm noi, chiar denaturat și cu o viață “solitară, săracă, urâtă, dură și scurtă”. Dr. Richard Lynn profesor emerit la Universitatea din Ulster nu ne lasă niciun semn de îndoială: “De ceea ce avem nevoie aici nu este un genocid, uciderea populației ce formează culturi incompetente... Dar trebuie să gândim în termeni realiști de “reducere treptată”a unor asemenea indivizi...Progresul evolutiv înseamnă extincția celor mai puțin competenți”

În pofida jargonului științific toată această teorie nu face altceva decât să reproducă vechiul ideal al alchimiei gnostice, fapt admis de altfel de transhumaniști: “Am atins două dintre cele trei obiective ale alchimiștilor: am transformat elementele, am învățat să zburăm. Nemurirea este următorul pas”. (Max More – On becoming posthuman)

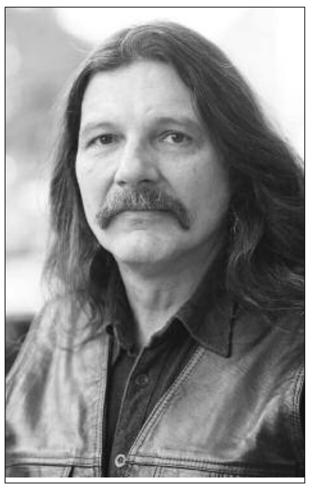
Inutil de menționat că în toată această concepție despre lume nu mai există loc nici pentru Dumnezeu, nici pentru om, nici pentru liber arbitru, nici pentru demnitate umană. Toate vor fi sacrificate pe altarul zeului Progres, iar umanitatea (în cazul în care acest cuvânt va mai putea fi folosit) va fi împărțită în genuri distincte cu o elită științifică plasată deasupra și o umanitate aflată în cea mai deplină sclavagie imaginată vreodată.

“Oamenii pot să dispară liniștiți ca dinozaurii, care în trecut dominau pământul dar astăzi sunt obiect de muzeu, sau să reziste puțin mai mult devenind mașini...În orice caz, epoca omului se apropie de sfarșit” (Kathreen Hayles).

Cred că este foarte important de reamintit că majoritatea acestor transhumaniști sunt profesori universitari la unele dintre cele mai prestigioase universități din lume, și nu niste lunatici avizi de putere și control dintr-o bandă desenată. Așa cum ar trebui să stea lucrurile de fapt...

... jocurile video (cel mai celebru fiind Half Life 2) s-au potrivit ca o mănușă pentru expresiile futuriste implicate de modificarea corpului uman.

Valentin Iacob

POEZIA ŞI PICTURA PE PLANETA FEMEIE

Şi în iarba din ochii planetei cresc flori. De toate culorile. Flori gânditoare - li se mai zice. Iar pictorii tocmai asta fac: culeg când ajung acolo, florile de ochi.

Pe Nun există și zăpadă, adunată în buricul Planetei Femeie. Şi acolo, în buricul îngheţat al planetei lor, se duc poeţii să schieze. Şi când schiurile lor alunecă - pe zăpadă se întrupează în poezii. Dar nici schiurile nu sunt aşa simple şi nici zăpada.

Schiurile poeţilor de acolo, au gravate pe tălpi, în relief - runele alfabetului.

Pe când zăpada este doar o ceaţă de hârtie, subţire ca un vis.

Pe care se tipăresc una după alta, literele. Se tipăresc cât durează o coborâre.

Iar pe pârtie, metaforele şi rimele sunt jalonate cu steaguri şi cocarde.

Şi un Apollo-arbitru veghează din tribună.

*

- Să înţeleg că pe Nun poeţii scriu cu picioarele? - mă coborî la pont, albina.

- Cam aşa ceva – recunoscui uşor vinovat, deşi nu prea ştiam de ce.

- Păi, ce fel de poezii pot să nască picioarele? – continuă şi porcul prinzând gâlceava din zbor.

- Pe planeta Nun cresc poezii ucigător de frumoase.

- Dar cum fac ei să transmită texte scrise pe o hârtie de zăpadă – ca să le poată citi toată lumea?

- Acolo, totul pare simplu. Bucăţile de zăpadă cu poeme sunt decupate şi date spre citire.

- Şi poemul de zăpadă sau zăpada poem, nu se topeşte?

- Nu. Pentru că pe Nun hârtia nu este o zăpadă îngheţată. Nu este apă!

*

- Şi pictorii tot aşa-şi fac tablourile: cu schiuri-pensulă şi pe şasiuri de zăpadă? – m-au întrebat în cor, coechipierii visului meu.

- Mai întâi să vă spun cum îşi prepară ei culorile pe planeta aceea a lor. Culorile pe care pictorii le ţin în tuburi şi palete, şi se numesc culorile suferinţei...

Tocmai sus, la polul Nord al planetei cresc doi munţi lucioşi şi bonomi. Ochii lui Nun. Iar coloşii ăştia au în creştet (acolo unde-s pupilele) câmpii cu iarbă căpruie.

Şi în iarba din ochii planetei cresc flori. De toate culorile.

Flori gânditoare - li se mai zice.

Iar pictorii tocmai asta fac: culeg când ajung acolo, florile de ochi.

Numai că asta se poate întâmpla foarte rar. Doar atunci când planeta plânge!...

Atunci e vremea pictorilor. Atunci, torenţi iuţi se strâng, din lacrimile femeii cosmice.

Şi pictorii nuniţi scufundă mănunchiuri de flori de ochi în ele. Aşa se nasc cele mai frumoase culori văzute vreodată!

*

- Adică artă fără suferinţă, nu merge! - punctă albina.

- Dar tablourile cum se fac acolo? - insistă porcul, prietenul meu însetat de cultură. Cu pensule pe carton sau pânză, ca la noi?

- Nimic nu-i ca pe Pământ! Dar nici invers.

- Păi, ce-ar însemna inversul pânzei ori al cartonului? Sau inversul unei litere de tipar şi al cernelei? - dezvoltă leul, bun logician ca toţi leii.

- Vasile, te rog, fără provocări! Suntem pe Nun. Acolo, de pictat se pictează pe râsuri; şi pe zâmbete ori pe surâsuri, depinde de culori şi de tehnica pictorilor.

- Să pictezi pe surâsuri cu vopsele de lacrimi, cum vine asta?

- Şi asta nu-i tot. Pe Planeta Femeie, pictorii desenează pe orice: pe grimase, pe tristeţi, euforii, necaz (în cărbune) ori pe răzbunări.

De fapt, pe răzbunări sculptează.

- Pictează pe stări şi sentimente? - se băgă iar purcelul. Ce mi-aş mai face şi eu un autoportret în nelinişti!

O dădea iar în pamflet, porcul, stare absolut naturală pentru un domn hrănit cu lături şi cu zoaie.

- Şi ale cui, mă rog, sunt stările astea pe care se pictează pe Planeta Femeie?

- Acolo, nuniţii pictează unii pe stările celorlalţi.

Un nunit care e trist ori doar neliniştit, de pildă, ştie că poate face rost de bani. Nu are decât să ia un ziar şi la mica publicitate, să citească:

„Firmă serioasă, achiziţionăm tristeţi autentice, pentru export”.

„Schizofreni, nu ezitaţi! TRILUL SADIC cumpără furie şi delir, cal. I, pentru tablouri în ulei”.

„Când o enervare şi-o veselie fără rost te încearcă, nu mai sta – vinde-ni-le nouă! Pentru sinucigaşi avem preţuri speciale”.

„Mari reduceri de preţuri la aspiratoarele de suflet.”

„Copiatorul de sentimente, confortul dragostei dvs. Avem şi copiatoare color”.

„Sunteţi bolnav şi nu vă puteţi transmite ura la distanţă? Sunaţi aici!”

*

Aşadar, pictorii nuniţi intrau într-un magazin de unelte trebuincioase. În care mai întâi îşi căutau cu atenţie, pânzele de stări. Erau nişte pânze care aveau culoare şi atingere ca orice pânză şasiu de tablou, de pe Pământ.

Magazinele începuseră să ofere şi vopsele preparate de fabrică. Dar artiştii nu credeau în valoarea şi în autenticitatea lor. Umbla vorba că erau făcute, ce blasfemie!, nu din lacrimi de Nun ci de nuniţi.

Căci începuseră să apară şi nişte bocitori profesionişti care îşi vindeau umorile la comandă unor reţele de falsificatori.

Aşa că pictorii preferau să-şi prepare vopselele cu mâinile lor, după tradiţia strămoşească - din puţinele plânsete ale planetei lor.

De asta şi erau aşa scumpe tablourile. Căci planeta era optimistă. Fire de uriaş. Nu plângea decât dacă nu i se mai spuneau poveşti seara. Iar de ele se îngrijeau povestaşii.

Acestea fiind zise, n-am mai avut încotro. A trebuit să spun şi eu poveşti, Femeii Planetă. Am fost condus peste coatele lui Nun, şi am ajuns într-o seară, după câteva săptămâni, lângă urechea ei dreaptă.

Acolo, îngenuncheat ca Ptolemeu la craterul Vezuviului, i-am spus planetei două istorii; una de poet şi alta de matematician.

fragment din romanul PLANETA FEMEIE (Povestirile planetei NUN şi alte hiperspaţii) cu o prefaţă de Ioan Holban – în pregătire la editura Tracus Arte

Adevăr sau libertate?

La început de decembrie, invitat la Colocviile Municipiului Piteşti a fost filosoful Horia Vicenţiu Pătraşcu.

„Horia Pătraşcu este lector în cadrul Departamentului pentru Formare Didactică şi Ştiinţe Socio-Umane, Universitatea Politehnică din Bucureşti. Susţine cursuri de filosofie cognitivistă, filosofia culturii, filosofia culturii tehnice, strategii de comunicare, identitate europeană, comunicare interculturală. Cărţi publicate: *Idealul Valah. Sondări în psihologia abisală a poporului român* (Ideea Europeană, 2017), *Pustiul binelui. Eseuri filosofice* (Eikon, 2017), *Terapia prin Cioran, Forţa gândirii negative* (Editura Trei, 2014), *Sentimentul metafizic al tristeţii* (Editura Trei, 2010), *Singur printre români* (Paralela 45, 2009), *Despre urât şi alţi demoni, Reflecţii şi exclamaţii* (Editura Fundaţiei Axis, 2005), *Sine retractatione* (Junimea, 2001). A publicat numeroase articole în reviste culturale din România precum *România literară, Dilema veche, Observator cultural, Contemporanul, Cultura, Timpul, Argeş* şi articole ştiinţifice în volume şi publicaţii de specialitate din ţară şi din străinătate, din care menţionăm: *Revista de filosofie, Studii de teoria categoriilor, Studii de istoria filosofiei universale, Le Grognard, Death and Anti-death, Cioran, archives paradoxales.* A editat două volume colective: *Noi perspective asupra operei lui Ştefan Zeletin,* Junimea, 2014 (împreună cu Ionuţ Horeanu) şi *Gânditori români în cultura universală* (Editura Universităţii Al. I. Cuza din Iaşi, 2020). Domeniile sale de interes sunt filosofia emoţiei, antropologie, etologie, filosofia culturii, metafizică şi hermeneutică.

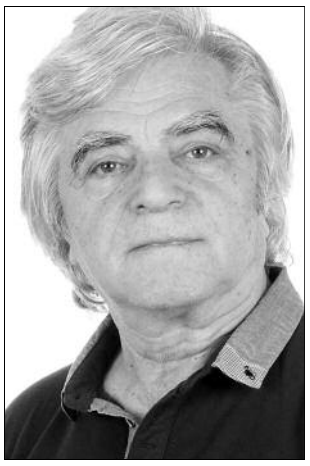

Scrisul său este caracterizat de un simţ al problemelor şi de ingeniozitatea soluţiilor propuse, fiind de cele mai multe ori sclipitor.

În cadrul prelegerii de la Centrul Cultural Piteşti, autorul şi-a propus să analizeze câteva situaţii în care valoarea libertăţii intră în conflict direct cu valoarea cunoaşterii, epoca noastră fiind un exemplu elocvent. Fiind definită prin libertate respinge constrângerea exercitată de presupunerea existenţei unui singur adevăr, fost adevăr, fake news”. (**Leonid Dragomir**, coordonatorul Colocviilor Municipiului Piteşti, organizator - Centrul Cultural Piteşti)

proză

Nicolae-Florentin Petrișor

În drum spre Alexandria

Viața e la fel de stresantă ca o călătorie prin Teleorman într-un microbuz delabrat, lângă o domnișoară atât de urâtă încât, de fiecare dată când se uita la ea, nu se simțea deloc bine. A plouat cu găleata și a fost necesar să ocolească bălțile adânci din gropanele asfaltice, adică să se abată cu trei kilometri de la viitoarea centură fiindcă apa, asemeni nisipului unei plaje, a făcut inaccesibil traseul pe care-l plănuise.

Chiar și așa, Maricel Popan era nerăbdător să treacă prin Orășelul Copiilor din Centru să vadă cu ochii lui dacă Autostrada 13 în construcție este deschisă spre Alexandria (nu aceea cu Biblioteca arsă). Voia să vadă ruinele romane.

Pământul e acoperit de atât de multă apă încât arată de parcă tocmai a aflat de la guvern că urmează să se construiască un parc acvatic, iar patronul era pe cale să dea divorț.

Maricel vede o dugheană de bere în peisajul acvatic. Se dă jos din microbuzul închiriat și o lasă pe domnișoară să-și stoarcă în liniște coșurile, în timp ce intră în butic să se intereseze mai îndeaproape despre situl arheologic.

Ospătărița e de vârstă înaintată. Se uită la el de parcă ar fi un film indian din vremea ei, cu Raj Kapoor și...pe actriță n-o cunosc. Birtul improvizat miroase a cafenea. Doi țărani stau la masă și dau pe gât câte o halbă de bere. Sunt tăcuți și nervoși. Se uită la el cu coada ochiului. Maricel Popan o întreabă pe ospătăriță de sit și-i răspunde că e închis; a fost inundat. Îi spune asta într-o exprimare grăbită, deși nu era ocupată cu nimic, ședea cu mâinile-n sân. Și cu asta, basta, e un heleșteu, pescuiesc unii pe margine.

Maricel dă să iasă, însă unul din țărani se întoarce și-i spune într-o doară:

- Situl e deschis. Am trecut de dimineață cu barca.

Lui Maricel Popan i-a fulgerat prin cap că ăsta nu e țăran, ci braconier. În fine.

- E liber sau cu plată? îl întreabă.
- Da.
- Face legătura cu Forul Imperial?
- Da.

Ospătărița își concentrează brusc atenția spre ușa de intrare. Urâțenia de domnișoară se vedea în cadrul ușii venind prin apă. Berea necesită grijă specială când face spume, iar femeia se ocupă să umple o halbă cu guler. Fără implicarea ei necondiționată, berea s-ar acri, domnișoara urâtă ar muri de sete și birtul n-ar mai fi punct de reper pentru situl roman.

Uitasem, Maricel Popan era în drum spre Alexandria (nu aceea cu Biblioteca arsă).

Ghinionistul

Am încredere că o povestire începută corect poate străbate anii și poate atinge țelul autorului în timp ce un tânăr critic literar pleacă de la petrecere să nu piardă ultimul metrou, dar îl pierde. Așa e în poveste. Gândul îi rămâne la pierderea suferită pentru că ar fi vrut să citească în cartea lui Nietzsche Așa grăit-a Zarathustra, în vagonul pustiu. Ei doi se simt bine împreună, el și Zarathustra, mai ales în vagoanele goale.

Petrecerea se terminase pe la miezul nopții. Câte un taxi spulbera bulevardul însingurat.

În timp ce merge pe jos, nu poate citi, dar de gândit nu-l împiedică nimeni.

Paul Sărar își conduce pașii înfrigurat către casă, puțin amețit de fumul înecăcios de tutun și de alte ierburi, care nu-i părăsise nările. Ca de fiecare dată, noaptea limpede îi transpersează ochelarii de vedere fumurii pe care-i păstrează pe nas. Ca să nu dea-n gropi, recepteaza cu nesaț și interes luminile vitrinelor în pupilele ascunse strategic. E tânăr.

Zgomote îndepărtate mărturiseau că undeva în orașul lui unii lucrau. Paul Sărar se grăbește și el pentru că mâine e de serviciu dis-de-dimineață. Un geamăt uman îi atrage atenția chiar când lua colțul către casă, pe lângă magazinul de mărunțișuri și nimicuri utile Pepco. Privește în vitrină. Nimic.

Se apropie de locul cu pricina și zărește un bărbat între două vârste prins ca într-o menghină. Fără scăpare. Se uită la el cu milă fiindcă nu poți trece așa nepăsător pe lângă chinurile omului ca pe lângă o statuie ecvestră. Întoarce capul către omul prins între cele două vârste și își dă seama că individul se simte incomod. E prea strâmt locul, se gândește Paul, încă tânăr. Într-o clipă, vai de capul ei, trebuie să găsească un sentiment uman ca să poată construi o propoziție onestă, doar ca să nu ofenseze, să repare gândul nevinovat și neputința de a-i sări în ajutor, înainte de a se trezi și el între două vârste în această viață.

- Nu-ți pot fi de niciun folos, îi spune, fără să încetinească pasul, dar te înțeleg, adaugă, politicos.

Se va crăpa de ziuă în următoarele trei ore, însă Paul Sărar nu poate pricepe de ce tocmai lui i se întâmplă așa ceva. De ce să poarte el discuții caraghioase, să suporte umilințe din partea cuiva? Lucrurile sunt croite strâmb ori îl urmărește ghinionul.

O pisică îi trece calea pe celălalt trotuar.

Trecerea aceasta prin viață într-un chip atât de neobișnuit și jenant îl deranja. De ce acel nenorocit de autobuz se retrăgea la garaj? De aici pornea toată tevatura.

Stația de autobuz

Ceea ce se-ntâmplă când stau cu ochii pe fereastră, face parte din viața cotidiană.

Orlando Pană locuiește în București, adică face și el ca toată lumea. Câteodată, intemperiile îl obligă să ia metroul. Doar ieri ce s-a întâmplat la fel. Dorea să ajungă într-un loc care depășea net rezistența la efort a picioarelor sale, hăt departe peste Dâmbovița, așa că s-a gândit la metrou.

Nu i-a fost prea greu să se pună în mișcare, mai ales că vremea se anunța ploioasă pentru o zi însorită de toamnă. O domnișoară bătrână aștepta și ea în stație. Nimic deosebit, cum s-ar spune. Avea o poșetă mică de tot și mănuși roșii ce i se potriveau de minune pe mâini precum coaja pe mărul ionatan. Căuta curioasă pe jos cu ochii.

Un deliver de pizza a trecut pe lângă ei călare pe un scooter. Orlando Pană s-a mirat. Un peisaj foarte rar la care nu se gândise până acum, un deliver de pizza conducând un scuter cu o mână. Uneori imaginile se adaptează ochilor și ni se lipesc pe retină.....haida de!....ca marca de scrisoare. A văzut că în cealaltă mână ținea cutiile cu pizza, deliver-ul își folosea ambele mâini, de fapt. A observat abia după trecerea lui. Unele lucruri se văd prea târziu.

S-a bucurat când a sosit autobuzul ca să ajungă la stația de metrou să ia metroul. N-a urcat nimeni, se retrăgea la garaj. Bătrâna domnișoară nici nu ridicase capul. El s-a întristat la vederea plăcuței din parbriz. A lăsat femeia în vârstă să caute ceva cu ochii în pământ. Poate era și ea supărată.

A introdus doi lei în automatul din stație și a ridicat biletul, deși n-avea nevoie de el. Mereu își lua un bilet de rezervă. Se putea juca cu el în timpul călătoriei. Are absolută nevoie să-și ocupe mâinile cum își ocupa domnișoara bătrână ochii. S-a rezemat de stâlp și a aruncat o privire să vadă ce face.

I-a trebuit un minut să-și dea din nou seama că ceva nu-i în regulă cu autobuzul, cu biletul de rezervă și cu bătrâna domnișoară. De asemenea, cam tot aceeași perioadă de timp i-a luat și băiatului cu pizza să oprească scooterul în stație. Ceva nu era în regulă. Era prea tânăr. Toți ceilalți plecaseră pe jos - cam unsprezece persoane - nu rămăsese decât el, domnișoara bătrână și băiatul cu pizza. Acesta din urmă a desfăcut o cutie și i-a servit cu câte un slice de carbonara. Domnișoara bătrână a refuzat.

- E gratuit, a zis băiatul cu pizza.

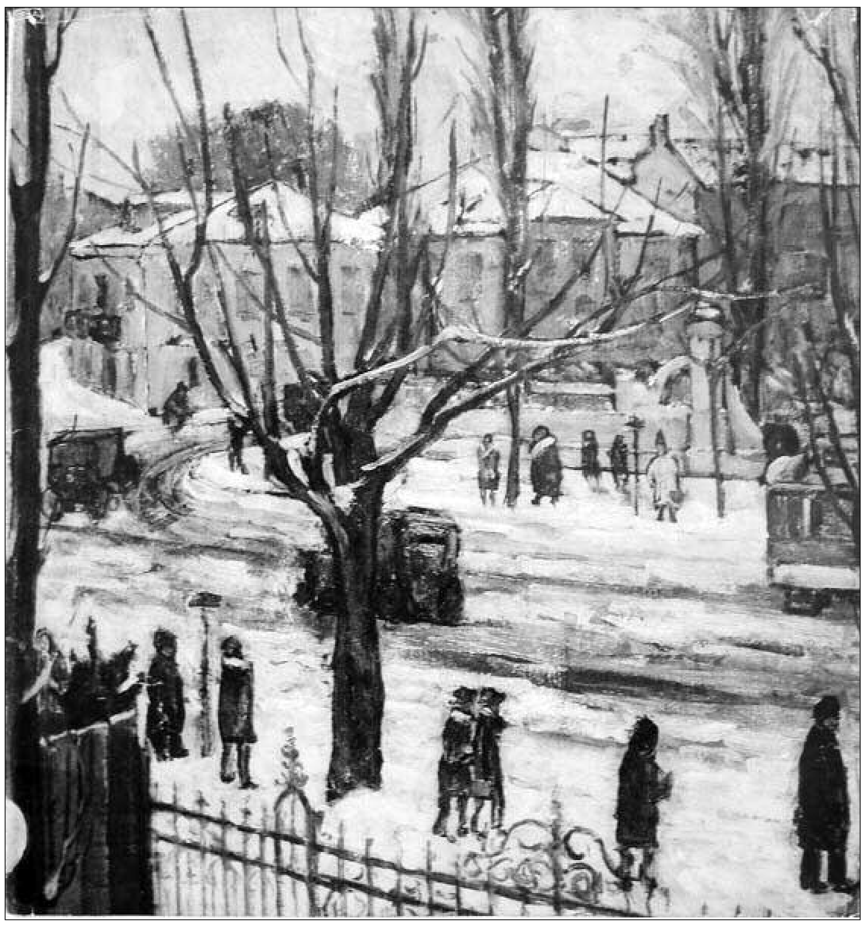
Era trecut de ora opt, iar Orlando Pană era singurul din stație care mânca pizza. A observat însă că băiatul cu pizza rece insista pe lângă ea. Femeia refuza insistent de nepoliticos. Din acest punct de vedere erau chit. Amândoi insistau la fel. Orlando s-a holbat la ei. Deliver-ul de pizza s-a rușinat și a dat din umeri.

- Mă tot refuză, a zis.

- Nu pot mânca, a scuipat vorbele bătrâna domnișoară. Mi-am pierdut proteza.

Cum a ajuns în această situație? De ce el a devenit complice în acest joc absurd în care se uitau unii în gura altora?

Orlando Pană s-a simțit jenat că observa insistența nerușinată a băiatului cu pizza, că se uita în gura orișicui, că-și consumă anii tinereții așteptând autobuzul ca să ia metroul.

Trecerea aceasta prin viață într-un chip atât de neobișnuit și jenant îl deranja. De ce acel nenorocit de autobuz se retrăgea la garaj? De aici pornea toată tevatura.

A plecat ușurat fiindcă au plecat și ceilalți, băiatul cu pizza și domnișoara bătrână. Doar auzise scooterul. Niciunul dintre ei nu era mai furios – constatarea lui Ariosto - decât Orlando pentru că se hotărâse să se întoarcă acasă.

Mai e și mâine o zi.

Radu Aldulescu

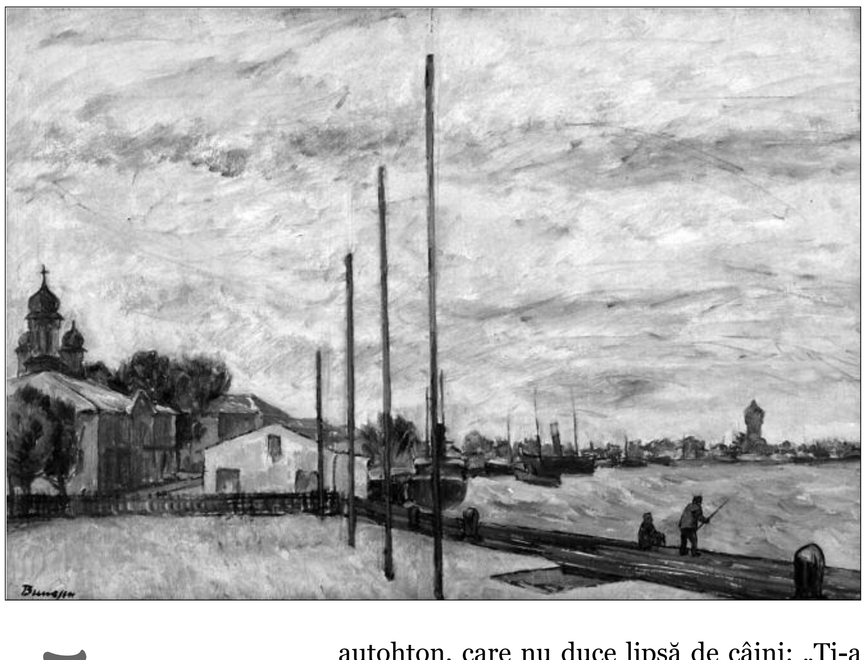

Trista si pilduitoarea istorie a unui roman reeditat în apogeul pandemiei

...la începutul anilor '90, girul criticii însemna mult mai mult decît acum și piața de carte de literatură suporta tiraje ceva mai mari, poate că în vitutea inerției vechii ordini din epoca de tristă amintire, combinată în mod benefic cu libertatea de expresie proaspăt dobândită. Tocmai căzuse cenzura ideologică, iar cenzura economică n-apucase încă să se instituie deplin.

Amantul Colivăresei, al doilea roman al meu, apărut la editura Nemira, la șapte luni după romanul de debut, *Sonata pentru acordeon*, scos la editura Albatros, în decembrie 1993. Un dublu debut, practic, elaborat înainte de decembrie '89, încadrabil la o adică în categoria așa zisei literaturi de sertar, despre care se discuta cu oarece fervoare la vremea respectivă: cu mici și fericite excepții, Revoluția, dobândirea deplinei libertăți de expresie în toate domeniile artistice, i-a prins pe scriitori cu sertarele goale, fără manuscrise nepublicabile, care ar fi intrat în conflict cu cenzura ideologică. N-am fost consemnat de criticii și istoricii literari cu dublul meu debut, printre acele fericite și rare excepții, poate unde la momentul Revoluției eu nu eram scriitor cu acte-n regulă, cu cărți publicate, arondat eventual unei grupări literare. Dublul meu debut a fost, în schimb, primit bine de critică, prin cronici entuziaste, laudative, dintre care aș menționa-o aici pe cea făcută de Edgar Reichmann *Amantului Colivăresei,* în *Le Monde du Livre*. În nemernicia mea, am reținut din acea recenzie calificativul *le plus grande prosateur roumain,* reluat, ulterior, de-a lungul anilor scurși de atunci, sub diverse forme, de unii critici români care au scris despre romanele mele...

Tot în sărmana mea nemernicie, la un moment dat am vrut să public în *România literară* o traducere a acelei recenzii, fără nicio șansă, altminteri. Treptat, încet și sigur și ireversibil (după vârsta de 40 de ani, abia, am început să cunosc pe viu scriitori), am învățat pe propria-mi piele că mediul literar românesc este departe de a fi un sat fără câini. Mi s-a sugerat, de diverși, și chiar mi s-a spus explicit, că autorul acelei recenzii elogioase din *Le Monde du Livre,* a făcut de fapt mult rău literaturii române... N-aveam decât să înțeleg că respectiva recenzie e parte integrantă din răul pe care respectivul l-a făcut literaturii române. S-a întâmplat să mă întâlnesc cu omul, la 5-6 ani de la apariția recenziei, la unul din *Colocviile Romanului Românesc* organizate de Nicolae Breban. Ce m-a întrebat el atunci făcea, la o adică, timitere subtilă la satul mediului literar

autohton, care nu duce lipsă de câini: „Ți-a folosit la ceva ce-am scris depre tine și *Amantul Colivăresei?"*. Mi-a folosit foarte mult, am spus. Ăsta era adevărul, deși n-aș fi avut cum să am în vedere ceea ce avea el în vedere: foloase de imagine, dobândirea unui statut social și material de scriitor cât de cât onorabil, care deja devenise o iluzie pentru unul ca mine, dedicat trup și suflet scrisului, ca să vezi, liber profesionist, hotărât să trăiască din scris... Omul plecase din România prin anii '50, într-o perioadă când se afirmau și se impuneau un Petru Dumitriu, un Marin Preda, un Eugen Barbu. Ce însemna scriitorul pe atunci n-avea să mai însemne vreodată după intrarea literaturii în regim de libertate totală de expresie. Există, desigur, aici un paradox pe care l-am analizat aplicat cu diverse ocazii, așa încât nu mai are rost să reiau.

Spuneam despre dublul meu debut că a fost bine primit de critică, precum de altfel toate romanele publicate în anii care au urmat. Pe vremea aceea, totuși, la începutul anilor '90, girul criticii însemna mult mai mult decît acum și piața de carte de literatură suporta tiraje ceva mai mari, poate că în vitutea inerției vechii ordini din epoca de tristă amintire, combinată în mod benefic cu libertatea de expresie proaspăt dobândită. Tocmai căzuse cenzura ideologică, iar cenzura economică n-apucase încă să se instituie deplin. Premiile literare aveau altă credibilitate decât acum, criteriul valoric încă era luat în calcul de juriile formate din critici care nu dăduseră încă onoarea pe rușine, atrofiindu-și cu bună știință organul pentru literatură. Spun aceste lucruri riscând să fiu bănuit că trag spuza pe turta succesului dublului meu debut, bine primit, aș zice, și pentru că eram ca și venit de nicăieri. Aveam vârsta scriitorilor generației optzeciste, fără a arăta că am de-a face în vreun fel cu optzecismul. Scriitura mea era diferită de a fruntașilor optzeciști textualiști și nu frecventasem *Cenaclul de luni, Junimea* sau *Universitas*, despre a căror glorioasă existență am auzit când deja dispăruseră. Nu știam unde se află Facultatea de litere. La o adică, nu mă mândresc cu genul ăsta de CV, dar nici nu-mi dă mâna să mă rușinez. Soarta m-a purtat prin niște locuri de regăsit uneori în romanele mele, care nu prea i-au atras pe scriitorii aparținători generației literare optzeciste. Asta nu l-a împiedicat, altminteri, pe profesorul Nicolae Manolescu să mă încadreze-arondeze, în Istoria critică a domniei sale, la rubrica *optzeciști întârziați*. Nu-mi dau seama de ce m-a etichetat astfel (am oroare de etichete, mai ales de cele aplicate scriitorilor, pe criterii de vârstă, sex, cetățenie sau studii) și nu risc să fac presupuneri asupra intențiilor unui profesor de limba română implicat în niște politici literare de toată jena. Ceea ce pot spune însă cu mâna pe inimă este că respectivul a scris despre mine fără să-mi fi citit romanele. Despre critici de felul ăsta, așadar, numai de bine: în apogeul mănos al carierei, mulți au atins gradul de virtuozitate de a scrie despre cărți și autori pe care nu i-au citit.

Încă revin la dublul meu debut cu niște detalii. *Sonata pentru acordeon* a luat *Premiul Salonului de carte de la Cluj,* constând într-o diplomă și *Premiul de debut pentru proză al Uniunii Scriitorilor din România*, în contul căruia, pe lângă diplomă, am primit o sumă echivalând cu salariul mediu pe economie la acea vreme. *Amantul Colivăresei* a primit *Premiul pentru debut al Concursului de manuscrise Nemira*, la secțiunea roman, care a constat în publicarea romanului și *Premiul Editorilor Particulari din România*, în valoare de 3 miloane de lei, o sumă substanțială la vremea respectivă, cu care, îmi amintesc, se putea cumpăra un automobil Skoda nou. Acordarea premiului s-a dorit un eveniment intens mediatizat, dat fiind că literatura părea să însemne încă ceva în România, și a avut loc la Târgul de Carte de la Brașov, făcând obiectul unei transmisiuni directe a TVR. Când să zic că mi-a pus Dumnezeu mâna în cap, scoțându-mă din anonimat și totodată din sărăcie, patronul editurii Nemira, Valentin Nicolau, a decis să refuze premiul, pe motiv că din suma de bani strânsă de editorii particulari pentru acest premiu și altele, acordate la Târgul de Carte de la Brașov, se propusese să se rupă ceva și pentru romancierul Nicolae Breban, apărut în ultimul moment la Târg, oarecum prin surprindere, cu copertile romanului *Amfitrion,* care avea să apară în următoarele luni la editura Du Style a Doinei Uricaru. *Amantul Colivăresei,* așadar, a nimerit în mijlocul unui conflict dintre doi editori: Doina Uricaru și Valentin Nicolau, despre care am înțeles că erau prieteni. Nu știam pe atunci că un editor nu are dreptul să refuze un premiu acordat de un juriu (Laurențiu Ulici prezida acel juriu, din care făcea parte și Mircea Nedelciu), și în niciun caz în numele autorului. Nu știam, dar începusem să presimt, în momentul când editorul m-a asigurat, pe tonul unui camarad de nădejde, că mă va despăgubi în urma acestui refuz, prin care el ar fi făcut pasămite dreptate editorilor particulari proaspăt intrați atunci pe piața de carte de la noi.

Înainte de a fi despăgubit, după vreo două luni, după multe ceasuri de anticameră și insistențe-milogeli, am aflat că acel premiu de 3 milioane oricum ar fi trebuit să-l împart cu editura, în fapt cu editorul-patron, mie revenindu-mi jumătate din sumă, care se cuvenea impozitată... În felul ăsta începeau să se structureze relațiile dintre editorii particulari, unii dintre ei deveniți între timp onorabili oameni de afaceri, cu venituri de sute de mii de euro, și autorii autohtoni, care n-aveau să mai tragă nădejde la drepturi de autor cât de cât onorabile. În sfârșit, într-un târziu, am fost despăgubit cu circa o pătrime din suma inițială a *Premiului Editorilor Particulari* acordat *Amantului Colivăresei*.

Am rupt relația cu Nemira și cu domnul Valentin Nicolau după al doilea roman publicat acolo, *Istoria eroilor unui ținut de verdeață și răcoare*. Subiectul acestui roman, Revoluția din decembrie '89, nu făcea casă bună cu propaganda pe care o făcea Nemira lui Ion Iliescu și Adrian Năstase, editând un soi de „Omagii" la adresa respectivilor, foarte asemănătoare cu cele dedicate cândva lui Ceaușescu. Relația cu Iliescu-Năstase-FSN-PSD i-a fost de oarece folos domnului Nicolau, promovându-l, la un moment dat, în funcția de director al TVR. Se cuvine, cred, să amintesc aici că, la 10 ani de la ruptura mea de Nemira, existau în supermarketuri exemplare din cele două romane publicate acolo pentru care eu nu mai primeam de mult niciun fel de drept de autor. Se cuvine, de asemenea, să spun cum s-a întâmplat ruptura, definitivă, din păcate, de domnul Nicolau:

În primăvara-vara lui 2015 am intrat în legătură cu un romancier trecut de 70 de ani

care nu publicase nimic și scrisese câteva romane. Mi-a dat unul, ca să-mi dau cu părerea, să-i dau, eventual, niște sfaturi. Era un roman bun, peste nivelul a ceea ce se publica. L-am sfătuit să se ducă la o editură, dar avea mari rețineri, rețineri care-l făcuseră să-și amâne la nesfârșit debutul. Cred totuși că la insistențele mele s-a hotărât pentru o editură pe care și-a ales-o singur și era chiar Nemira. Nu m-am putut abține să nu-i spun că am publicat acolo două romane și el m-a rugat să-i pun o vorbă, punându-mi totodată la dispoziție numărul de telefon al vechiului meu editor, cu care am intrat astfel în contact după aproape 20 de ani. Un romancier bun, de 70 de ani, da, mi-a spus că-l va publica, dacă eu îl girez, dar eu, autor de bază cândva la Nemira, când voi mai da un roman? Încă n-am nimic gata, i-am spus, dar, când voi termina romanul la care lucrez voi avea în vedere propunerea ta, frate Valentin. Conversația asta telefonică a avut loc la două după-amiaza, iar a doua zi am aflat că el a murit în aceeași zi, la ora opt seara, în propriul automobil, în urma unui infarct. Dumnezeu a vrut, se pare, să ne luăm rămas bun în felul ăsta, în chiar ziua când s-a săvârșit, fiindcă ne legau unele lucruri, printre care și istoria romanului *Amantul Colivăresei.*

În vara anului 1996, m-a chemat la el acasă, în apartamentul din Piața Kogălniceanu, Lucian Pintilie. Citise toate cărțile publicate de mine până la acel moment și le ținea pe masă, ca martore, parcă, la discuția noastră. Era foarte dornic și hotărât să facem împreună un scenariu, inspirat din acele cărți și din alte surse, eventual, un scenariu pe care eu îl voi semna; el n-are nicio pretenție, fiindu-i prea de ajuns regia... A fost unul din primele lucruri auzite din gura lui, care, pe moment, m-a încurajat și mi-a făcut o bună impresie, dar, mai apoi, mi-a dat de gândit. Oricum, și despre regizori, ca și despre editori și critici, tot numai de bine.

Pentru cine a citit *Amantul Colivăresei* și a văzut filmul *Terminus Paradis,* e limpede de unde se trag povestea filmului și personajele, cu tot cu numele lor. *Terminus Paradis* a fost distins cu Marele Premiu al Juriului la Festivalul de Film de la Veneția din 1998, cea mai mare performață, se pare, a carierei regizorale a lui Lucian Pintilie. Numele meu figurează pe generic ca al treilea co-scenarist, după Lucian Pintilie și Răsvan Popescu. Filmul a luat și Premiul pentru scenariu al Uniunii Cineaștilor din România, la care domnul Pintilie n-a avut, într-adevăr, nicio pretenție, drept pentru care am împărțit cu Răsvan Popescu suma de bani a acestui premiu, derizorie, altminteri.

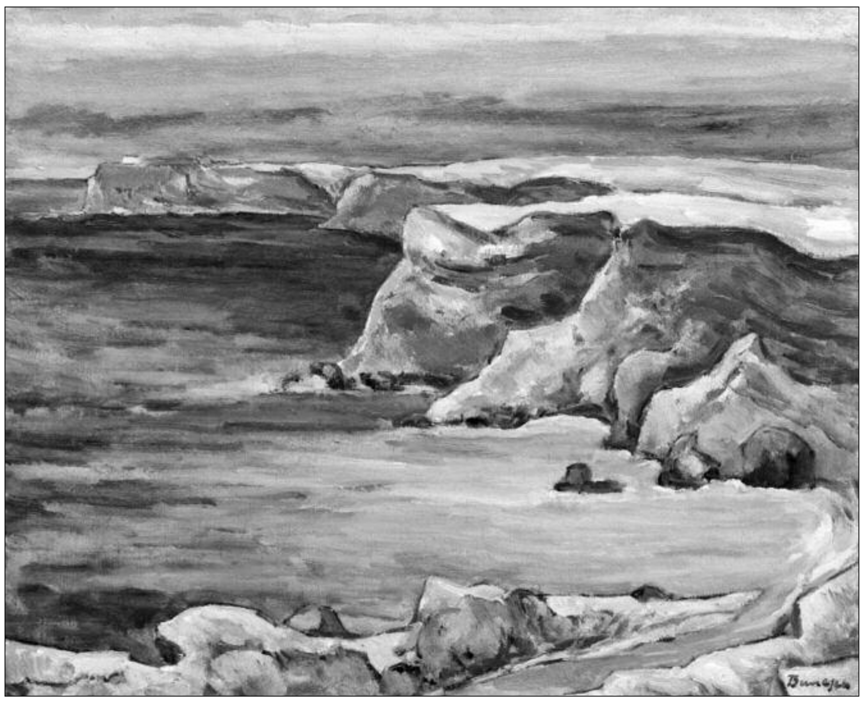
În ce mă privește, n-am decât să mă mândresc de a fi lucrat cu marele Lucian Pintilie. În ce măsură s-o fi mândrit el că a lucrat cu mine, ar putea să reiasă, la o adică, din turnura pe care a luat-o colaborarea noastră, după izbânda de la Veneția cu Terminus Paradis. Am răspuns, așadar, solicitării domnului Pintilie, cu al doilea scenariu, *Proorocii Ierusalimului,* față de care s-a arătat extrem de entuziasmat. Am fost plătit relativ bine pentru acel scenariu și mi s-a dat asigurarea că, de astă dată, voi apărea pe generic ca unic scenarist al unui film de mare succes. N-a fost să fie, însă, filmul nu s-a mai făcut, din pricina unei neînțelegeri dintre Pintilie și producătorul-sponsor francez Karmitz. Se pare că neînțelegerile s-au ivit din subiectul filmului, focalizat pe traficul de carne vie, pedofilie și copii din România trimiși în Occident, pe diverse filiere, pentru a se prostitua. Lui Pintilie i-a plăcut mult povestea, așa cum i-am structurat-o, nu și producătorului, iar publicul nu se știe cum ar fi prizat-o, dat fiind că nu s-au prea făcut filme artistice având ca temă pedofilia, nu doar ca infracțiune, dar și ca înclinație sau deviație sexuală. Am scris și am publicat, în schimb, romanul *Proorocii Ierusalimului,* o poveste mult mai complexă și mai extinsă, desigur, decât ar fi putut cuprinde filmul. Cam tot în perioada aceea, a apărut o carte de memorii cinematografice a domnului Lucian Pintilie, intitulată *Bricabrac.* Există în acea carte un capitol consistent despre proiectul *Proorocii Ierusalimului,* nefinalizat, din păcate, și în care eu nu aș fi avut niciun amestec, de vreme ce numele meu nu apare nicăieri în povestea acelui proiect...

La mai bine de zece ani distanță de la prima ediție, m-a lovit calul cu copita, ca să zic așa, prinzând oportunitatea unei reeditări a *Amantului Colivăresei,* la editura Cartea Românească, de curând intrată sub protecția financiară a editurii Polirom. A urmat alt val de recenzii entuziaste-laudative, ale unor critici tineri, care mă citeau pentru prima dată. Pe lângă *Amantul Colivăresei*, am mai publicat sau reeditat încă opt romane la editura Cartea Românească-Polirom, căreia îi sunt recunoscător din tot sufletul că m-a difuzat și menținut pe piața editorială. Cât de recunoscător mi-a fost mie respectivul grup editorial pentru munca investită în cele nouă romane publicate acolo ar putea să reiasă dintr-o adeverință de venituri din drepturi de autor pe 12 ani, eliberată de Polirom spre a-mi fi de folos într-un anume scop, la care nu mai vreau să mă gândesc, și, oricum, nu mi-a fost de niciun folos. Mă gândesc, totuși, ca la un moment dat să public acea adeverință cu câștigurile mele de scriitor pe 12 ani... Oricum, după 12 ani de conviețuire amiabilă, am divorțat de Cartea Românească-Polirom, într-o perioadă când a survenit și divorțul dintre Cartea Românească și Polirom.

În 2012, grație unei întâmplări sau accident fericit în ce mă privește, *Amantul Colivăresei* a apărut la editura franco-elvețiană Syrtes, cu titlul *L' Amant du Veuve,* la 18 ani de la recenzia din *Le Monde du Livre,* care ar fi trebuit, eventual, să atragă atenția asupra mea și a operei mele unor instituții culturale precum Institutul Cultural Român. Se pare că întâmplarea sau accidentul, benefic în ce mă privește, al acestei traduceri târzii, a fost schimbarea conducerii ICR-ului, provocată de schimbarea așa-zisului algoritm politic. Pe lângă traducere, respectiva schimbare a făcut posibilă și prezența mea la Salon du Livre de la Paris din 2012, unde s-a lansat varianta franceză a *Amantului Colivăresei.* Mi s-au tradus, totodată, în limba maghiară, două romane, *Cronicile genocidului* și *Proorocii Ierusalimului.* Mai apoi, algotitmul politic se pare că a luat-o la vale, conducerile ICR-ului schimbându-se destul de des, ceea ce n-a priit, se pare, operelor mele. Nu mi s-a mai tradus nimic, în afara celor trei romane.

În 2014, *Amantul Colivăresei* a fost reeditat în *Colecția Top10+* a Poliromului. În prezent, există exemplare din această ediție și din alte romane ale mele reeditate în *Top10+,* în librării și în tonomatele cu cărți din gări. Unele din aceste cărți, printre care și *Amantul Colivăresei*, au copyright-ul expirat, iar eu nu mai primesc de mult niciun fel de drept de autor, după ce, cândva, am primit ceva echivalent cu banii de țigări ai editorului pe 2-3 luni. Din nou, despre editori, numai de bine. Așa să le ajute Dumnezeu, să se lase de fumat, eventual, exceptând, desigur, editorul care va publica o nouă ediție a *Amantului Colivăresei.*

Pe 10 iunie, anul acesta, în vârful stării de alertă, am ajuns la mare, grație unei cazări gratuite, obținute prin cel mai bun și cel mai vechi prieten al meu, Cristian Jora. Ne știm de când aveam amândoi șase ani. Am descins, așadar, cu Alina, într-o stațiune aproape pustie, într-un hotel cu 100 de camere goale, dintre care am ocupat una cu vedere la mare. Una din cele mai mari fericiri de care am avut parte în vremea din urmă, provocată, la o adică, de pandemie, cu greu egalată de fericirea resimțită în zilele

următoare, când am primit vestea reeditării *Amantului Colivăresei*, la *Hyperliteratura,* de la editorul și prietenul meu Andrei Ruse. Un bun prilej să-mi amintesc, iată, ce se întâmplă în acest roman, cu ce fel de propagandă se ocupă el... Mă rezum doar să spun că personajul central, Mite-Dimitrie Cafanu, este un înstrăinat și un revoltat difuz-confuz, din stirpea *Străinului* lui Camus și a *Străinului* lui Titus Popovici (un scriitor care avea tot ce-i trebuie pentru a deveni un mare romancier, pe care l-au ruinat compromisurile ideologice). Din aceeași stirpe, așadar, și totuși, de o altă carismă: Mite se formează și evoluează într-o lume ce etalează în ipostaze din cele mai diverse mizeria comunistă, cochetând totodată cu moartea, curtând-o cu o anume fervoare, ceea ce se vede nu numai în roman, dar și în film. Pintilie a prins esența romanului, s-a lăsat, ca să zic așa, devorat de ea, valorificând-o în stilu-i inconfundabil.

Trecând acum din lumea romanului în realitatea de pe teren, simt nevoie să spun că ruptura din decembrie '89 a transformat acea mizerie a comunismului care m-a obsedat în fel și chip în primele mele romane într-un dezastru care, de asemenea, m-a obsedat. Ei bine, în mijlocul acestui dezastru, am socotit că merită să-mi fac o carieră de scriitor.

N-am depășit, se pare, apogeul pomenit în titlu. Dezastrul încă se cere metabolizat, pentru a ne căli viscerele. Guvernul a promis o relaxare pe care n-a putut-o oferi. Vom continua să purtăm botnițe, respirația noastră e încă otrăvită. Vom ocoli, pe departe, cârciumile, teatrele, cinematografele, stadioanele și alte stabilimente de cultură sanitară. Guvernul a promis, în schimb, alocații și pensii mărite. Guvernul a promis autostrăzi. Guvernul a promis bani pentru cultură. Guvernul a promis. Trăiască Guvernul!

Pe lângă *Amantul Colivăresei,* am mai publicat sau reeditat încă opt romane la editura Cartea Românească-Polirom, căreia îi sunt recunoscător din tot sufletul că m-a difuzat și menținut pe piața editorială.

Cosmin Victor Lotreanu

François Mitterrand și criza din Algeria (1954-1962)

Un episod sensibil din cariera unui viitor șef de stat

Partea I

Problema decidenților politici a fost legată de neînțelegerea, de neacceptarea, dacă vreți de lipsa de conștientizare a existenței reale a identității naționale algeriene. Algeria a fost privită drept un ansamblu de trei departamente integrate pentru totdeauna în Franța metropolitană.

„Cine intenționează să uite, își amintește”
Michel De Montaigne

Articolul de față se proiectează în deceniul al șaselea al secolului XX, unul postbelic și dominat nu numai de cristalizarea blocurilor politic-militare din Est și Vest dar și de emergența „mișcării de nealiniere” (conferințele de la Bandung și Belgrad), aceasta din urmă neputând fi prezentă pe scena politicii internaționale fără fenomenul subsecvent, „decolonizarea”.

În ansamblul sistemelor coloniale, Algeria a ocupat un loc aparte. Nu a fost vorba de o colonie propriu-zisă franceză, ci de așa-numita „colonie de populare” (după cum foarte inspirat a numit-o istoricul Benjamin Stora, în original „colonie de peuplement”), de prezența unui număr de aproximativ un milion de „europeni” (francezi în cea mai mare parte, dar și italieni, spanioli și maltezi deopotrivă), de o întreagă societate a așa-numiților „pieds-noirs”, ce, începând cu a doua jumătate a secolului XIX, s-au stabilit și, pentru câteva generații succesive, au constituit o cultură și o comunitate în adevăratul sens al cuvântului, coabitând cu o majoritate musulmană indigenă.

În anul 1954, în ziua de 1 noiembrie („Sărbătoarea Tuturor Sfinților”/ „Toussaint”), s-a declanșat, printr-un val de atacuri și atentate, insurecția ce avea să conducă, în anul 1962, la proclamarea independenței Algeriei. În acea perioadă Franța a cunoscut un regim politic parlamentar (Republica a-IV-a) caracterizat printr-o puternică instabilitate guvernamentală, cu atât mai acută cu cât, treptat, întreaga opinie publică a realizat că în Algeria se desfășoară un conflict real, nu o tulburare de esență insurecțională și limitată ca dimensiune. În timpul guvernelor conduse de premierii Pierre Mendès-France și Guy Mollet (guverne socialiste) viitorul președinte al Franței, François Mitterrand, a îndeplinit funcția de ministru al afacerilor interne,

respectiv de ministru al justiției, (1954-1955, 1956-1957) fiind direct implicat în debutul și desfășurarea crizei algeriene. Conduita și acțiunea sa, respectiv declarațiile politice, interpretarea acestora, constituie tema prezentului articol, cu o necesară proiecție peste timp, în reliefarea aceluiași François Mitterrand după 25 de ani sau chiar mai mult, președinte al Republicii Franceze (1981-1995). Realism și obiectiv politic, evoluție, „demoni ai trecutului”, acel „trecut care nu trece” („le passé qui ne passe pas”), cum inspirat îl numește Maxime Tandonnet într-un articol în „Le Figaro”? Toate acestea mă duc cu gândul la un personaj fascinant al istoriei Franței postbelice, la cuvintele atât de inspirate ale scriitorului Franz Olivier-Giesbert, autor al volumului „Mitterrand. Une Vie”: „Acest om este un mister, în el sălășluiesc o mie de personaje, de la tacticianul sceptic la socialistul plin de ardoare.”

Colonialismul a fost o constantă a politicii franceze, inclusiv pe culoarul „de stânga.” Am în vedere aici pozițiile unor oameni politici francezi ai secolului XIX (Léon Gambetta, Jules Ferry), fermi în a promova colonialismul, văzut și ca un debușeu menit a atenua trauma pierderii Alsaciei și Lorenei în urma războiului franco-prusac (1870-1871). Într-un discurs rostit în Senat, pe 6 martie 1891, Jules Ferry (ministru, prim-ministru, președinte al Senatului), a rostit următoarele cuvinte: „Opera noastră civilizatoare constă în a ridica indigenul, în a-i întinde mâna, în a-l civiliza, aceasta este întreprinderea cotidiană a unei mari națiuni.”

Republica a -III-a ca regim politic (1870-1940), precum și Republica a-IV-a (1945-1958) au continuat această politică, cu totul firească, până la un punct, la acel moment istoric, dacă privim lucrurile cu moderație și atașate ca mentalitate epocii respective.

Problema decidenților politici a fost legată de neînțelegerea, de neacceptarea, dacă vreți de lipsa de conștientizare a existenței reale a identității naționale algeriene. Algeria a fost privită drept un ansamblu de trei departamente integrate pentru totdeauna în Franța metropolitană. Tulburările sau frământările au fost interpretate cel mult ca o problemă de democrație locală, nu de sorginte națională. În studierea conflictului franco-algerian de la mijlocul secolului XX, este necesar un demers de altfel foarte bine enunțat de istoricul Benjamin Stora, anume „demilitarizarea istoriei.” Conflictul nu a fost unul pur militar ci trebuie privit în ansamblu. Războiul din Algeria a început sub guvernul de stânga al lui Pierre Mendès-France și a luat proporții sub cel (tot de stânga) condus de Guy Mollet. În toată această perioadă François Mitterrand a fost ministru de interne, respectiv al justiției.

Conduita lui François Mitterrand de atunci anticipează omul politic veritabil de mai târziu. Prezentându-l lui Shimon Peres, președintele Consiliului de Miniștri, Pierre Mendès-France afirmă următoarele: „Domnul François Mitterrand este un artist, pianistul Adunării Naționale.” Cuvinte menite să pună în valoare deosebita abilitate a acestuia. De asemenea, mult mai târziu, Pierre Mendès-France avea să își amintească dialogul său cu ministrul de interne Mitterrand, afirmând că „a fost primul care m-a avertizat că se întâmplă ceva.” A fost vorba despre Algeria, despre faptul că, într-o anume manieră, François Mitterrand a anticipat criza algeriană. În volumul „François Mitterrand et la guerre d'Algérie” (autori François Malye și Benjamin Stora) este redat dialogul sus-menționat:

- François Mitterrand: „Cred că trebuie să ne ocupăm imediat de Algeria dacă dorim să evităm o explozie.”

- Pierre Mendès-France: „Și ce aveți de gând să faceți?”

- François Mitterrand: „Să îndepărtăm personalul lipsit de fermitate și să schimbăm procedurile.”

Cuvintele lui François Mitterrand („în Algeria situația este tulbure”) vor rămâne în memoria contemporanilor, însă de aici și până la a concluziona că acesta a anticipat cu exactitate deznodământul crizei algeriene este cale lungă. Atitudinea ministrului François Mitterrand s-a încadrat în linia guvernamentală, una fermă și inflexibilă în fața insurecției armate naționaliste algeriene. Toate aceste aspecte trebuie înțelese în logica lor politică. Guvernul avea în Adunarea Națională o majoritate extrem de fragilă. „Lobby-ul algerian” ce a cuprins un anumit număr de deputați francezi (Henri Bourgeaud, Rene Mayer) a fost extrem de ostil față de orice formă de „democratizare colonială.” În plus, oamenii politici ce au avut o oarecare temere față de ce s-ar putea întâmpla în Algeria (în context amintesc organizația „Steaua Nord-Africană” înființată încă din anul 1926 de militantul algerian Messali Hadj, tulburările de la Sétif din anul 1945, climatul de „decolonizare” susținut de noile mari puteri bipolare postbelice SUA și URSS etc.) nu au gândit mai departe de un ansamblu de reforme menit a extinde drepturile electorale către o mai mare parte a populației indigene, în termeni de reprezentativitate crescută. A rezultat, în mod logic, un balet al dublului discurs, ambivalent, în care, pe de o parte, ministrul François Mitterrand a afirmat, adresându-se coloniștilor, că „nicio reformă nu se va realiza fără voi sau contra voastră”, că „fără Africa de Nord nu există perspectivă istorică pentru Franța”, iar, pe de altă parte, a rostit următoarele cuvinte, în fața congresului primarilor algerieni din Oran, la 18 octombrie 1954: „Trebuie să reflectăm cum putem determina participarea unui număr cât mai mare de algerieni la gestionarea treburilor publice.” Totodată, cu prilejul unei vizite la Alger, cu o săptămână înainte de izbucnirea insurecției, a declarat, în fața Parlamentului local („Palais-Carnot” din Alger; astăzi Palatul „Zighout-Youcef”, sediu al Parlamentului algerian), că „fără anumite reforme nu putem fi prezenți în marele joc al istoriei”, pledând pentru crearea unei „școli de administrație pentru formarea cadrelor locale” ca și pentru o pondere mai mare a musulmanilor indigeni în funcțiile publice. Cu 7 zile înainte de 1 noiembrie 1954, cuvintele ministrului de interne François Mitterrand au fost următoarele: „Am găsit cele 3 departamente franceze din Algeria într-un climat calm și marcat de prosperitate......” Paralel însă, în aceeași zi, într-un tête-a-tête cu premierul Pierre Mendès-France, a afirmat: „Acolo este din ce în ce mai rău. Va trebui acționat rapid.” Ambivalență până la final, stimulată și de cuvintele lui Jean Vaujour, director al Securității din Alger: „Naționaliștii se mișcă. Trebuie să ne așteptăm la ceva grav, în două sau trei săptămâni.” La 24 octombrie 1954 guvernatorul general al Algeriei, Roger Leonard, a raportat ministrului de interne Mitterrand că „există un grup de acțiune directă compus din separatiști extremiști.” S-a referit la faptul că ramura armată a militanților algerieni, FLN („Frontul de Eliberare Națională”/„Front de Libération Nationale”), condusă de Krim Belkacem din

clandestinitate, respectiv de Ahmed Ben Bella (de la Cairo, locație din care a beneficiat de sprijinul liderului egiptean Gamal Abdel Nasser), era în curs de a declanșa o acțiune insurecțională (materializată prin acțiunile de la 1 noiembrie 1954 - atentate cu bombă la Alger și Constantine, atacuri asupra cazărmilor de la Blida și Batna etc.). Prin urmare, au existat atât personaje realiste, cu viziunea imediată a complexității problemei algeriene, cât și altele mai puțin realiste, care nu numai că au ignorat realitatea dar au și avertizat subtil decidenții din Franța metropolitană asupra oricăror nedorite concesii. De exemplu, cu prilejul aceleiași vizite în Algeria, Raymond Laquière, președintele Adunării algeriene (Parlamentul local), decorat de ministrul de interne cu Legiunea de Onoare, îi va spune direct acestuia: „Nu ascultați vocile de sirenă ale celor ce vă sugerează că Algeria poate fi contaminată de vecinii săi. Domnule ministru, Algeria este calmă și va rămâne așa.” (!)

Atitudinea lui François Mitterrand a fost una echivocă și schimbătoare, caracterizată la început prin ezitare și ulterior prin încercarea de a regla exclusiv militar o chestiune din păcate politică. Prioritatea a fost, la momentul respectiv, „restabilirea ordinii republicane” și după aceea reluarea ideii de promovare a unor reforme, în primul rând de natură electorală (reprezentativitate). Omul politic Mitterrand, și nu numai, nu a prevăzut amploarea și caracterul național al mișcării armate algeriene. François Mitterrand a susținut și l-a convins pe premierul Pierre Mendès-France asupra necesității trimiterii de întăriri militare în Algeria dar (cel puțin la început) mai mult cu scopul de descurajare, concomitent cu cel de apărare a locațiilor considerate de mare sensibilitate. Linia de conduită (prezentată de autorii sus-menționați, în volumul citat anterior) a fost următoarea: „Arătați-vă cât mai mult posibil și executați foc cât mai puțin posibil.” Am putea spune o tactică de suplețe, o dorință de descurajare nu de angajare a ostilităților, fizic vorbind. O eroare însă indiscutabilă a ministrului de interne a fost arestarea liderilor MTLD („Mișcarea pentru Victoria/ Triumful Libertăților Democratice”, condusă de liderul politic algerian Messali Hadj). Aceștia, considerați „moderați” și partizani ai grevelor și manifestațiilor, nu neapărat ai insurecției armate, prin arestarea și neutralizarea lor în cea mai mare parte, au determinat ocuparea locului rămas vacant de către „FLN”, adepta necondiționată a independenței obținută prin luptă.

Ambivalența lui François Mitterrand a continuat. Îmi permit să spicuiesc din discursul său susținut în fața Adunării Naționale pe 12 noiembrie 1954 (conform „Les grand debats parlementaires de 1875 a nos jours, Michel Mopin, Notes et études documentaires”):

„...Algeria este Franța, departamentele din Algeria sunt departamente ale Republicii Franceze. Din Flandra până în Congo, dacă există anumite diferențe în aplicarea propriilor noastre legi, peste tot se impune legea și aceasta este legea franceză...nu numai pentru că ne impune Constituția ci pentru că aceasta este conformă cu regulile noastre... Acesta este adevărul nostru, axa politicii noastre... Măsurile pe care le-am luat au fost imediate. 16 companii republicane de securitate au fost transportate în Algeria ceea ce a dus la un total de 20 numărul unităților de pe teritoriul algerian...Este acest fapt necesar doar pentru păstrarea ordinii? Nu numai. Este vorba de afirmarea forței franceze și marcarea voinței noastre....”

O atitudine decisă, dar căreia îi urmează o nuanțare menită a potența escaladarea situației, dar poate și a ilustra necesitatea unei schimbări de paradigmă, de abordare: „Dacă mai mulți algerieni au avut tentația de a se separa și de a lupta împotriva noastră, a fost pentru că nu au avut sentimentul că speranța lor de a fi cetățeni s-a identificat cu prezența Franței” (8 decembrie 1954). Iar pe 5 ianuarie 1955, în ședință de Guvern, ministrul afacerilor interne a prezentat un plan de reforme pe care Consiliul de Miniștri l-a aprobat. Acesta a cuprins extinderea dreptului de vot pentru anumite categorii de femei musulmane, reformă agrară, fuziunea poliției algeriene cu cea metropolitană etc. Efectul a fost previzibil, anunțat de declarațiile deputatului radical de Oran, René Mayer („nu vom accepta niciodată asimilarea”), de cuvintele președintelui Federației primarilor din Algeria, Amédée Froger („cuvântul reformă este el însuși lipsit de eleganță și inoportun”), respectiv de avertismentul lui Henri Bourgeaud adresat premierului Pierre Mendès-France („dacă veți decide unirea la nivel de poliție vom vota împotriva guvernului”). Din păcate, fuziunea instituțiilor de poliție (de fapt dizolvarea poliției algeriene în cea metropolitană) a avut drept fundament o realitate tragică legată strict de comportamentul de o extremă duritate față de combatanții algerieni arestați.

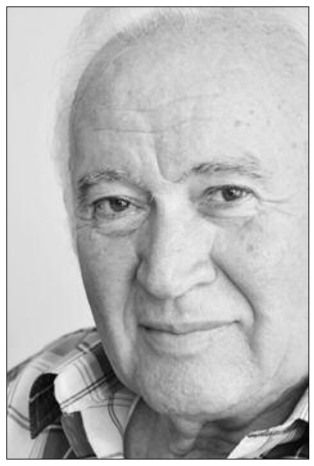
Rezultatul a fost previzibil și conform cu instabilitatea cronică guvernamentală a regimului politic al Republicii a-IV-a. Pe data de 5 februarie 1955, cu 319 voturi „contra”, 273 „pentru”, respectiv 22 de abțineri, guvernul Pierre Mendès-France a primit un vot de neîncredere. Foarte importantă, am putea spune profetică, a fost alocuțiunea deputatului socialist de Constantine, Mostepha Benahmed, unul din foarte puținii parlamentari algerieni indigeni: „Subiectul Algeria merită să vă determine să uitați pentru câteva momente resentimentele voastre față de guvern. Veți avea mai multe ocazii să îl demiteți, dar nu sub pretextul fals că acesta nu și-a făcut treaba în Algeria. Populația musulmană va înțelege că votul vostru înseamnă condamnarea politicii de reforme. Deschideți astfel o cale a lacrimilor și a sângelui.....” Anticipare corectă a anilor următori ce, prin amploarea operațiunilor militare și mai ales prin prezența unor subiecte controversate și tragice (represiune, tortură, ghilotinare), vor determina nu doar secesiunea completă a Algeriei și proclamarea independenței noului stat, ci și dispariția regimului politic al Republicii a-IV-a, criza din 1958 și emergența regimului gaullist.

Partea a doua a articolului se va concentra asupra lui François Mitterrand ministru al justiției, atitudinea sa față de acutizarea conflictului din Algeria, aspirația sa de a fi numit președinte al Consiliului de Miniștri, respectiv trăirile sale din momentul conștientizării depline a pierderii a ceea ce a purtat numele de „Algérie Française”.

Omul politic Mitterrand, și nu numai, nu a prevăzut amploarea și caracterul național al mișcării armate algeriene. François Mitterrand a susținut și l-a convins pe premierul Pierre Mendès-France asupra necesității trimiterii de întăriri militare în Algeria dar (cel puțin la început) mai mult cu scopul de descurajare, concomitent cu cel de apărare a locațiilor considerate de mare sensibilitate.

(C.V.L.)

Petru Pistol

Diortosiri

Motto-ul: „ ...că nu este nici o gramă / Din a lumii scrieri toate să nu aibe melodramă” (*Levantul*).

Cuvânt de întâmpinare (III)

Cum să te sustragi unui asemenea adevăr: „Poți să crezi în Dumnezeu fără să rezulte de aici că trebuie să crezi și în capacitatea oamenilor de a-l sluji *în mod organizat* (instituția Bisericii). Poate că cei mai mulți *îl compromit în mod organizat*. De fapt, drama clerului dintotdeauna este că și-a luat asupră-i sarcina unei slujiri care este peste putința ființei umane comune” (Gabriel Liiceanu, *Isus al meu,* Humanitas, 2020, p.159). Cititorul, care se învoiește și el sentinței autorului, amintește cuvintele lui Ioan Hrisostomul: „Pe vremuri noi (creștinii, n.n.) aveam vase de lemn și preoți de aur; acum (când creștinismul fusese recunoscut de împărat, n.n.) avem vase de aur și preoți de lemn”. Și ar mai fi vorba aceea care se aude astăzi chiar printre slujitorii Bisericii: „De două mii de ani se străduiesc preoții să distrugă credința și nu reușesc”.

E prea frumoasă ideea – ideea vieții sub cuvânt divin – ca să nu o acceptăm. Iar dacă o acceptăm în forma aceasta a ripostei, asta pentru că ne contrariază subțirimile noastre de intelect. Ne străduim să-i dăm o replică pe măsură, cum ar veni: să ne răzbim în parte. Vom încerca deci să scoatem cuvântul de sub sechestrul *Logosului.*

Dacă la mijloc de secol XX pe străzile Franței, ca răspuns la propunerea de restrângere a studiului limbii latine în școli, se purtau pancarte pe care citeai: *Lăsați-mi-l pe Plaut al meu*!, cum să nu zic și eu, măcar așa din ecou, din seducător ecou lexematic, nedrept, ca orice copie: *Nu mi-L luați, că și așa sunt vai de mine*! Știu. Nu e decât o potrivire de cuvinte între cele două imprecații. Altfel niciuna. Ce legătură poate fi între Dumnezeu din Ceruri și un sclav de rând la învârtitul pietrei de moară? Pe de altă parte, unde să-l întâlnești pe El altunde decât în suferință? Că la banchet nu ești niciodată singur și neconsolat: *Donec eris felix, multos numerabis amicos* ... (Ovidiu) N1.

Când scriitorii creștini, apologeții (apărătorii) creștinismului, au răspuns atacurilor venite din partea scriitorimii profane, ei au pornit campania de denigrare a religiei acestora, politeismul lor. Și le-a fost ușor să facă asta, pentru că „dosarul” împotriva Olimpului îi aștepta pregătit, ticluit deja de înșiși practicanții cutumelor politeiste. Cu faptele deocheate ale zeilor, „florilegiul” acestora, te îmbie la lectură orice încercare de inaugurare a credinței în Dumnezeul unic. Pentru că nu a existat vreodată o echivalență perfectă între apel și răspuns, divinul și umanul, ca părți contractuale, întrecându-se într-un dialog al reproșului.

Astfel de culegeri, *strânsuri* de flori, *florilegii* (invocând etimonul latinesc), *antologii* (trecându-i limbii grecești cuvântul – *ánthos*, „floare”), a „cules” de-a lungul timpului și creștinismul, începând – printre altele – cu *Alethès lógos*, „Cuvânt adevărat”, rechizitoriu al creștinismului, opera pierdută a lui Celsus (va fi numit în timpurile noastre un *Voltaire al Antichității*). Scrisă în secolul al doilea, cartea va primi răspunsul în secolul următor din partea lui Origene, în *Katà Kelsu*, „împotriva lui Celsus”. De aici se cunoaște – cât se cunoaște – despre volumul lui Celsus, datorită metodei teologului grec: Origene citează mai întâi fragmentul din Celsus și apoi îi dă răspunsul.

Să zicem că este acesta un pisc al tensiunii de început de creștinism, iluminat de cuvintele frumoase al celor doi protagoniști. Căci numai *frumoase* de vor fi fost de-a lungul a două milenii și numai seduși de frumusețea lor de-om fi stat alături, privind cum își duc „războiul” ele, cuvintele frumoase, și tot în câștig vom fi noi, oțioșii florilegiilor.

În cartea *Isus al meu* cuvintele frumoase culese, moștenite nu sunt decât fermenții unei dospiri în aluat propriu, stimuli așadar într-o agonistică a fidelității binelui și frumosului ființei umane. „Când ne purtăm moral, tragem după noi, chiar dacă o ignorăm total, adierea fundamentului transcendent” (*Isus al meu*, p.210).

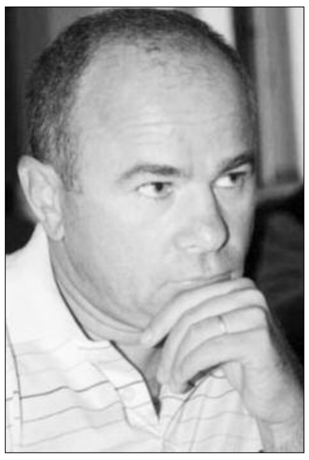
Știm, rămâne Hypatia, sărmana, neconsolată vreodată.

Note:

„Cât timp vei fi fericit, vei număra mulți prieteni”

eseu

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Modernismul antimodern al lui Baudelaire

Micul volum al lui Antoine Compagnon, *O vară cu Baudelaire* (trad. de Simona Modreanu, Ed. Cartea Românească Educațional, Iași, 2020) este un exemplu de cum se poate face critică literară fără scorțoșenia savantă ce se pierde în descrierea și contabilizarea mijloacelor artistice în detrimentul ideilor. Dimpotrivă, cartea mustește de idei, fiind astfel în consonanță cu subiectul căruia se aplică, respectiv creatorul *Florilor răului*, dar și al poemelor în proză, al paginilor de jurnal, satiră, critică de artă și literară, eseurilor. Autorul, considerat unul dintre cei mai valoroși critici literari pe plan mondial (o știu aceia care au citit *Antimodernii. De la Joseph de Maistre la Roland Barthes*), a petrecut o vară (probabil a anului 2014, anul apariției cărții în Franța) recitindu-l pe Baudelaire, deși, recunoaște el, poetul nu este deloc solar, ci după cum se știe marcat de melancolii tomnatice, de umbre și crepuscul, de regrete și spleen... Fără să-și propună o tratare exhaustivă a operei, vieții și personalității lui Baudelaire – deși reușește performanța ca într-un număr redus de pagini să le facă să se lumineze reciproc, atât cât e posibil – ci una "în salturi", el ne readuce în atenție trăsăturile ce-l fac pe marele poet francez atât de reprezentativ pentru modernitatea europeană. Deși cuvântul "modern" fusese folosit și de alți autori (Balzac, de pildă), el este cel ce-i va circumscrie sensul în care-l înțelegem și trăim până astăzi. Căci Baudelaire, scrie Compagnon, "e și contemporanul nostru [...], el a inventat această 'modernitate' în care ne zbatem încă, alcătuită din iubire și ură pentru lumea modernă, de implicare și rezistentă, de entuziasm și furie". Ambivalența afectivă față de modernitate este, cred eu, și efectul tensiunii interioare pe care conceptul o conține, cel puțin la Baudelaire. Există pentru el două laturi ale modernității, una legată de modă, de efemer, de tranzitoriu și alta implicând detașarea de temporalitate și extragerea a ceea ce este menit să dureze. În numele celei de-a doua dimensiuni implicate în modernitate, a eternității, va protesta Baudelaire împotriva progresului, a ziarelor de mare tiraj, a tehnicii, a fotografiei, a americanizării și a altor curente și tendințe moderne ce se constituiau încă din vremea sa într-o cvasireligie. Modernitatea poetului și gânditorului se manifestă de fapt ca un antimodernism ce afirmă idei și valori pe care lumea modernă le repudia: realitatea păcatului originar, catolicismul, decadența ș.a. Totodată el suferă profund asistând la spectacolul desacralizării artei și a pierderii aureolei poetului. Este vorba, scrie Compagnon, de „rezistența în fața unei lumi moderne în care totul devine perisabil; înseamnă voința de a păstra și a menține ceva durabil". În termeni metafizic-morali, modernismul antimodern al lui Baudelaire constă în lupta împotriva răului care ia chipul unor iluzii periculoase: progres, fericire generală, socialism, egalitarism democratic, libertatea presei etc. Acum, privind dinspre postmodernitatea noastră – acesta este unul dintre sensurile contemporaneității sale – putem înțelege mai bine caracterul iluzoriu al multora dintre valorile modernității denunțate de Baudelaire. Și cu siguranță Compagnon ar avea ceva de adăugat la această carte prin prisma experienței anului 2020 aflat sub semnul pandemiei de Coronavirus, probabil tot o consecință îndepărtată a exceselor ce-și au originea în zorii modernității.

Spre finalul cărții sunt trecute în revistă versurile baudelariene care s-au impregnate în memoria generațiilor din Franța, de la Proust încoace. Antoine Compagnon nu și-a propus explicit decât să incite la (re)descoperirea *Florilor răului* și a altor scrieri baudelariene. A reușit, cel puțin cu mine, dar mai mult decât atât, cred că măcar prin sugestie a putut da seama și de ideea de sacru (conținând inclusiv blestemul) la care trimite destinul poetului mare.

Adevăr sau libertate?

(urmare din p. 5)

...nu cred că sofistul sau scepticul reprezintă alternativa la Platon, alternativa la o cunoaștere totalitară, o cunoaștere care abolește libertatea umană.

temporal – așa încât în știință nu putem avea decât o singură certitudine: certitudinea de a fi greșit. Singurul lucru absolut sigur într-o știință „democratică" este acela că am greșit, fiind contraziși de un fapt de experiență sau de o dezvăluire a unei inconsistențe a teoriei noastre. Doar această știință este „rezonabilă" și democratică, una care vehiculează cunoștințe provizorii, cu o valabilitate limitată de o probă contrară – oricând posibilă. Așadar, abordarea epistemocentrică (cea pentru care adevărul există și poate fi cunoscut) nu este singura posibilă în știință. Poate fi imaginată, în acord cu Popper, o știință „democratică" – o știință care să împace cunoașterea cu libertatea.

Există însă și viziuni teologice „democratice"? Sunt ele posibile? Dacă Dumnezeu există, în ce măsură sunt liber să aleg și chiar să gândesc (din moment ce totul a fost stabilit odată pentru totdeauna de către mintea divină, în perfecțiunea ei?). Dumnezeu știe totul și poate totul. Cum mai pot fi atunci liber? Păcatul originar nu există oare dinainte de a-l comite Adam, așa cum Hristos există dintotdeauna, înainte de a se naște efectiv? Nu presupune existența lui Dumnezeu un determinism inexorabil? Am putea să-l parafrazăm pe Dostoievski: Dacă Dumnezeu există, atunci totul este interzis / nimic nu este permis (în afara celor „lăsate" de Dumnezeu). Cred că, în ciuda tuturor încercărilor, care mai de care mai subtile, într-adevăr cele două – existența unui Dumnezeu omniscient, a unui Dumnezeu-Adevăr – și libertatea umană sunt ireconciliabile.

Dovadă în acest sens este opera unui interesant filosof și – i-am spune teolog dacă nu ar fi fost aproape afurisit de Biserica Ortodoxă Rusă: e vorba de Nikolai Berdiaev care, în *Sensul creației*, îl vitregește pe Dumnezeu de aceste atribute (omnisiciența și omnipotența, ba chiar perfecțiunea operei sale) pentru a face loc libertății umane în ordinea creației divine. Pentru Berdiaev, omul este coautor la actul creației divine, coparticipant, colaborator al ei. Omul ocupă în economia creației dimensiunea „zilei a opta" – cu alte cuvinte el continuă creația începută doar, inițiată numai de către Dumnezeu. Omul este părtaș, colaborator la actul creației divine, este un co-dumnezeu, este o ființă teandrică, adică un dumnezeu-om, ca și Iisus Hristos. Nu mai este nevoie să repet că Berdiaev a fost pe punctul de fi excomunicat din Biserica Ortodoxă Rusă – care mai avea la activ un caz celebru: Lev Tolstoi. Așadar religia se pare că nu poate fi concepută într-o versiune „democratică" în măsura în care-l concepe pe Dumnezeu ca Adevăr. Dumnezeu conceput ca Adevăr te eliberează doar de propria ta libertate.

Ultimul punct pe care aș vrea să-l ating este în ce măsură putem vorbi despre o filosofie democratică. Este posibilă filosofia într-o manieră democratică? Este posibilă o filosofie în mod esențial antiplatonică? Care este tipul de filosof opus lui Platon – cel care afirmă că adevărul există și poate fi cunoscut? La prima vedere am putea spune că este sofistul care afirmă în mod explicit teza contrară – adevărul nu există și nu poate fi cunoscut; completă, fraza lui Gorgias sună astfel: nimic nu există, dacă există nu poate fi cunoscut, dacă poate fi cunoscut, nu poate fi comunicat. Sau scepticul care afirmă și el imposibilitatea cunoașterii. Tot ce putem cunoaște este că tezele opuse sunt egal demonstrabile, egal îndreptățite.

Ei bine, nu cred că sofistul sau scepticul reprezintă alternativa la Platon, alternativa la o cunoaștere totalitară, o cunoaștere care abolește libertatea umană. În definitiv, cum de atâtea ori s-a sesizat – sofistul și scepticul suferă și ei de un anume dogmatism. A afirma imposibilitatea cunoașterii ține tot de un mod dogmatic de a gândi și într-un fel afirmă ceea ce neagă: căci sofistul este sigur totuși de ceva: că adevărul nu există și nu poate fi cunoscut. Nu e nevoie să mai spunem că filosofia lui Platon s-a constituit ca reacție la succesul pe care-l aveau „învățăturile" sofiștilor, ca încercare de a le combate.

Alternativa la Platon mi se pare a fi, oricât de paradoxal ar suna, Socrate, maestrul său, și el considerat un fel de sofist și ridiculizat ca atare de către Aristofan în comedia sa *Norii*. Într-adevăr, la prima vedere, Socrate pare a îmbrățișa cu totul „doctrina" sofistă prin acea frază celebră care-i este atribuită: știu că nu știu nimic. Numai că, spre deosebire de sofiști, ignoranța afirmată de Socrate este de un tip aparte: este o ignoranță care produce cunoștințe, este o neștiință care, bine condusă, poate deriva consecințe practice. Mărturii despre tehnica sau metoda lui Socrate le întâlnim în amintirile despre Socrate ale lui Xenofon dar și în dialogurile de tinerețe ale lui Platon, unde avem încă un Socrate mai istoric, mai neplatonizat, și mai ales în *Apologia*.

Apologia este un elocvent exemplu pentru felul în care asumarea neștiinței produce consecințe practice, mai ales în situații limită, așa cum este un proces nedrept terminat cu o condamnare la moarte, la rândul ei nedreaptă. Nu știu dacă există viață după moarte, spune Socrate. Să presupunem că există, atunci îmi voi continua felul de a fi care-mi este specific, poate chiar într-o variantă îmbunătățită. Să presupunem că nu există viață de după moarte – atunci din nou, moartea nu are nimic înfricoșător, putând fi asemănată cu un somn fără vise. Deci, concluzia acestui raționament este că moartea – în ambele posibilități pe care neștiința privitoare la ea le deschide în fața mea – își pierde statutul de „cel mai mare rău" (pedeapsa capitală i s-a spus într-o vreme) și poate fi pusă în rând cu alte tipuri de pedepse (exilul, plata unei amenzi) pentru a putea face astfel, în mod lucid, alegerea cea mai potrivită cu situația concretă în care mă aflu. Mai toate raționamentele socratice se desfășoară în acest fel, chiar și în așa numitele dialoguri aporetice.

Iată deci doar un exemplu, socratic, de filosofie „democratică" – o filosofie care nu recunoaște existența unui adevăr absolut ci doar a posibilității de a alege – subliniez *a alege* – posibilitatea cea mai rezonabilă, cea mai de bun simț, în urma unei analize atente, raționale a tuturor fațetelor unei probleme. Libertatea socratică este o libertate a ignoranței, dar o ignoranță care produce efecte epistemice, are consecințe practice.

Trebuie totuși să amintim că există, în felul ei, și o *teologie a ignoranței* – ilustrată de Dionisie Areopagitul și de Nicolaus Cusanus prin așa numita teologie negativă sau apofatică. Principiul ei este: *adevărul există* pentru că Dumnezeu este adevăr – dar *el nu poate fi cunoscut* de către mintea umană decât prin transcenderea oricărui mijloc rațional de a concepe ceva. Dumnezeu trebuie să fie înțeles în deplinătatea suprarațională sale – cu cuvintele lui Dionisie în mintea umană trebuie să domnească întunericul suprastrălucitor al lui Dumnezeu.

Cristian Cocea

Cronicile bătrânului sefist

Cum să te înțelegi cu păianjenii - Ghidul Primului Contact

Cum ar fi să ne întâlnim cu o specie extraterestră inteligentă? Nu e o întrebare care să ne obsedeze, întrucât un astfel de eveniment nu s-a întâmplat niciodată. Vedem lumea în termeni de cauză-efect, perfecţionându-ne comportamentul funcţie de experienţă. Totuşi, n-ar trebui să fim atât de încrezători – dacă un lucru nu s-a întâmplat, asta nu înseamnă că nu se va întâmpla. Odată cu dezvoltarea gândirii de tip ştiinţific (antrenând schimbări tehnologice din ce în ce mai mari), am înţeles cât de multe pot fi locurile în care poate să se dezvolte viaţă (650 de milioane, numai în galaxia noastră – vezi ecuaţia Drake), cât de numeroase pot fi civilizaţiile cu care am putea comunica (50 de mii, într-un timp de o sută de mii de ani). De asemenea, am conştientizat şi cât de mari sunt distanţele cosmice, adevărate prăpăstii spaţio-temporale, pe care nu ştim cum să le trecem. Legile fizicii ne spun că suntem „muşti de-o zi, pe-o lume mică, ce se măsură cu cotul". Astfel, între entuziasm şi deznădejde, rămânem la fel de singuri, cu toate radiotelescoapele şi ecuaţiile noastre. Şi ne întoarcem la viaţa de zi cu zi.

Dar nu toţi! Există visători care îşi imaginează mereu Primul Contact. Scenariile lor se concretizează în teorii, în cărţi, în filme. Întrebările pe care şi le pun împing mai departe cunoaşterea. Unul dintre aceşti temerari este Ted Chiang, scriitor american de science fiction. Specializat în informatică, laureat al premiilor Hugo şi Nebula, Chiang este o voce puternică şi originală, atât ca tehnică literară cât şi ca idei abordate. Povestirea "Story of your Life", apărută în 1998, l-a inspirat pe cineastul canadian Denis Villeneuve, care ne-a adus pe ecrane filmul "Arrival", prezentat în România sub titlul "Primul contact". Despre cele două produse va fi vorba în continuare – comparaţia ne va ajuta să luminăm mai bine meritele şi scăderile fiecăruia. Demersul nostru îşi propune să ajute înţelegerea celui care cunoaşte despre ce e vorba şi, în egală măsură, să incite curiozitatea celui care nu ştie. Pentru că, s-o spunem de la început, atât povestirea cît şi filmul merită atenţie.

Aşadar, ce-ar fi dacă ne-am pomeni contactaţi de o specie extraterestră ? Filmul începe cu apariţia a douăsprezece nave, pe tot globul, în care suntem invitaţi să pătrundem. Evident că pasul întâi e ca armata să pună control pe situaţie, plasând zonele în carantină, gestionând contactul şi cenzurând informaţia transmisă marelui public. De ce evident? Pentru că omul priveşte străinul ca pe o ameninţare. Suntem o specie recentă, care a avut mulţi duşmani. Inteligenţa ne-a servit primordial ca armă, aşa încât ne e greu să credem că ar putea exista un tip de inteligenţă paşnică. Când vezi cum atârnă deasupra casei tale o navă ca un munte zburător nu-ţi vine să te duci acolo cu flori – din contră, fugi de mănânci pământul! Sau apeşi pe butonul rachetei, dacă îl ai la îndemână! Până la urmă, armata află că extratereştrii nu sunt agresivi – vor doar să ne observe. Dar există observaţie dezinteresată?

Din punctul acesta de vedere, povestirea lui Chiang e mai credibilă. Navele stau pe orbită, departe de vederea noastră, doar nişte dispozitive de comunicare, Oglinzile, vin pe pământ, diminuând panica şi haosul. De altfel, orice observator inteligent ştie că prezenţa sa perturbă sistemul observat. Prin el însuşi, Primul Contact devine Sfârşitul Lumii Observate. Nu este strângerea de mînă dintre doi egali ci stabilirea unui raport de putere. Este prima implicaţie filosofică a acestei situaţii. Şi n-avem nevoie de teoriile lui Foucault, cel din "Surveiller et punir" (1975), ca s-o înţelegem – e suficientă istoria colonizării Lumii Noi, unde conchistadorii, doar puţin mai avansaţi tehnologic, distrug imperiul inca. Chiar dacă nu se ajunge la Apocalipsă, hibridarea culturală pare inevitabilă. Până şi extremele se înscriu în schemă. În "Picnic la marginea drumului" (Arkadi şi Boris Strugaţki, 1971), extratereştrii ne ignoră, dar resturile trecerii lor ne transformă societatea. În „Sfârşitul copilăriei" (Arthur C. Clarke, 1953), Controlorii ne ajută să atingem un Punct Omega, transfigurarea umanităţii.

Să mergem mai departe. În povestire, observaţia extraterestră nu urmăreşte nimic. În film, pentru a exista o miză şi un conflict, se presupune că alienii vor să ne împărtăşească nişte cunoştiinţe ca să ne deşteptăm şi, în viitor, să le ajutăm specia. Fac în aşa fel încât să ne depăşim xenofobia şi să ne dăm mâna peste diferenţe etnice, ca să putem pune cap la cap ştiinţa lor, spartă în douăsprezece. Mai logic ar fi fost să transmită întreg mesajul celei mai puternice naţiuni – dar atunci n-am mai fi avut un film politic corect! Trecând peste asta, ajungem în domeniul cel mai interesant – cum putem comunica cu o specie extraterestră? Răspunsul e unul singur – deprinzându-le limbajul. Am trecut cu toţii prin asta, când am învăţat limbi străine – ne-am străduit să reproducem nişte grupuri de sunete, numite cuvinte, grupându-le în propoziţii şi fraze, după o regulă de compunere numită gramatică. Ne-am ajutat memoria cu liste de corespondenţe – dicţionare, vocabulare. E reţeta omenească de succes. Dar ce te faci când laringele extraterestrului (sau, mă rog, organul care îi ţine locul) vibrează în frecvenţe imposibil de imitat de către noi? În definitiv, nu putem cere tuturor speciilor inteligente să fi evoluat din primate. Avem dificultăţi în a ne înţelege până şi cu verişorii noştri, delfinii. Cum vom reproduce limba unor caracatiţe sau a unor păianjeni ? Şi cam aşa arată Heptapozii cu care are de-a face dr Louise Banks, eroina poveştii. Nişte coloşi pe şapte picioare, cu ochi de jur împrejur, plutind într-o atmosferă lăptoasă. Scoţând sunete de orgă, cârâituri şi alte alea. Ce e de făcut? Că dispozitivul de traducere automată din Star Trek nu s-a inventat încă...

Evident, să-i determini să scrie. Şi să stabileşti un vocabular. Să arăţi spre tine, să notezi pe o foaie de hârtie cuvântul "OM " şi să arăţi apoi spre ei, sperând că au înţeles. Apoi să aştepţi să-şi scoată şi ei stilourile extraterestre şi să-ţi dea un autograf! Dacă sunt inteligenţi, treaba o să meargă. Dar cu surprize. Căci s-ar putea să scrie ideografic, cu hieroglife, cu mandale, nu literă după literă. Şi chiar aşa se întîmplă. Aici, filmul îşi ia partea leului – sunt superbe secvenţele cu alienii ejectând cerneală, care se grupează în forme circulare, de o stranie complexitate. De fapt, comparaţia cu cerneala sepiei nu e cea mai potrivită – Heptapozii par mai degrabă nişte păianjeni, care secretă pânză fluidă, structură ce iute se destramă. Oricum ar fi, vei obţine o serie de imagini, legate de un înţeles. Şi apoi le vei stoca şi le vei folosi, pe măsură ce construieşti un vocabular din ce în ce mai bogat. De la obiecte vei trece la acţiuni, apoi la procese abstracte. Căci asta fac lingviştii. Dacă ai fi un fizician, munca ar fi similară, numai că, în loc de cuvinte şi fraze, ai arăta mărimi, proprietăţi şi legăturile dintre ele, ai propune aritmetici, geometrii şi algebre, ai enunţa postulate şi teoreme, în speranţa că extratereştrii ar reacţiona la ceva.

Pare simplu dar nu e. Mult mai mult decât ne dăm seama, limba dă seama de condiţia umană. E suficient să gândim ceva şi vom realiza că folosim cuvinte – avem o voce interioară. Gândurile ne sunt codificate fonologic. Locuim în Cuvânt. Dar cum gândeşte un extraterestru care scrie hieroglife, mandale, fără nici o legătură fonetică? Noi înşirăm literele una după alta, de la început la sfârşit, dinspre trecut spre viitor, pentru că liniaritatea temporală şi cauzalitatea sunt principalele însuşiri ale gândirii noastre. Dar cum gândeşte un extraterestru care ştie de la început cum va arăta floarea scrisului său? Nu depinde de elementele componente şi totuşi se formează din ele, cam ca acele contururi de flacără ale textului unui caligraf arab. Noi suntem fiinţe cu o simetrie liniară, cu emisfere cerebrale specializate, cu organe de simţ plasate în cel mai înalt punct, privind în faţă, deplasându-ne preponderent în două dimensiuni, dând şi primind semnale pentru coordonarea cu ceilalţi. Ne putem aştepta la acelaşi fel de gîndire pentru o fiinţă provenind din strămoşi care au trăit în mare sau într-un gaz dens, cu mai multe emisfere cerebrale, cu ochi de jur împrejur? Nu. Este ceea ce demonstrează povestirea şi filmul. Cu un plus de înţelegere pentru povestire, cu un plus de expresivitate pentru film.

> "Universul fizic este un limbaj cu o gramatică foarte ambiguă. Fiecare eveniment fizic poate fi explicat în două exprimări total diferite, una cauzală, cealaltă teleologică, ambele valabile, ambele imposibil de invalidat, indiferent de complexitatea contextului. Când strămoşii oamenilor şi ai heptapozilor au căpătat prima scânteie de conştiinţă, şi unii şi ceilalţi au observat aceeaşi lume fizică, dar şi-au analizat percepţiile în mod diferit. Viziunile asupra lumii au condus în cele din urmă la rezultatul final al acelei divergenţe de abordare. Oamenii au dezvoltat un mod secvenţial de percepţie iar heptapozii au dezvoltat un mod simultan de percepţie. Noi experimentăm evenimentele într-o ordine iar ei percep relaţia de cauză-efect dintre evenimente. Ei experimentează toate evenimentele în acelaşi timp şi înţeleg finalitatea ascunsă care le unifică".

Ce s-ar întîmpla dacă un om ar învăţa mandalele străinilor? I-ar schimba asta gândirea? Ar putea experimenta simultan trecutul şi viitorul, fără să-şi piardă liberul arbitru? Cum i-ar fi viaţa, relaţiile de familie, moartea? Ar putea să schimbe lumea? Multe întrebări, care se nasc din ipoteza Primului Contact, întrebări la care filmul sugerează răspunsuri, în timp ce povestirea le formulează cu claritate. De aceea, recomand lectura după vizionare. Textul îl găsiţi în antologia "Împărţirea la zero", apărută la editura Nemira, în 2011. N-o să fie timp pierdut.

...cum putem comunica cu o specie extraterestră? Răspunsul e unul singur – deprinzându-le limbajul. Am trecut cu toţii prin asta, când am învăţat limbi străine – ne-am străduit să reproducem nişte grupuri de sunete, numite cuvinte, grupându-le în propoziţii şi fraze, după o regulă de compunere numită gramatică. Ne-am ajutat memoria cu liste de corespondenţe – dicţionare, vocabulare. E reţeta omenească de succes. Dar ce te faci când laringele extraterestrului (sau, mă rog, organul care îi ţine locul) vibrează în frecvenţe imposibil de imitat de către noi?

Leon-Iosif Grapini

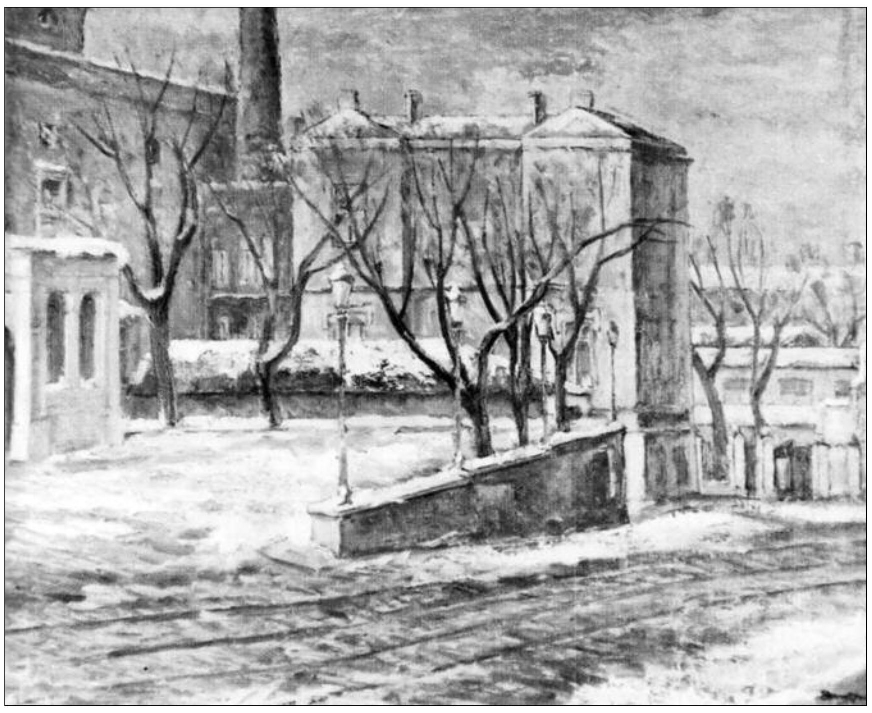
...doar e duminică, orașul fiind mic e singurul bulevard, te poți încrucișa cu mulți cunoscuți, precum se încrucișează el chiar acum cu directorul liceului, care, gând la gând cu comandantul de batalion, a ieșit cu doamna la promenadă, doamna nefiind altcineva decât profesoara lui de matematică, dacă l-a identificat să vezi mâine ecuații și radicali la tablă, altă scăpare din acest cleşte nu are decât să intre fulgerător în magazinul din dreptul său...

Dincolo de gard

Cine a făcut armata și nu a sărit măcar o dată gardul cazărmii se poate spune că a făcut-o în zadar, în armată înveți multe, bune și rele, mai multe bune, nu le vom înșirui aici, reținem doar atât, înveți să fii curajos și să-ți asumi riscuri, în război, fără curaj și fără asumarea riscurilor, degeaba știi să tragi cu arma, fricos și temător în fața primejdiei nu ești decât o țintă, ca atare, cine sare gardul, sfidând comandanții și ordinele, dă dovadă de curaj și de nepăsare în fața unui necaz, ori ești prins, ori nu, camarazii îți vor aprecia curajul și nepăsarea, șefii, dacă te prind, îți vor crea necazuri.

Viteazul din povestea noastră, dacă viteaz este, nu a făcut armata, a învățat să fie parte a ei, la vremea la care ne găsim cu povestea este elev de liceu militar, în ultimul an, iată, termină liceul și nu a sărit gardul niciodată, garduri o fi sărit în copilărie, când se lăsa pradă ispitei de a fura fructe, coapte sau nu, din livada vecinului, sau când l-o fi alergat tatăl său cu jordia prin bătătură, să-l învețe minte, ajungând la copilărie, revenim și adăugăm că riscurile și curajul nu sunt apanajul milităriei, știam din capul locului că avem nevoie de curaj și suntem supuși riscurilor toată viața, dar cumva trebuia să înceapă această istorioară adevărată.

Multe zile are viața de liceu, pe noi ne interesează doar una, ziua în care protagonistul nostru a trăit o mică aventură, sau mare, fiecare o va aprecia cum va crede de cuviință, e duminică, nu ca toate celelalte, azi învoirile în oraș sunt sistate, ieri s-a luat hotărârea, motivul nu interesează decât pe adolescenții care și-au făcut planuri, cum și-a făcut și elevul nostru, cunoscând, în urmă cu o lună, la olimpiada de română pe județ, o tinerică poetă, străină de orașul lui, a invitat-o, printr-o scrisoare, la o întâlnire azi, la statuia din centru. De prisos să spunem că la data trimiterii epistolei nu era vorba de sistarea învoirilor, a chemat-o știind că va fi liber să iasă în oraș, însă planul făcut i s-a dat peste cap. Ce să facă și cum să facă să-i dea de știre să nu se pornească la drum cu trenul, căci nu se pot întâlni, să-i scrie e absurd, scrisoarea nu ar ajunge la timp, să-i telefoneze ar putea, e un telefon public în incinta liceului, dar nu i-a cerut niciun număr, ce număr să-i fi cerut, nici prin cap nu i-a trecut că ar putea avea telefon acasă, dacă ar avea, cu siguranță i l-ar fi dat, și-au promis să-și scrie și atât, aceste gânduri îl necăjeau ieri, nu toată ziua, ci doar până când a decis să sară gardul, nu-i bine să cadă în abatere, însă nici să pună fata pe

proză

drumuri fără rost nu-i frumos, ca să nu iscăm întrebări inutile precizăm că vremea telefoanelor mobile e departe.

Și-a pregătit aventura în cele mai mici detalii, mai mult decât necesare dacă ne gândim că e prima de acest fel. Când a sosit ora, însoțit de prietenul lui cel mai bun, s-a furișat pe terenul viran din spatele sălii de sport, loc potrivit pentru așa ceva, s-a dezechipat de uniformă, a îmbrăcat hainele civile aduse într-o pungă, în care, apoi, a îndesat cămașa, pantalonii și boneta, pantofii, de culoare neagră, i-a păstrat, l-a rugat încă o dată pe însoțitor să-l aștepte aici, la ora stabilită, promițându-i că va sosi la timp, a sărit gardul, și-a pus ochelarii de vedere pe nas și a luat-o spre oraș. El nu-i nevoit să poarte ochelari, are vederea foarte bună, dar, pentru derută, cum nimeni din pluton nu avea ochelari de soare, care ar fi fost mai adecvați acestui scop, i-a împrumutat de la un coleg, asigurându-l că le va purta de grijă, ceea ce va și face, se va plimba pe străzi, cu fata de mână și cu cealaltă mână pe ochelari, grijă zadarnică, însă.

Când s-au întâlnit, cum nu aveau nimic stabilit ce să facă, a invitat-o la o prăjitură, o să mergem și la cofetărie, a spus ea, mai întâi aș vrea să ne plimbăm cu liftul, bizară dorință, te plimbi oricum și cu orice, însă nu cu liftul, o fi dintr-un oraș cu blocuri nu prea înalte și n-a avut ocazia să intre într-un ascensor, dacă, totuși, a intrat, i-o fi plăcut atât de mult, încât a devenit o îndeletnicire preferată în timpul liber, poate vrea să vadă cum sunt lifturile din această urbe, presupune el, presupunem și noi, un motiv are, nu dorești ceva fără motiv, îl vom afla dacă ne va spune, cum întrebată nu este, tace, apoi zice, am văzut la capătul bulevardului două blocuri cu zece etaje, el o întreabă, și vrei să urcăm în amândouă, nu știu, vom vedea. Nu știe încă, se va hotărî când vor ajunge din nou la parter, după prima urcare, dar hotărârea au luat-o puțin mai devreme, între etajele cinci și patru unde, la coborâre, s-a blocat ascensorul, asta mai lipsea, distracția a început prost, nu și pentru ea, căci se distra de minune, râdea și făcea presupuneri care mai de care mai năstrușnice, spre disperarea lui, niciuna dintre consecințe nu-i părea mai gravă decât întârzierea la locul de întâlnire cu prietenul, nici măcar prăbușirea în gol, cine știe cât vor rămâne între etaje, mult nu au rămas, cam o oră, până când cineva, cumva, a deblocat liftul, necazul mare nu va fi ora pierdută, ci surpriza de la parter, când ușa s-a deschis a dat nas în nas cu șeful de atelier, maistru militar, nimeni altul decât binefăcătorul lor care, privindu-l lung, derutat oarecum de ochelari, dovadă că scopul purtării lor s-a justificat, l-a recunoscut, cum să nu-l recunoască, o oră de atelier pe săptămână, patru ani la rând, ajunge unui instructor să-și cunoască elevii, maistrul a dat să zică ceva, însă ia-i de unde nu-s, au ieșit glonț pe ușa blocului, el, negru de supărare, ea, râzând în hohote, au luat-o printre blocuri, pe o alee, în speranța că, dacă maistrul se ia după ei, le va pierde urma. Omul nu s-a luat după ei, dar s-a luat alt ghinion, că a gândit bine treaba cu ochelarii am văzut, salvatorul lor nu l-a recunoscut din prima clipă, e bine să-i poarte, rău îi că nu prea vede clar cu ei, câteodată pășește ca din pod, nu vede la distanță, de aproape parcă zărește mai lesne, cu toate acestea nu a zărit mingea care l-a lovit în plină figură, zis altfel, în plinul lentilelor, ochelarii nu i-au căzut de pe nas, știm că-i ține bine cu mâna dreaptă, stânga fiind ocupată, cum s-a spus, la o asemenea lovitură puternică, ceva trebuie să se întâmple, s-a întâmplat ca lentilele să se desprindă din rame și să cadă pe aleea de beton, mingii i-au rezistat, betonului însă nu, praf s-au făcut, în tot răul e și-un bine, au căzut lentilele și s-au spart, e răul, binele e că vede limpede chiar și la distanță, dacă s-ar fi dezmeticit mai repede, i-ar fi prins cu ochii pe copiii care se îndepărtau în fugă, dând colțul după un bloc, lăsându-și mingea de izbeliște, își întoarce capul spre ea să-i vadă reacția, putea doar să i-o asculte, căci râdea ca blocată în lift. Că s-au spart lentilele, s-au spart, cumva o să dreagă el busuiocul, important e că nu i-au intrat cioburi în ochi, se gândea la ochii lui, nu la ai amicului rămași neputincioși, neputincios nu însă și purtătorul lor care va avea puterea să-i tragă una, tot în plină figură, dregând el busuiocul, amici, amici, dar ochelarii sunt pe bani, asta ca asta, dar l-a lăsat fără vedere. Un ghinion aduce după el altul, nu ne referim la primul, ci la al doilea, să explicăm, ghinionistul și-a pus ramele goale în buzunarul de la piept, s-a uitat la minge, să se răzbune pe puștani luând-o și aruncând-o undeva ca să n-o găsească ar fi lipsit de sens, dacă el nu a găsit un sens, a găsit ea, fără a i-l împărtăși, a luat balonul de gumă și, țintind spațiul gol dintre două pubele, fosta poartă a micilor fotbaliști, i-a tras un șut puternic, dovedind că e pricepută nu doar la versuri, ci și la fotbal, dar nu atât de pricepută, căci nu a dat gol, poate nici ea nu s-a așteptat să nimerească poarta, cum nu s-a așteptat să nimerească geamul unui apartament de la parter, făcându-l zob, au luat-o amândoi la fugă ca bezmeticii, el speriat, ea râzând fără contenire, când va ieși proprietarul să prindă făptașul, ei vor fi departe, păgubitul, negăsind pe nimeni, se va gândi, înjurând, la copiii vecinilor, nici prin cap nu-i va trece că o poetesă a jucat fotbal pe aleea lui.

Să mergem în parc, i-a șoptit ea la ureche, după ce și-au recăpătat suflul, nu vrei la cofetărie, după, măcar acum știe clar programul, parc, cofetărie și cazarmă, numai că neprevăzutul le-a schimbat puțin, a inversat primele două destinații, cofetărie, parc și cazarmă, ca să ajungă în parc, drumul cel mai scurt e pe bulevard, ies dintre clădirile etajate cam pe la mijlocul acestuia, o iau la dreapta și merg agale spre prima destinație, după nici o sută de pași, el se oprește brusc, face stânga-mprejur și continuă deplasarea liniștit, dar în sens invers, ea îi imită mișcările și-l întreabă contrariată, ce s-a întâmplat, s-a întâmplat că din partea cealaltă vine spre noi comandantul meu de batalion cu doamna la braț, dacă m-a zărit, nu fi mâhnit, poate nu te-a remarcat, îi înțelegem întristarea, acum și-a găsit și comandantul de batalion să-și plimbe consoarta de-a lungul bulevardului, acum, dară, doar e duminică, orașul fiind mic e singurul bulevard, te poți încrucișa cu mulți cunoscuți, precum se încrucișează el chiar acum cu directorul liceului, care, gând la gând cu comandantul de batalion, a ieșit cu doamna la promenadă, doamna nefiind altcineva decât profesoara lui de matematică, dacă l-a identificat să vezi mâine ecuații și radicali la tablă, altă scăpare din acest cleşte nu are decât să intre fulgerător în magazinul din dreptul său, din care, după niciun minut, iese tot fulgerător, o prinde de braț și, împingând-o în fața lui, traversează bulevardul, se strecoară pe o străduță și ajunge, pe ocolite, în parc, unde, pe o bancă retrasă la umbra unei sălcii și ascunsă vederii îi povestește pățania.

Când nenorocul se ține scai de tine, nu te lasă cu una, cu două, intrând în cofetărie a dat cu ochii de comandantul lui de companie care, pare-se, l-a reperat încă din stradă, căci, stând la masă cu soția, la o prăjitură și la un pahar de limonadă, fiind cu fața la stradă, între o îmbucătură și o înghițitură ce să facă, își arunca privirile pe fereastră, cum l-a văzut intrat, s-a uitat țintă în ochii lui, grav, însă și mai grav a fost gestul de amenințare făcut cu degetul arătător al mâinii stângi, îl putea face cu dreapta dacă nu-i era ocupată de linguriță, acum lucrurile sunt limpezi, consecințele sunt necunoscute, doar bănuite.

Mult nu au mai rămas în parc, versurile nu-și mai aveau rostul, ea a promis că-i va trimite creațiile literare prin poștă, el i-a urat drum bun, ea, baftă, s-au despărțit, el îngrijorat, ea zâmbind, poate ca să-l încurajeze sau poate încă era sub stăpânirea veseliei din ascensor și de pe terenul de fotbal.

La gardul liceului erau adunați mai mulți curajoși care și-au asumat riscuri, unii dincoace de gard, alții dincolo, toți îmbrăcați în haine civile, prietenul, nicăieri, întrebând în stânga și în dreapta, a înțeles despre ce era vorba, intrările în pavilioane erau păzite de comandanții de plutoane, au fost aduși ca să-i prindă, când tinerii ofițeri se îndreptau spre grupul elevilor de pe aleea dintre sala de sport și clădirea sălii de mese, aceștia din urmă se apropiau de gard cu gând să-l sară, când se retrăgeau, elevii cucereau din nou locul avut, și tot așa, era o pândă reciprocă, încercau să se păcălească și să se vâneze unii pe alții. În cele din urmă au cedat elevii, printre care și viteazul nostru, s-au îndreptat liniștiți spre comandanții lor și spre consecințe.

Un singur lucru ar mai fi de spus, cu poeta nu s-a mai întâlnit, nici măcar scrisori nu și-au trimis, nu i-a scris ea, nu i-a scris nici el, poate și-a găsit altul pe măsură, iubitor nu numai de versuri, ci și de lifturi.

DAN LAURENȚIU PĂTRAȘCU

SENECTUTEA CA EVANESCENȚĂ A FIINȚEI

Romanul *Recunoștință* (în franceză *Les Gratitudes*) al lui Delphine de Vigan reliefează tematic senectutea, văzută ca o atenuare a ființei până la indistinct, până la estomparea a ceea ce a fost cel care își poartă din ce în ce mai greu povara anilor și iminența sfârșitului. E un roman atipic, pentru că totul pare a fi creat tocmai pentru a aduce în discuție o problematică pe cât de gravă, pe atât de sensibilă: singurătatea vârstnicilor, ființe dezbrăcate de rosturile și sensurile acestei lumi. Ceea ce reușește scriitoarea, dincolo de subiectul romanului, care trece într-un plan secund, este conturarea unui univers al senectuții, al încercărilor la care este supusă ființa aflată la capătul de sus al labirintului vârstelor. Personajul principal, Michèle Seld (Michka), în jurul căreia se concentrează pretextul narativ al cărții, este o ilustrare a împuținării, a poziționării ființei într-un culoar cenușiu cu sens unic.

Romanul e scris dintr-o perspectivă narativă dublă în care sunt alternate vocile a doi naratori (Marie, cea care își asumă rolul de a o îngriji pe Michka și Jérôme, ortofonistul care lucrează în stabilimentul în care aceasta este internată). Romanul nu are un subiect propriu-zis, deși un firav fir narativ secund, care dă și titlul romanului, se conturează (destul de artificial și neverosimil) pe la jumătatea cărții și anume sentimentul de recunoștință nutrit de Michka pentru o familie care a crescut-o timp de trei ani, scăpând-o de la deportarea alături de părinți, într-un lagăr de concentrare. Michka nu-și amintește decât prenumele binefăcătorilor ei, despre care i-a vorbit verișoara mamei, cea care a luat-o acasă după încheierea războiului. Pentru a afla mai multe despre Nicole și Henri, despre care nu-și mai amintește decât că locuiau în mica localitate La Ferté-sous-Jouarre, Michka, ajutată de Marie, dă un anunț în „Le Monde", rămas fără răspuns. Jérôme se dovedește mai inspirat și, pragmatic, beneficiind de un concediu, se urcă în mașină și merge în respectiva localitate de unde se întoarce cu vești: Nicole are 90 de ani, e internată, la fel ca Michka, într-un stabiliment pentru bătrâni. Henri a murit, bătrâna își amintește de fetița evreică pe care a ascuns-o timp de trei ani în timpul războiului. Își mai amintește cum împreună cu soțul ei, proaspăt căsătoriți, au acceptat să aibă grijă de copilul unei femei pe care nu o văzuseră în viața lor, cum au ars paltonașul cu steaua galbenă (detaliu cam hollywoodian) și cum în timpul unei razii, în 1943, au ascuns-o pe fată sub o prelată în hambar, dar...nu a venit nimeni. Jérôme o întreabă pe Nicole cum a reușit să se descurce în timpul celor trei ani cât a avut grijă de copilă. Aceasta răspunde laconic: „am zis nu la ce era mai rău. Și după aceea nu am mai avut de ales. Nu se cuvine să ne fălim cu lucrurile astea" (p. 176). Impresionată până la lacrimi de cuvintele lui Nicole, Michka vrea să-i scrie pentru a-și exprima recunoștința. Asistată de bonomul Jérôme, reușește să compună o scrisoare. Cumva previzibil, la scurt timp după ce scrisoarea e trimisă, probabil împăcată cu sine, Michka moare.

Pe de altă parte, romanul are un prim plan epic mai dens, cel a relației dintre Marie și Michka. Tânăra femeie care are grijă acum de bătrână, a crescut în casa acesteia, fiind, aflăm din mărturisirile pe care Michka i le face lui Jérôme, neglijată de mamă în copilărie. Vecină de apartament, Michka a găzduit-o pe Marie de nenumărate ori pe când era doar o fetiță. A avut grijă de Marie după ce mama ei a murit într-un accident de mașină, când fata a împlinit 18 ani.

Michka se declară într-o zi incapabilă să se mai descurce singură, refuză să se mute împreună cu Marie pentru „a nu fi o povară" și alege să locuiască într-un stabiliment pentru bătrâni. Părăsirea casei, sentimentul de tristețe care pare a izvorî de peste tot, reprezintă una dintre paginile bine scrise ale romanului. Există de altfel în carte multe astfel de fragmente care alunecă într-o poezie a gesturilor: „Trage după ea ușa apartamentului, această ușă pe care a închis-o de sute de ori, însă azi știe că e ultima oară. Insistă să învârtă ea însăși cheia în yală. Știe că nu se va mai întoarce. Nu va mai face niciodată aceste gesturi pe care le-a repetat de sute de ori: să deschidă televizorul, să întindă cuvertura, să spele aragazul, să coboare jaluzelele din cauza soarelui, să-și agațe capotul în cuierul de la baie, să bată pernele canapelei ca să-și recapete forma de mult pierdută". Gesturile obișnuite, dintr-o țesătură a existenței cotidiene, care compuneau altădată imaginea liniștită a viețuirii, sunt condamnate definitiv la dispariție. Păstrarea câtorva lucruri nu face decât să consolideze imaginea unui sfârșit cu atât mai dureros, cu cât este conștientizat: „A păstrat câteva cărți, albumele foto, vreo treizeci de scrisori, actele pe care administrația interzice să le arunci. Dar, în realitate, o știe, s-a dezlegat de țărm" (p. 30).

De acum încolo, Michka este urmărită în interiorul așezământului în care este internată. Atât Marie cât și Jérôme își notează sentimentele pe care le au, asistând la spectacolul bătrâneții întruchipat de Michka. Degenerescența, manifestată prin alterarea limbajului, este sugerată, în cazul personajului, prin înlocuirea afazică a unor cuvinte cu altele asemănătoare. Astfel de manifestări clinice sunt notate minuțios în roman dar, dincolo de sugestia degradării limbajului, devin pe alocuri obositoare sau fac textul ilizibil. Alteori au un efect tragicomic, cum ar fi „de acord" înlocuit cu „de avort" sau „merci" înlocuit cu „mierli" (în ediția românească, pentru astfel de cazuri, ar fi fost necesare câteva note explicative ale traducătorului). Se simte o oarecare stângăcie în construirea personajului sub aspectul tulburărilor de limbaj, dar latura conceptuală a romanului rămâne totuși bine reliefată. Iată, de exemplu, cum personajul atins de afazie își autodefinește starea interioară provocată de confuzia cuvintelor: „sfârșitul fără minte când toate cuvintele și-au luat zborul" sau: „cuvintele își fac bagajele" (p. 68). Este cu atât mai dramatică conștientizarea pierderii treptate a limbajului, cu cât Michka a fost corector la un mare magazin cultural.

De asemenea, atmosfera de claustrare a așezământului pentru vârstnici este bine schițată în roman: camera mică în care toate lucrurile par micșorate, programul zilnic calculat matematic sau regulile riguroase care trebuie respectate de locatari. În aceste condiții, deschiderea geamului, ascunderea unei sticle de whisky printre hainele din dulap sau ascunderea pastilelor administrate ca tratament, sunt mici gesturi derivate din nevoia de libertate, care capătă dimensiunea coșmarului în visele lui Michka. Într-o serie de astfel de vise (care ocupă un spațiu considerabil în roman), intransigenta directoare a stabilimentului o ceartă frecvent pentru abateri, amenințând-o că o va da afară. De reținut și faptul că în visele ei, Michka vorbește normal sau dansează grațios, regăsindu-și simbolic în vis, dincolo de granițele realității, tinerețea.

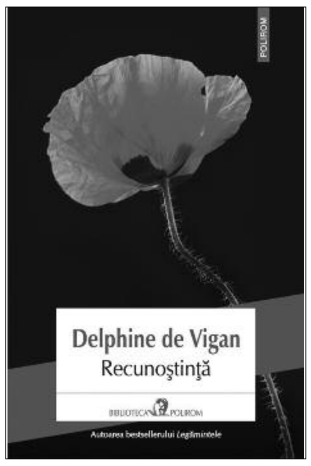
Jérôme, logopedul, pare mai degrabă exterior spațiului în care lucrează, pentru că nu este atins de miopia rutinei zilnice. Face afirmații sentențioase: „aici așteptarea e o ocupație cu normă întreagă" (p. 95) sau își asumă, nu doar profesional, ci și personal rolul de a lupta cu tăcerea provocată de boală: „Trebuie să luptăm în continuare. Pentru fiecare cuvânt. Pas cu pas. Să nu cedăm nimic. Nici o silabă, nici o consoană. Fără limbaj, ce mai rămâne?" (p. 117). Într-una din discuțiile cu Michka îi mărturisește că s-a certat în urmă cu mulți ani cu tatăl lui, fapt pentru care refuză să-i mai vorbească. Pacienta îl întreabă la fiecare întâlnire terapeutică, pe care o deturnează în discuție liberă, dacă a reluat legătura cu tatăl, dar de fiecare dată, Jérôme recunoaște stânjenit că nu. Cu altă ocazie, într-un acces de furie existențială, într-o secvență care se vrea a fi profundă, Jérôme se declară enervat în fața lui Michka de faptul că moartea cunoștințelor sau a celor apropiați nu este anunțată în prealabil: „Ar trebui să fim preveniți. Când oamenii o să moară. Că e sau nu alegerea lor, nu-mi pasă, la urma urmei, e problema lor. Dar ar trebui să primim o scrisoare, un avertisment, un SMS, un mesaj vocal, un e-mail, nu știu ce, ceva foarte clar, fără nici o ambiguitate: atenție domnule Cutare, doamna Cutărița, verișoara dumitale, prietena dumitale, soția dumitale, vecina dumitale, mama dumitale riscă să dispară în viitorul apropiat, adică dintr-o clipă într-alta. La naiba" (p. 183). La capătul acestei perorații, Michka este uimită, iar Jérôme simte nevoia unei explicații suplimentare, la fel de bizare. Totul ar fi mai ușor de acceptat, crede Jérôme, dacă oamenii și-ar spune câteva cuvinte la plecare: „A fost bine", „Mă bucur că te-am cunoscut", „Foarte onorat", „Încântat", „Drum bun", „Călătorie frumoasă în necunoscut!" [...] Ultima urare este de-a dreptul cinică...

La rândul ei, Marie constată cu amărăciune metamorfoza lui Michka, pe care o găsește aproape la fiecare vizită mai îmbătrânită, mai împuținată, dar crede cu obstinație că vizitele, telefoanele, apropierea ei o țin în viață. De altfel, personajul capătă consistență în măsura în care este martorul ultimei perioade a vieții lui Michka, proiectând asupra acesteia sentimentul recunoștinței. Reflectând la ce este bătrânețea, Marie găsește o soluție pentru atunci când va fi ea însăși bătrână: „o să închid ochii și o să mă proiectez mental în dans, în transă, o să regăsesc, una câte una, mișcările, sincopele, iar corpul meu își va însuși din nou ritmul și măsura cele mai apropiate de pulsul propriu" (p. 104). Pe de altă parte, Marie află că este însărcinată, are o dilemă în privința păstrării copilului (pe care i-o mărturisește lui Michka), dar până la urmă se decide să-l nască. Când o vizitează, după o lungă perioadă în care sarcina i-a fost în pericol, Michka are un vag sentiment de viitoare bunică.

Romanul lasă suspendat, ca o aluzie epică, un posibil (viitor?) roman de dragoste ai cărui protagoniști sunt Marie și Jérôme, apropiați indirect de Michka. Penultimul capitol, intitulat *Jérôme 2*, conține doar câteva cuvinte ale personajului masculin, scrise ca o mărturisire lirică a unei iubiri născute din rememorările lui Michka despre Marie: „Mi-a plăcut imediat./Am recunoscut-o, da, ăsta-i cuvântul./ M-am gândit: surprind totul./ Zâmbetul, tristețea, ochii încercănați./ Fetița ieșită în parc fără palton. Tânăra cu o burtă mare care-i iese din palton./Copilul, apa de baie, aburul pe oglindă//" (p. 189). În finalul romanului, a doua zi după moartea lui Michka, cei doi se întâlnesc (pentru prima dată) și își vorbesc, folosind tandru-complice, cuvintele alterate de afazie ale dispărutei.

Deși romanul are pe alocuri diluări ale substanței epice, se reține conturarea unei atmosfere specifice bătrâneții ca vârstă a evanescenței. Romanul poate fi considerat o meditație asupra adâncirii treptate a ființei în ceața opacă a sfârșitului, prin încercarea de a înfățișa realitatea vârstei ultime, care pare a interfera cu un spațiu existențial proxim, deopotrivă terifiant și fascinant.

...atmosfera de claustrare a așezământului pentru vârstnici este bine schițată în roman: camera mică în care toate lucrurile par micșorate, programul zilnic calculat matematic sau regulile riguroase care trebuie respectate de locatari.

DELPHINE DE VIGAN, *Recunoștință*, Traducere din limba franceză de Cristina Jinga, Editura *Polirom*, 2020

cronici

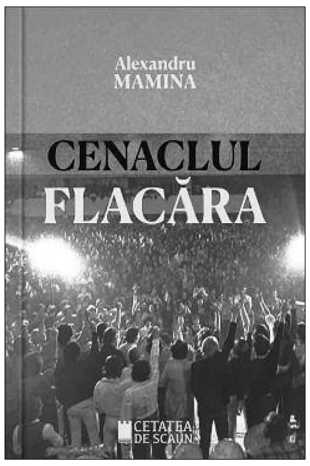
Lucian Sârbu

Cronica duplicităţii: *Cenaclul Flacăra*, de Al. Mamina

Recenzând el însuşi în 2014 cartea lui Vali Şerban *Istoria unui vis. O poveste subiectivă a Cenaclului Flacăra* (text disponibil online pe ArgumentesiFapte.ro) istoricul Alexandru Mamina anticipa linia de cercetare pe care avea să o urmeze câţiva ani mai târziu în studierea fenomenului cultural care a fost „Cenaclul Flacăra": „Cenaclul a reprezentat un fenomen special, imposibil de epuizat printr-o etichetă, fie stupid-adulatoare, fie resentimentar-acuzatoare." Cu alte cuvinte, istoricul era de părere în urmă cu câţiva ani că studierea acestui fenomen cultural unic pentru istoria României din a doua parte a secolului XX nu poate fi subsumată unor judecăţi de valoare absolute, apodictice, fără posibilitatea reală a nuanţării, a jocului de perspective, a contextualizării.

La câţiva ani distanţă de la acea recenzie Alexandru Mamina a lansat propriul studiu dedicat Cenaclului Flacăra. În lucrarea intitulată simplu chiar *Cenaclul Flacăra - istorie, cultură, politică* (Ed. Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2020) istoricul încearcă să schiţeze o monografie a Cenaclului care să ia în calcul cât mai bine contextul epocii şi cât mai multe puncte de vedere, inclusiv ale celor direct implicaţi în fenomen, care sunt prezenţi în carte printr-o serie de interviuri de tip chestionar cu 23 dintre cei mai cunoscuţi artişti care au urcat de-a lungul timpului pe scena prezidată de Adrian Păunescu: Mircea Florian, Zoia Alecu, Ducu Bertzi, Sorina Bloj, Vasile Şeicaru etc.

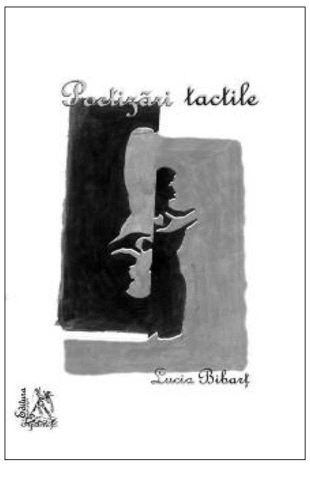

Dar poate că e nevoie să reamintim cititorilor, pe scurt, ce a însemnat în urmă cu 40 de ani această manifestaţie culturală itinerantă iniţiată de poetul Adrian Păunescu abia numit, în 1973, director al revistei de cultură generală „Flacăra". Păunescu era, în epocă, unul dintre poeţii tineri (abia împlinise 30 de ani) şi promiţători ai literaturii române. Beneficiind de relativa deschidere a regimului comunist de după 1965 poetul fusese la un moment dat şi în Statele Unite ale Americii, unde îl intervievase pe Mircea Eliade, dar luase şi pulsul culturii de peste ocean, aflată atunci în plină transformare, marcată la începutul anilor 1970 de fenomenul *flower power* cu toate implicaţiile sale (lupta pentru pace, explorările psihedelice, fenomenul rockş.a.m.d.). Experienţa americană a reprezentat, cu siguranţă, o inspiraţie pentru tânărul Păunescu atunci când i-a venit ideea să înfiinţeze şi în România această pastişă de Woodstock care a fost Cenaclul Flacăra. Manifestaţia a început mai întâi ca un spectacol de muzică şi poezie cu public restrâns, iniţial pe scena teatrului „Ion Creangă" din Bucureşti, apoi prin fel de fel de case de cultură şi teatre de provincie, ajungând, după ce a trecut sub patronajul UTC, un spectacol-mamut, cu durata de 6-8 ore, capabil să umple stadioane cu zeci de mii de spectatori veniţi de bunăvoie, nu obligaţi de autorităţi. Vorbim de o epocă în care stadioanele se umpleau numai la derby-urile fotbalistice şi la spectacolele omagiale dedicate lui Ceauşescu (unde oamenii erau aduşi cu arcanul şi scandau lozinci în silă). Prin Cenaclul Flacăra şi, desigur, cu largul concurs al unui Păunescu de-a dreptul hipnotic, posesor al unei voci profunde, inconfundabile, de bas, dominând la modul absolut scena chiar şi atunci când boxele urlau la maxim, artele reuşeau performanţe similare fotbalului şi politicii. Incredulii se pot convinge uşor de popularitatea acestui fenomen urmărind pe Youtube înregistrări din epocă. În 1985, când Cenaclul a fost interzis ca urmare a incidentului de la Ploieşti, avuseseră loc peste 1600 de spectacole la care asistaseră pe viu peste 4,5 milioane de spectatori, plus un număr imposibil de cuantificat de radioascultători şi telespectatori.

Ca metodă ştiinţifică Mamina a apelat la analiza cantitativă a conţinutului textelor recitate sau cântate pe scena cenaclului. În acest sens istoricul a parcurs toată colecţia Flacăra din perioada 1973-1985, a studiat dosarul lui Păunescu de la CNSAS, a studiat dosare din fondul CC al PCR, a ascultat zeci de ore de înregistrări etc. El a încercat astfel să verifice dacă poate fi validat principalul punct de vedere din care este privit astăzi Cenaclul Flacăra, cel „moralist-condamnator", conform căruia spectacolul nu ar fi fost altceva decât un instrument de propagandă în favoarea PCR sau, altfel spus, un surogat de libertate. Poate spre surprinderea cititorului plin de prejudecăţile şi stereotipurile epocii în care trăim, Mamina reuşeşte să inventarieze nu mai puţin de zece „registre" interpretative: afectiv-meditativ, naţional-istoric, umanist-contestatar, partinic, social-generaţional, ludic, folcloric, clasic, internaţional şi neidentificabil.Or, din punct de vedere cantitativ registrul „partinic", singurul dedicat omagierii partidului şi comunismului, ocupă un loc realmente neglijabil. Mijlocul cărţii este ocupat de un lung tabel (peste 140 de pagini) care clasifică tot conţinutul cenaclului în funcţie de cele zece registre interpretative, şi a cărui concluzie e mai mult decât evidentă: dacă a fost gândit ca instrument de propagandă, Cenaclul a fost un instrument extrem de slab, făcând mai degrabă o operă de contra-propagandă. De altfel şi Ilie Stepan, liderul formaţiei timişorene „Pro Musica", activă mai mulţi ani în Cenaclu şi care, imediat după 1990, a lansat respectata şi respectabila piesă „Timişoara", dedicată revoluţiei din 1989 şi reluată enorm la radio în primii ani de după 1990, ca un imn al revoluţiei (deci un om care cu greu ar putea fi bănuit de obedienţă faţă de regimul comunist!) se exprimă astfel în răspunsurile sale: „Păunescu nu aloca însă acestei componente (registrul partinic, n.m.) decât o pondere mică în economia fiecărui spectacol, maximum o oră din şapte-opt." (p. 367)

Urmărind să evidenţieze şi câte ceva din personalitatea exacerbată a lui Adrian Păunescu, inseparabilă de istoria Cenaclului, lucrarea explorează în secundar şi posibilele resorturi care au dus mai întâi la separaţia poetului, poreclit „bossul", de ceilalţi artişti (după anii de început Păunescu nu mai călătorea la comun cu ceilalţi, în autocar, ci separat, cu automobilul, ca un adevărat „boss") şi transformarea manifestării, după formula ironică a scriitorului Dinu Săraru, din Cenaclul Flacăra în „Cenaclul Flacăra pe versuri de Adrian Păunescu". Spre final, egoul poetului acaparase toată manifestarea. În capitolul intitulat „Nebunul regelui" este redată scrisoarea adresată de „boss" lui Ceauşescu în 1982, ilustrativă atât pentru relaţia Păunescu-Ceauşescu cât şi pentru atitudinea duplicitară care a făcut posibilă existenţa Cenaclului timp de 12 ani, în plină dictatură. Între două laude de un conformism absolut greţos, Păunescu avea grijă să-i strecoare lui Ceauşescu şi o mulţime de cereri concrete: ba să fie repus în funcţie cutare medic, ba să se transmită la televizor Campionatul Mondial de Fotbal şi tot aşa. „Pe aceeaşi structură discursivă duală, dar cu un alt conţinut, s-a desfăşurat şi activitatea Cenaclului." (p. 300), concluzionează istoricul.

Sigur, volumul este greu de recenzat într-un spaţiu restrâns, totuşi reprezintă în acest moment, probabil, cea mai echilibrată lucrare de sinteză despre Cenaclul Flacăra. Autorul, după cum singur declară, este preocupat mai mult de „substanţa unei problematici" şi mai puţin de abordarea cu aversiune a obiectului de studiu (p. 37). În fond au trecut35 de ani de la ultima reprezentaţie a Cenaclului, 31 de ani de la revoluţia din 1989 şi 10 ani de la moartea lui Adrian Păunescu, deci ar fi cazul ca lucrurile să fie privite cu calm şi strict în funcţie de amprenta lor istorică, fără umori personale şi fără subiectivism. Din acest punct de vedere lucrarea este una reuşită, informativă, care iniţiază cititorul de azi atât în contextul general al epocii, cât şi în circumstanţele care au marcat interzicerea sa de către autorităţi. Cu toate acestea unul dintre artiştii participanţi, italianul Evandro Rosetti (în Cenaclu între 1974-1979) s-a simţit dator să scrie pe Facebook după ce a citit cartea: „Este o carte care merită citită, Alexandru a făcut o muncă titanică şi efortul lui de cercetător, de istoric, trebuie răsplătit![Dar] Tot aştept o carte despre adevăratul Cenaclul Flacăra!" (pagina oficială Evandro Rosetti, postare din 15 august 2020). Oare ce ştiu artiştii că este inaccesibil istoricului?...

cronici

Daniel Marian

Sensibil, discret şi chiar difuz, sublimul

(Lucia Bibarţ – „Poetizări tactile", Ed. Tiparniţa, 2016)

Poţi ajunge ca respiraţia sublimului să îţi sufle în ceafă, un fel de vânt la prova care să-ţi ademenească viaţa pentru a-i oferi sensuri nebănuite. „...vagabondului luminos-întunecat al sublimului, neliniştile mele...", spune **Lucia Bibarţ** în deschiderea **„Poetizări-*lor* tactile"**, un construct care se păstrează concentrat şi proaspăt tocmai pentru că ţinteşte esenţele, care nu pot fi obţinute din îndelungi preludii, etalări şi conclusivisme.

Fel subtil de răzvrătire aproape iniţiatică, excurs al spiritului poetic dincolo de obişnuitul livresc. Stări exclusiviste, care încalţă idei pur naturale: „M-a bătut/ un gând zevzec/ pe umăr/ şi s-a cuibărit/ - zgribulit şi abătut-/ în mansarda luminoasă/ de la tâmplă.//M-a atins un/ gând nătâng/ pe frunte/ Şi s-a strecurat/ în ochiul stâng.// Mi s-a rătăcit/ un gând năuc/ prin plete/ şi s-a aşezat/ pe limbă/ ca să-l strig." (**Gând nomad**).

Curaj al minţii de a se arunca în vâltoarea necunoscutului, pentru că avem de-a face cu un gest conştient, nu cu vreun reflex: „Lasă-mă să/ văd întunericul./ Nu, nu cu ochii!/ Cu palmele, cu tălpile/ să-i caut formele/ şi să mă-mbrac în ele.// Lasă-mă/ să-l inspir. Să-i/ pipăi fluidul/ şi să-l plimb printre/ papilele gustative/ ca pe un vin nou.// Lasă-mă/ să mă împrietenesc/ cu întunericul/ şi-apoi.../ să mă-mpresoare." (**Lasă-mă**).

Extrem de interesant aplombul poetei spre personificare, ca şi cum universul s-ar replămădi, într-o negaţie a dualismului undă-corpuscul, şi cu absorbirea mentalului devenit între timp dimensiune primordială. Este de remarcat gradul de risc al trăirilor, alcătuirile substanţei şi formei fiind cu totul altfel înţelese. E şi o nevoie de abstract, în desprinderea aceasta de formal, iar Lucia Bibarţ se are bine cu abstractul.

În altă parte, şi în lipsa unui gând programatic, peisaj meteoric de subzistenţă: „Staţie de tramvai./ Muritori cenuşii/ răbdător – melancolici,/ cartofi, ceapă, fasole/ convieţuind, „multietnic"/ în pungi uşoare,/ subnutrite,/ de plastic./ O doamnă politician/ rătăcită miraculos/ acolo,/ muşcând proletar/ dintr-un covrig./ Transparenţa copertinei/ molipsită de albastrul/ cerului/ amuşinând frunzele/ cu aripi fluturate/ ruginiu." (**Armonii dizarmonice**).

Ironie şi autoironie, în fapt abordarea lumii dintr-un unghi circumspect, prudent, fără a fi obtuz: „Am început/ să fac cursuri/de dezvoltare personală./ De ce?/ Ca să fiu în trend şi/ pentru că: reprezint/ O bucată de „resursă umană",/ care vrea să poarte o discuţie/ responsabilizantă cu fiul ei./ Şi pentru că/ încerc să-mi consiliez ficusul/ pentru/ schimbarea domiciliului." (**Consiliere**). Chestiuni personale aşadar, deşi tentaţia era a crede că este vorba despre *ficusul naţional*...

Îndrăzneaţă *ars poetica*, un zvâcnet scurt care să taie toate limbile ce ar năzui să spună altceva: „Mă deşir/ în fâşii/ de simţire şi carne,// Scotocind/ între graniţele propriei/ dimensiuni./ Cu voluptate, uimire/ Cu încredere şi fragilitate.// Mă descopăr...// la fel de firesc,// glorios şi mirabil/ precum te descoperi/ Viu,/ Femeie, Mamă,/ Soţie.//Sunt Poezia." (**Eu sunt poezia**).

Cred că ar fi potrivit să ornamentăm acest scurt periplu, cu **„Răsfăţ poetic"**: „Impregnat a mirare,/ Cineva/ m-a oprit pe stradă/ şi-a prins/ să se răsfeţe!/ Mi-a sărutat/ noptatic stelele/ verzi/ de pe frunte// Şi/ mi-a cuprins/ Poemele./ Sperând/ să mă găsească!" Şi da, cineva cu siguranţă a găsit-o pe Lucia Bibarţ, în autenticitatea şi profunzimea sa, chiar aici şi acum!

Pasiunea ecvestră - de la Ducipal la „Omul cu mârțoaga”

Ion Dulugeac, *Carantină în iad*, ed. Romhelion, București 2017

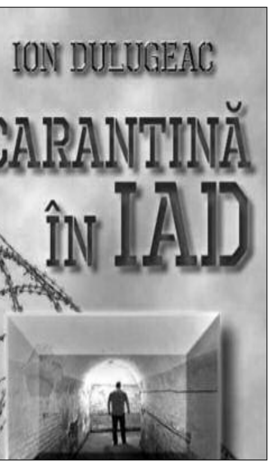
Vocabula „carantină” rămăsese undeva în zone restrânse, în trecutul îndepărtat sau în lexicul specific anumitor profesii – marinari, militari – dar iată că anul 2020 a reactivat-o pentru toată lumea. Este carantină în țări, în orașe, în sate și – ne asigură autorul - chiar și în... iad. Titlul romanului d.lui Dulugeac conține un termen propriu – carantină - și o metaforă, „iad”, care desemnează viața carcerală.

Protagonistul – un împătimit crescător de cai de rasă – ajunge, printr-un concurs de împrejurări, la Jilava unde trebuie să stea în carantină; atmosfera de acolo, cele 22 de persoane care populează acea cameră comună dau prilejul autorului să realizeze o galerie de portrete remarcabile, făcând parte din stratul cel mai de jos al societății: hoți, proxeneți, urgisiți ai soartei care-și povestesc „varianta” proprie a detenției.

O figură aparte este Ion Brâncoveanu, un fel de alter ego al scriitorului, un om de cultură, pasionat de caii de rasă și de concursuri, care ar fi intrat în afaceri cu câțiva politicieni oneroși și acum... plătea. Pe autor, ca și pe protagonist îi leagă de comedia „Omul cu mârțoaga” imensa pasiune pentru cai. Ei, ca și Chirică, modestul funcționar public din piesă, iubesc foarte mult animalele, mai ales caii. Arhivarul cumpără un cal de curse, pe Faraon al V-lea care ajungea mereu pe ultimul loc la linia de sosire. Împotriva tuturor, a societății și a familiei, acesta crede în calul său și nu îl înstrăinează indiferent de costuri.

La rândul său, Ion Brâncoveanu dovedește că cea mai mare grijă a lui rămân tot caii, și când vin soția și fiicele să-l viziteze le cere să-i vândă pe nimic, pentru ca să-i îngrijească pe ceilalți, „să nu moară de foame”. Herghelia lui pare a fi formată din Ducipali, cai voinici de rasă pentru care ar face orice sacrificiu numai să știe că le este bine.

Cadrul carceral nu mai este ca pe vremea lui Papillon, deținuții se pot organiza, au voie la vizite și la pachete, pot primi și bani de la rude – dacă acelea au... – pot munci după încheierea carantinei pentru a li se reduce pedeapsa. Dar detenția nu este numai o suferință psihologică și autorul surprinde momente cumplite. Astfel, un deținut afirmă că cel mai mare torționar pe care l-a cunoscut ar fi fost o femeie-polițist pe care o „împodobește” cu toate calitățile, răzbunându-se astfel pentru felul în care l-a anchetat; el povestește că aceea era o prostituată care se culca cu interlopi pentru a le dovedi infracțiunile, dar personalul închisorii este tratat în general în culori luminoase.

Ierarhia la pușcărie se realizează fie prin autoritatea unui caracter puternic, fie prin vechime, și primul caz este ilustrat de Brâncoveanu, iar al doilea de Mannix, dar tipologiile sunt nenumărate: *Cu capul mare cât o baniță, cu pomeții rotunzi, pătați de ciupituri de vărsat de vânt, având ochii micuți precum ai unui asiatic așezați peste nasul borcănat și caraghios* (...) Nu lipsește nici figura deținutului care se automutilează, nici a infractorilor prinși prin Uniunea europeană, nici a pușcăriașului scabros care scoate trei înjurături la două vorbe, iar în contrast cu ei, protagonistul le răspunde prin maxime latinești: *...Știi expresia latină <u>si tacuisses, philosophus mansisses</u>?* Dar atmosfera este într-adevăr, de iad: *Pe paturile cazone cu pături din al doilea război mondial tronau roluite saltele cu câlți de lână, pline de ploșnițe. WC-ul avea țeava de scurgere paralel cu tălpicele (...) iar apa te împroșca până la genunchi când trăgeai de sfoara murdară* (...)

Pe cont propriu, autorul realizează o variantă de roman-foileton, o uriașă desfășurare narativă din structuri independente și totuși integrabile arhitecturii generale. Scriind o proză tradiționalistă generată de autenticitatea povestirii și obiectivitatea cu care tratează subiectele, Ion Dulugeac este atent și la noutățile epocii, atât din punctul de vedere al intrigii romanești cât și din acela al genului serial, foarte la modă în prezent, mai ales în artele vizuale.

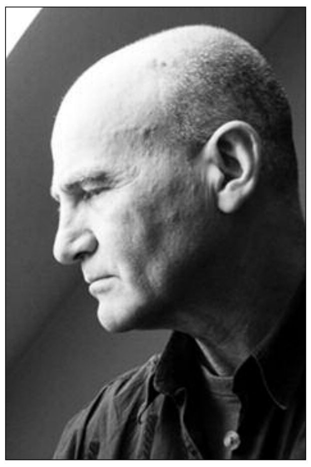
Ion Dulugeac s-a născut norocos , ca un favorit al destinului care proiectează un autor pe orbita succesului și bogăției: venind pe lume într-un spațiu privilegiat, cu coordonate voievodale și literare, respectiv în spațiul Mogoșoaiei, el a copilărit lângă Palatul brâncovenesc devenit Casă de creație pe vremea comuniștilor, prilej cu care i-a cunoscut pe marii scriitori ai momentului, care i-au indus pasiunea pentru scris. Cealaltă latură a sa, aceea de mare iubitor de cai pare a fi moștenire de familie și pe ambele le-a dus la desăvârșire cu hotărâre și competență. Desigur, sinusoida destinului cuprinde și eșecuri, erori și penitențe dar talentul scriitoricesc a făcut ca acestea să devină și ele literatură.

Carantină în iad este unul dintre romanele colecției „A fost odată la... Jilava” și faptul că autorul a realizat adevărate seriale pe această temă, dar și pe altele, arată capacitatea sa creatoare deosebită.

AURELIU GOCI

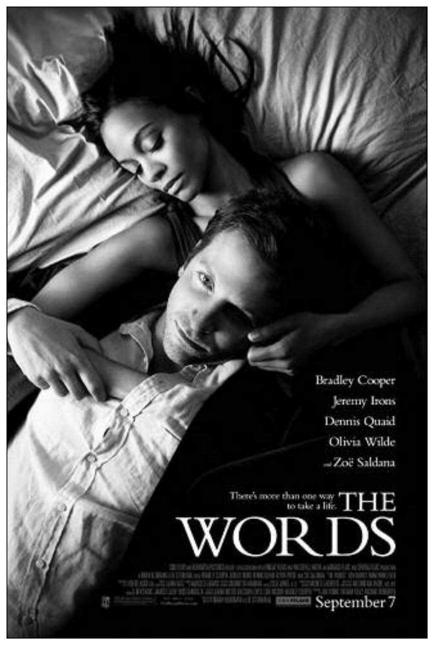
Alexandru Jurcan

Arcurile ruginite ale conștiinței

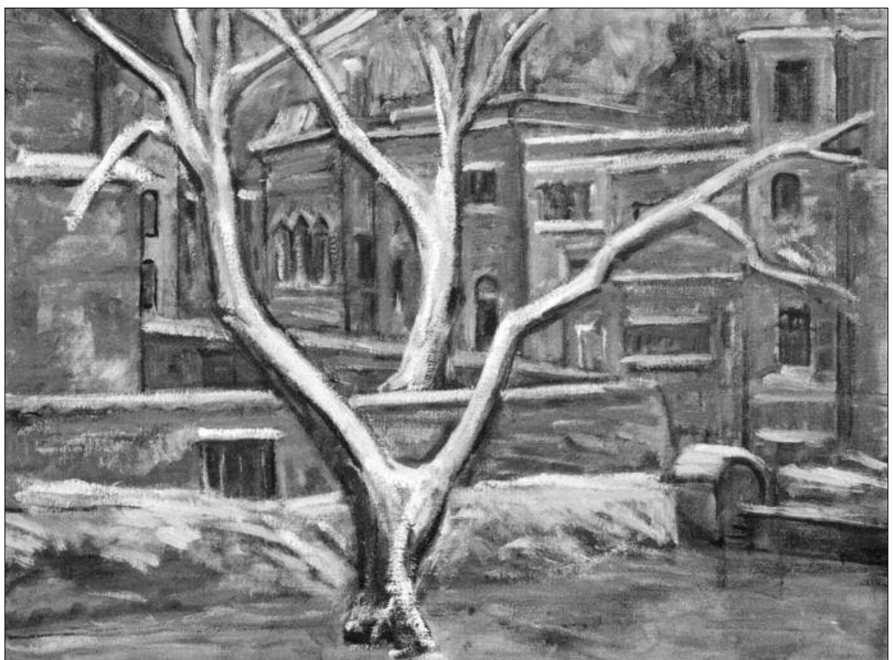
Te cheamă Rory Jansen, ești tânăr, ai o soție de excepție, pe nume Dora și ești scriitor. Adică scrii, dar nu ai succes, editurile te refuză sistematic. Faci o călătorie la Paris cu Dora și intri la *Antichități.* Te alegi cu o geantă veche de piele, cu multe compartimente bine mascate. Ajuns acasă, găsești un manuscris îngălbenit, închis într-unul din „sertarele” servietei. Îl citești pe nerăsuflate, îți place și începi să-l recopiezi cuvânt cu cuvânt. Dora știe că scrii o carte, însă tu practici plagiatul secolului. Nu te mai poți opri, nu reflectezi la consecințe. Ești publicat, elogiat, adulat. Ai dat lovitura. Succesul, banii, recunoașterea. Ce e cu conștiința ta adormită? Chiar nu ai remușcări? Stai pe o bancă în parc, ești senin, surâzător. Se așează lângă tine un bătrân și coșmarul începe. Îți vorbește despre cartea ta, cere un autograf, apoi își povestește viața. Nu prea ai răbdare, nu? Zice că în tinerețe a scris un roman, soția lui a pus manuscrisul într-o servietă, a coborât dintr-un tren, uitând acolo geanta... Nu se poate! Stop! E prea mult, nu? Viața ta se întunecă, începi să bei, te zbați în ghearele neputinței...

Da, suntem în miezul filmului *Hoțul de cuvinte*, din 2012, regizat de Brian Klugman și Lee Sternthal, cu actorii Bradley Cooper (Rory), Zoe Saldana (Dora), Jeremy Irons (Bătrânul). Avem de-a face cu un roman în roman. Un scriitor a publicat un roman, al cărui personaj principal e Rory Jansen, iar alt personaj – bătrânul – povestește o altă viață... Povestiri în rame, *mise en abîme,* fără confuzii, într-un ritm diegetic logic. Ați vrea să știți cum a reacționat Rory? Dacă a reparat greșeala? Nu pot spune, nu e frumos să creezi *spoilere* (ce cuvânt necesar!!!).

Culpa... conștientă și conștientizată. Vina individului în vârtejul goanei după succes cu orice preț. Dar culpele colective, cele cauzate de contorsiunile istoriei? Să revedem un film genial, adică *1945*, realizat de Ferecz Torok în 2017, cu Peter Rudolf, Bence Tasnadi, Tamas Szabo Kimmel. Un sat maghiar în anul 1945, luna august. Se pregătește o nuntă: se însoară fiul primarului. Calmul aparent se destramă subit. Se întoarce fostul logodnic al miresei (prizonier de război), dar mai apar și doi evrei ortodocși, cu bagaje ciudate. Au coborât din tren și duc lăzile într-o căruță ce străbate tot satul, dezlănțuind culpe îngropate. Dacă au venit să-și revendice proprietățile? Cine a denunțat se spânzură. Toți au contribuit la mârșăvii, într-un lanț fatidic, imund. Oare cine nu e vinovat? Spaime, fețe livide în dosul geamurilor, zgomotul premonitoriu al căruței... Cei doi evrei tac, îngroapă rămășițele celor dragi, nu cer nimic, pășind cu o demnitate sacră, însă stârnesc arcurile ruginite ale conștiințelor sătenilor. Nimic nu va mai fi ca înainte, cu siguranță.

Realizat în alb-negru, cu reconstituire perfectă, de la mobile la obiecte tipice, cu gradație de invidiat, ca să nu mai vorbesc despre prestațiile actoricești dezinvolte sau despre montajul subtil, filmul obsedează, convinge. O căruță cu iz mortuar, fumul metaforic al locomotivei, acoperind satul răvășit de zbateri istorice – iată o operă cu o rotunjime de cristal. Ce distanță o fi între un manuscris furat și tendința antisemită? Cine fură azi un ou, mâine...

Mihai Barbu

O călătorie, între postul Crăciunului și Anul cel Nou, prin lumea din interiorul camerei mele

Când citiţi o carte, stimate domn, şi când deodată vă trece prin cap o idee mai plăcută, sufletul dumneavoastră se va lega de ea şi va uita imediat de carte, în timp ce ochii dumneavoastră urmăresc în continuare cuvintele şi rândurile. Terminaţi pagina fără să o fi înţeles şi fără să vă amintiţi de ce aţi citit. Acest lucru se explică prin aceea că sufletul dumneavoastră, după ce i-a poruncit tovarăşului său, trupul, să-i citească, nu l-a prevenit că o să lipsească o vreme, astfel încât celălalt continua lectura pe care sufletul nu o mai asculta demult. **(Xavier le Maistre)**

> ***"Un foc bun, câteva cărţi, nişte pene de scris: numai soluţii împotriva plictiselii. Şi ce plăcere încă şi mai mare este aceea de a uita de cărţi şi de pene, pentru a aţâţa focul, lăsându-te pradă unei duioase visări, meşterind câteva versuri cu care să-ţi înveseleşti prietenii!"***

Ocolul pământului prin ocolul camerei noastre

În 1794, Xavier le Maistre tipăreşte o carte insolită numită ***Voyage autour de ma chambre***. Avea 31 de ani și a fost condamnat la 6 săptămâni de arest pentru participarea la un duel. Cu acest prilej a trebuit să stea 42 de zile într-un arest la domiciliu. Ca să-i treacă de urât, Xavier se plimbă prin cameră și descrie aceste plimbări domestice ca pe niște aventuri planetare. Era, să ne înțelegem, un proustian avant la lettre că altfel n-avea cum să scrie o carte doar descriind topografia locului. Lucrurile din odaie îi stârnesc tot felul de asocieri iar acestea fac substanţa volumului. În ceea ce mă privește, deși francezul nostru nu figura în manualele de limba și literatura română, la capitolul despre *Călătorie și aventură*, le dădeam, mereu, elevilor mei exemplul acestui voiaj palpitant în jurul unei camere. Dacă exemplul ar fi fost livrat în mod oficial poate că n-ar mai fi plecat milioane de români peste mări și țări, în căutarea fericirii personale. Pentru a fi scriitor care-și ține cititorii cu sufletul la gură nu trebuie, neaparat, să străbați mările, oceanele, Mongolia, Ţara de Foc sau Terra Incognita ca cineva să nu-ți lase cartea din mână. Dacă ai har și o bibliotecă la îndemână te poți învârti și în jurul camerei tale ca și cum ai face ocolul pământului în 80 de zile. Scriitorul francez a trăit mult, 89 de ani, dar cartea care l-a făcut nemuritor a scris-o în prima tinereţe. Noi, pentru că am participat, pasiv, la lupta cu covidul, am fost constrânşi, la rândul nostru, să stăm închişi în casă. Două lucruri nu erau pe vremea dueliştilor, televizorul şi frigiderul, dar am avut şi câteva repere comune: biblioteca, penele (înlocuite, între timp, cu tastatura laptop-ului) & fotoliul. Cum ne-am petrecut noi arestul, de voie de nevoie, vom da seamă puţin mai la vale...

Despre camera scriitorului francez, descrisă de el însuşi

Camera francezului era orientată dinspre răsărit spre apus şi avea forma unui dreptunghi pe care, dacă mergeai foarte aproape de perete, îl puteai parcurge în treizeci şi şase de paşi. "Călătoria mea va avea însă mult mai mulţi paşi, pentru că voi tot traversa camera în lung şi în lat, sau pe diagonală, fără a urma vreo regulă sau vreo metodă. Voi merge chiar în zig-zag, şi voi urma toate liniile geometrice posibile, dacă este nevoie. Nu-mi plac oamenii care se cred stăpânii absoluţi ai paşilor şi ideilor lor, şi care spun: *Astăzi, voi face trei vizite, voi scrie patru scrisori, voi termina lucrarea pe care am început-o*. Sufletul meu se deschide larg spre idei, gusturi şi sentimente de tot felul; el primeşte cu atâta sete tot ce i se dă!... Şi de ce ar refuza el bucuriile care sunt şi aşa foarte rare pe drumul greu al vieţii? Ele sunt atât de rare, atât de îndepărtate unele de altele, că trebuie să fii nebun să nu te opreşti, să nu te abaţi din drum pentru a le culege pe cele care-ţi sunt la îndemână. Nici nu există bucurie mai ademenitoare, după mine, decât aceea de a-ţi urma gândurile la întâmplare, fără a te ţine de un drum precis".

Despre camera noastră şi Cel ce ne-a dat nume

Camera noastră se află într-un bloc din cartierul Carpaţi, parte a unui oraş din Valea Cărbunelui. *Carpaţi* e numele lui oficial dar toată lumea îl ştie de cartierul *Dimitrov*. Noi, cei mai vechi, am auzit de marele lider comunist Dimitrov dar habar n-am avut cine şi cum era omul. Nu ştiam cum arăta şi nici cum gândea. Noroc cu Milovan Djilas, un fost scriitor şi comunist sârb, care ni l-a descris în cunoştinţă de cauză. „L-am întâlnit de trei ori în timpul vizitelor mele în URSS - de două ori în spitalul guvernului sovietic şi a treia oară în vila sa de lângă Moscova. De fiecare dată mi-a fost evident că este un om bolnav. Respira ca un asmatic, pielea sa avea o culoare nesănătoasă, combinaţie de roşu şi palid, iar în jurul urechilor avea coşuri uscate, ca o eczemă. Părul său era atât de rar că-i lăsa la vedere scalpul galben, vestejit. Însă ideile sale erau iuţi şi proaspete, într-un contrast evident cu mişcările sale încete şi obosite. Îmbătrânit prematur şi cu un trup ruinat în mare măsură, Dimitrov radia încă o mare energie sufletească şi vigoare. Trăsăturile sale trădau şi ele astea, în special aspectul apăsător al bulbucaţilor săi ochi albăstrii şi proeminenţa explozivă a nasului şi a mandibulei. Deşi nu-şi dezvăluia toate gândurile, conversaţia lui era directă şi fermă". Omul a trăit între anii 1882-1949 iar, în 1946, era prim-ministru al Bulgariei. A fost 9 ani preşedinte al Internaţionalei Socialiste cu sediul la Moscova. Acest fapt a cântărit foarte mult ca să avem onoarea să-i purtăm numele. Numele cartierului a fost o dovadă nepieritoare a prieteniei trainice dintre două ţări-surori. Evtuşenko ştia exact cum stătau, pe atunci, lucrurile: Această prietenie între popoare se ţine doar într-un scuipat. Iar sub scuipat e sângele...

Frăţeşte nu însemnă, neaparat, jumătate-jumătate...

Big Brother, Fratele mai mare, ne-a construit blocurile, prin anii 50 ai secolului trecut. Ele erau ridicate spre folosul celor care trudeau, zi de zi şi ceas de ceas, pentru Sovromcărbune, o societate mixtă care împărţea frăţeşte cărbunele scos din adâncuri, în mod frăţesc. Ştiţi bancul (e puţin probabil, datează din secolul trecut...) cu românul şi rusul care trebuiau să împartă roadele unui măr care creştea pe graniţă? „Propun să le împăţim frăţeşte", a zis rusul. „N-am putea să le împărţim jumătate, jumătate?", a îndrăznit să facă o sugestie utopică românul nostru. Pe de altă parte, ca să revenim la oile noastre, ar trebui să recunoaştem, franc, un lucru evident în ceea ce priveşte futurologia: Carpaţii de azi arată fix aşa cum arăta şi bietul Dimitrov imediat după război. Sunt la fel de pleşuvi... Cartierul nostru e vechi şi e compus din trei careuri mari de blocuri cu ziduri groase, precum cele ale Kremlinului, dar cu balcoane puţine şi extrem de meschine ca suprafaţă. Arhitecţii sovieticii aveau, probabil, logica lor: Omul nou nu era indicat să iasă la lumină. În interiorul careurilor au fost, odată, nişte terenuri mari de fotbal. Ni s-a spus că iarba noastră era frumoasă dar nu era precum gazonul din marile cvartaluri de locuinţe din marea Uniune Sovietică. Logic: *The grass is always greener on the other side/ Intotdeauna iarba e mai verde în partea cealaltă.* A propos de iarba verde de acasă şi de aiurea, Stalin a tras o concluzie de bun-simţ: „În Germania nu poţi face o revoluţie pentru asta ar însemna ca nemţii să-şi calce propriul gazon". Acum, în zilele noastre, primăria a muşcat adânc din gazon şi a betonat nişte parcări pentru maşini străine. Sunt atâtea maşini străine la noi în cartier că blocurile au devenit, parcă, nişte brelocuri antice pentru automobilele cu volanul şi pe stânga, dar şi pe dreapta. Volga cea neagră, Lada & Jiguli mai există doar în mintea noastră. (Graficianul Octavian Bour ne-a povestit că, pe vremea când era student, un coleg de-al lui a avut proasta inspiraţie să deseneze o lume imensă care căsca gura la o maşină americană, mare cât un transatlantic. Era un desen inspirat din realitatea înconjurătoare, scena respectivă petrecându-se chiar în centrul Clujului. Autorul a fost catalogat drept reacţionar şi trimis la munca de jos. A terminat, cu chiu cu vai, şcoala şi, după ce s-a reabilitat, a desenat toată viaţa la *Luminiţa* scene inspirate din viaţa luminoasă a pionierilor sovietici.)

Fotoliul fix din odaia franceză...

Xavier le Maistre considera că era esenţial să nu mergi în linie dreaptă: "mă duc de la masă spre un tablou agăţat într-un colţ, de acolo o iau oblic pentru a ajunge la uşă, dar deşi în momentul în care plec intenţia mea este de a urma acest traseu, dacă îmi iese în cale un fotoliu nu fac mutre, ci mă adaptez de îndată situaţiei. Fotoliul este o mobilă minunată! El îi este deosebit de folositor unui om înclinat spre meditaţie". În serile lungi de iarnă, considera el, era plăcut uneori, dar întotdeauna înţelept, să te aşezi bine într-un fotoliu, departe de zgomotele mulţimii. "Un foc bun, câteva cărţi, nişte pene de scris: numai soluţii împotriva plictiselii. Şi ce plăcere încă şi mai mare este aceea de a uita de cărţi şi de pene, pentru a aţâţa focul, lăsându-te pradă unei duioase visări, meşterind câteva versuri cu care să-ţi înveseleşti prietenii! Orele alunecă atunci pe deasupra ta şi cad, tăcut, în veşnicie, fără a te face să simţi trecerea lor tristă".

reportaj

...și fotoliul rulant din odaia mea

M-am așezat și eu în fotoliul meu, cel cu patru picioare prevăzute cu patru mici roți care-l fac apt să se miște liber, în orice direcție, prin cameră. L-am îndreptat spre televizor și am vrut să aflu cum e să faci artă de dragul artei. *Ars gratia artis* este emblema unui mare studio american, faimos pentru marile sale filme. Pe vremea când eram eu la liceu am aflat că există "artă cu tendință", promovată de Constantin Dobrogeanu-Gherea, și „arta pentru artă", o idee susținută de Titu Maiorescu. Cum eu am făcut liceul în vechiul regim, autorii manualului de română îi luau, în mod evident, partea lui Gherea. Acum, am aflat de la un alt evreu, distinsul domn L.B. Mayer din nemuritorul trio „Metro Goldwin Mayer", că poți face artă și doar de dragul artei. El ne-a explicat, simplu și plastic, cum stau lucrurile: „Dăm un milion pe an pe povești care nu ajung filme. De ce nu ajung? Îți spun eu: Nu mă fac să plâng! Emoția! Unde sunt emoțiile: în cap, în inimă și... (aici, ca să respectăm adevărul istoric, e o scenă fără cuvinte în care d. Mayer arată cu mâna dreaptă spre cap, spre inimă și, apoi, în zona genitală...)" Tot el ne-a explicat cum stau lucrurile și cu puterea unui brand. „Avem o singură vedetă și ăla e leul Leo care rage înainte de a începe orice film produs de MGM. Să ții minte că multe vedete au uitat asta și acum fac pureci aiurea". Am aflat, cu această ocazie, și cum stau lucrurile cu cinematograful: „Asta e o afacere din care cumpărătorul se alege doar cu o amintire. Ce a cumpărat aparține tot celui ce a vândut. Asta e magia filmelor. Să nu crezi altceva". Într-un alt film, „The Founder", am fost surprins de următoarea întrebare de bun-simț: „Cine ar mânca la un local numit KROK?" (Sună ca dracu, vorba unui fost prim-ministru...) E întrebarea pe care numitul Krok le-o pune celor doi frați care au inventat localurile Mc Donald's, după ce le-a cumpărat afacerea cu 2,7 milioane de dolari. De fapt, Krok a cumpărat numele și imaginea celor două arce galbene care străjuiau, de-o parte și de alta, faimoasele localuri americane. După ce afacerea a fost încheiată, Krok le impune celor doi frați să-și dea jos însemnele pe care ei le-au inventat și pe care nu mai aveau voie să le folosească. „Ambiția este esența vieții", ne-a asigurat dl. Krok. Iar în ceea ce privește puterea unui brand, d-nii Mayer și Krok, fără să știe unul de altul, ne-au dat minunatele lor exemple personale. Ca bonus am mai recepționat de dl. Krok și o sentință pe care ar fi bine să n-o nesocotim: „În lume, perseverența și hotărârea sunt atotputernice".

Două destine. Povestea fetei din Antofagasta și a d-nei Elvira Hoffman din Petrila

Era o vreme când de pe fereastra camerei mele vedeam până departe în zare, în lunca Jiului, stadionul unde băteau mingea cei din echipa minerilor iar de acolo, într-un fundal incert, se zăreau casele răzlețe ale momârlanilor din Dâlja Mare. După revoluție, în orașul nostru au venit frații suedezi și i-au ajutat pe frații lor români să ridice o biserică, Filadelfia, între noi, cei din Dimitrov, și lumea de dincolo de noi. Nimic nu a mai fost ca înainte. Razele soarelui ne mai băteau în fereastră doar după o anumită oră. În așteptarea astrului am deschis, după ce fotoliul din odaie a luat o traiectorie ciudată, ocolind cu abilități pe care nu i le bănuiau ecranul cel mare al televizorului, cartea unui poet pentru că mi-era dor de minerii de altădată și de lumina lor care nu venea din surse alternative: *Și-i mai iubea, de asemenea pe mineri, deoarece crescuse într-un oraș minier, unde pe mormanele de cărbune, din semințele aduse de vânt, răsăreau uneori clopoței și florile de romaniță, mici cât niște ouă-ochiuri pentru păpuși. O profundă neliniște o cuprindea, atunci când minerii protestau făcând grevă, iar generalii cereau încetarea grevei.* Povestea ne era frapant de cunoscută. Cu toate acestea, am lăcrimat discret când am aflat povestea tristă a fetei de miner și a unui fotbalist pe care Evgheni Evtușenko l-a numit Regele Pasei cu Călcâiul. (În mod ciudat, ăsta nu era un fotbalist român. Să ne explicăm... Pe vremea când Liderul Maxim al Minerilor teroriza Capitala și Valea, un venerabil om de fotbal a făcut la televizor, în direct și la o oră de vârf, două afirmații memorabile: 1. Dacă în fotbal s-ar contabiliza pasele date cu călcâiul, românii ar deveni campioni mondiali și 2. „Vezi că ți se apropie funia de par!". Așa l-a avertizat Venerabilul Comentator pe Liderul Maxim pe vremea când un gest de mare frondă era să-i pupi doar dreapta și nu, așa cum s-ar fi cuvenit, augustul său cur. O bună parte din lume credea c-a venit și sorocul Luceafărului Huilei dar doar bătrânul Tomescu a avut curajul să i-o spună de la obraz. Au mai fost și niște ziariști de la defunctul cotidian *Matinal*, dar ei o făceau la primele ore ale dimineții...) A propos, știați, imediat după război, cel mai cunoscut om după Stalin și mareșalul Jukov era comentatorul de fotbal Vadim Sineavski? Să nu ziceți că nu v-am spus... Poetul rus credea că Regele Pasei cu Călcâiul era un rusnac de-al lui. Îl iertăm pentru această dovadă concretă de lezmajestate pentru că aventura lui, petrecută în Chile, are un discret parfum de femeie de pe vremea unui uitat Sovromcărbune.

Relatarea Poetului care nu voia să moară înainte de moarte

Bref, echipa națională a URSS-ului face, pentru prima oară în istorie, un turneu în America de Sud. Fotbaliștii părăsesc pe furiș hotelul unde erau cazați și ajung la o casă de toleranță. Un polițist care și-a făcut studiile la Moscova îl anunță pe antrenorul sovietic de isprava elevilor săi și vrea să facă, ca dovadă de recunoștință, în așa fel încât să nu afle nici presa, nici Ambasada sovietică. Antrenorul Zalâzin îl văzu pe Regele Pasei cu Călcâiul și nu-i venea să creadă ceea ce vede. Regele coboară de la etaj pe-o scăriță îngustă, puțin amețit și zâmbind vinovat. De gâtul lui era agățată, și-l săruta cu foc, o fătucă de-a casei. „Ea își desprinse, din agrafe, părul negru și arăta ca un căluț sălbatic, cu picioare lungi, din Țara de Foc. Fătuca își scoase lănțișorul cu cruciuliță de la gât și-l întinse matroanei. *Ce se întâmplă?*, a vrut să știe antrenorul. *Lo que pasa, es quela muchacha esta enamorada de el...* zise Polițistul Rusofil. „Se pare că *muchacha* s-a îndrăgostit de el. El a sărutat-o și acesta a fost primul sărut din viața ei. Pentru că pe aceste fete nu le sărută nimeni. Ea știe că musafirilor din această noapte nu le ajung banii și vrea să-i dea stăpânei, în contul datoriei lor, tot ce are ea mai de preț - cruciulița pe care o poartă la gât din copilărie". Muchacha se aruncă la pieptul Regelui Pasei cu Călcâiul și începu să-i spună ceva, acoperindu-i mânile - pe care el încerca, jenat, să și le ascundă - cu zeci de săruturi". Fata le-a spus spus că e dintr-un orășel minier, Antofagasta, iar tatăl ei a murit într-un accident dintr-o mină de cupru. A lăsat în urma lui cinci fetițe iar maică-sa a fost nevoită s-o vândă pe ea - fata cea mare - pentru ca să nu moară de foame celelalte patru. Muchacha îl rugă s-o ia de aici, promițând că va fi slujitoare credincioasă pentru el și familia lui, iar soția sa nu va afla niciodată că el a sărutat-o. Regele Pasei cu Călcâiul se înroșise până-n vârful urechilor, neștiind unde să se ascundă de rușine. Niciun fotbalist nu râdea. *Admininistradora del amor* încercă cruciulița cu dinții și apoi i-o înapoie, dând din umeri. „Non vale nada..." („N-are nici o valoare...") La semnalul matroanei, fata a fost scoasă de acolo de prietenele ei. În mașina care-i ducea la hotel, Regele Pasei cu Călcâiul plângea și el. „Ea mi-a sărutat mâna și eu nu meritam asta".

La minerii din minele de cupru nu e la fel ca-n cele de cărbune...

La noi, la Petrila, tanti Elvira Hoffman era sufletul petrecerilor cu ortaci care după ce dădeau gata butoaiele de bere proletară adorau să-și vadă Femeia Tuturor Ortacilor la munca de jos. Ei se minunau, de fiecare dată, ca niște copii mari aflați la pubertate, cum tanti Elvira își strecoară în mina ei ce sta la baza Originii Lumii o sticlă de bere Hațegana. Minerii aveau dreptul să aleagă doar culoarea sticlei: fie verde, fie maro, pentru că cele două culori permiteau, în mod diferit, lumina Soarelui să pătrundă in interior. Minerii noștri știau că nu poți face sex cu o idee și că, pe pământ, dragostea e precum comunismul. A fost o idee excelentă dar care n-a funcționat deloc. Absolut deloc... Femeia Tuturor Ortacilor nu a apucat să vadă cum, prin localurile din Vale, au apărut mărci de bere faimoase, sticle sofisticate, de diferite mărimi și tot felul culori. Odată cu Stela Artois au dispărut și ultimii mineri. Un mare concern a cumpărat Fabrica de la Hațeg și a considerat că, odată cu săvârșirea din viață a distinsei doamne Elvira Hoffman, a dispărut și interesul localnicilor pentru această marcă. Era un brand al minerilor de care nu a mai avut nevoie nimeni. Never. Ever.

Clasa muncitoare merge-n Paradis?

Poetul rus a observat ceva ce a scăpat tuturor observatorilor și analiștilor politici. **Că** ceva îi leaga pe toți: și pe Lenin, și pe Stalin, și pe Hrușciov, și pe Brejnev, și pe Cernenko, și pe Andropov, și pe Gorbaciov, și pe Elțîn. **Că** toți erau provinciali. **Că,** din 1917, nici un locuitor al Capitalei n-a ajuns în vârful puterii. **Că** totul era ca-n piesa aia a lui Cehov în care toți strigau: *La Moscova!, la Moscova!* **Că** și noi, la rândul nostru, am observat că Dimitrov-ul a avut același destin. Nici un primar al urbei noastre nu a fost un om de-al locului...

După revoluție, în orașul nostru au venit frații suedezi și i-au ajutat pe frații lor români să ridice o biserică, Filadelfia, între noi, cei din Dimitrov, și lumea de dincolo de noi. Nimic nu a mai fost ca înainte. Razele soarelui ne mai băteau în fereastră doar după o anumită oră.

Ce-am mai aflat dar, vă rog, să rămână-ntre noi...

Că *viața nu-i o repetiție generală.* **Că** *oamenii cinstiți așteptau de la pereroika libertatea cuvântului și a gândului, iar hoții - libertatea de a fura.* **Că** *e bine să ai principii dar să nu lași supa să se răcească.* **Că** *un*

scriitor trebuie să scrie dar, mai mai presus de toate, el trebuie citit. **Că** *orice poveste e un mare cerc, ca un rulou cu scorțișoară.* **Că** *trebuie să spui doar povestea pe care o știi.* **Că**, *dacă nu mă citești, n-ai să mă înțelegi niciodată.* **Că**, *dacă nu poți spune ceva gentil, mai bine să taci.* **Că** *secretul reușitei în artă, ca și-n viață, e să-ndrăznește să visezi!*

SFÂRȘIT

P.S. Potrivit lui Evtușenko a fi pesimist e cea mai facilă cale pentru a te arăta deștept. Iubiți viața - nu vă temeți că veți părea un prostovan! Așa că, în 2021, urmați îndemnul lui Caragiale -Tatăl: ***Fiți sănătoși și veseli!***

Mariana Şenilă-Vasiliu

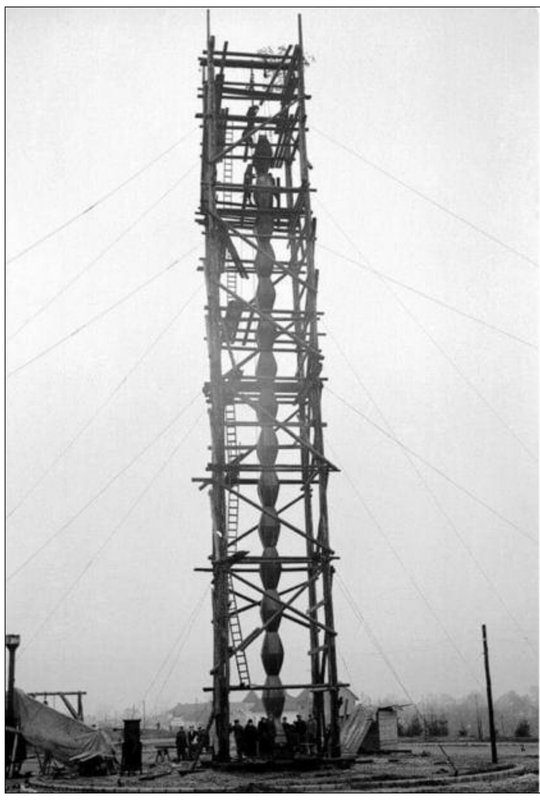
Jurnal 2009. Pagini răzlețe (IV)

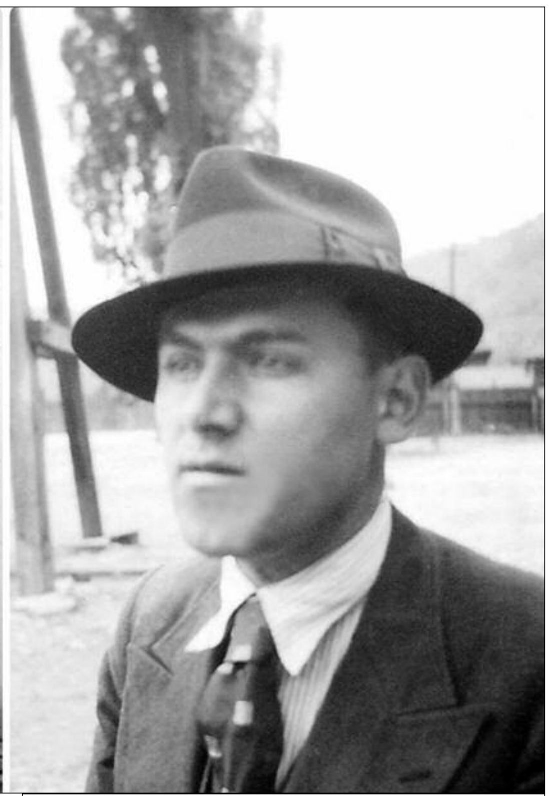
Când lucrez cu mare și curată intensitate întru ceva, cărțile de care am nevoie în legătură cu tema ce mă chinuie vin singure la ușă, cad din raft, le întâlnesc „cu totul întâmplător” pe stradă, în gări...”
Și, adaug eu, se deschid exact la textul de care ai nevoie...

Control medical. Nervii în pioneze căci a trebuit să aştept, în condiţii mizerabile, pe un culoar ticsit de o lume ostilă, trei ore în cap. Stai, numeri plăcile de faianţă, studiezi mozaicul pardoselii, te uiţi la feţele îndobitocite de aşteptare, alungi enervat o muscă încăpăţânată care, după ce a fost uşuită, revine exact în acelaşi loc, cu predilecţie pe faţă sau pe mâini, te foieşti, blestemi în gând, te enervezi, te calmezi şi iar te enervezi, muţi când un picior, când celălalt, te irită până şi felul în care îţi stă limba în gură, tuşeşti discret, îi înjuri în gând pe ăia care s-au proţăpit în picioare lângă uşa cabinetului medical de parcă ar fi bodyguarzi, te întrebi ce dracu tot moşmondeşte medicul cu câte un pacient, îl admonestezi pe cel care vrea să sară rândul, ţi-e silă de burţile lăbărţate ale bărbaţilor, îţi astupi nasul când vreunul îşi scoate picioarele din pantofi, răspândind o inconfundabilă aromă, îţi vine să urli „Gura!” la grupul de hodorogi - aflu că aveau doar între 52 şi 57 de ani, dar pe cât de ponosiţi şi stafidiţi arată parcă ar fi trecut de 80 - care discută tare şi râd zgomotos, te uiţi la ţoapele grase şi împopoţonate precum pomul de Crăciun cărora tunsoarea prea scurtă le dă un aer nedefinit, mai mult masculin decât feminin. Apare femeia de serviciu cu mătura, găleata şi fleşmotocul şi începe să dea în faţa ta cu mopul, îţi retragi picioarele până trece ameninţarea, studiezi toate anunţurile lipite pe uşă, colate pe pereţi, citeşti posterele medicale de la cabinetul de alături, ba te rezemi de perete, ba te aduni în faţă. Gata, slujitoarea Higeei şi-a strâns gunoiul într-o pungă imensă şi cu găleata şi mătura într-o mână pleacă. Sacul umplut îl târşâie pe coridor până dispare. Pe cea de-a doua uşă de la cabinet intră ba unul, ba alta... Şi timpul se lungeşte incredibil. Te uiţi la ceas, arătătoarele se mişcă încet, parcă în silă: şi un sfert, şi jumătate, fără douăzeci, fără zece, a mai trecut o oră, apoi încă una, vine şi cea de-a treia, trece şi ea. În sfârşit eşti invitat să intri, dar în anticameră ţi se arată un scaun pe care mai trebuie să aştepţi încă o jumătate de oră, căci la medic a intrat o cunoştinţă cu chef de vorbă. Când închei consultaţia, altminteri scurtă, o iei la picior ca din puşcă. De cum ieşi pe uşă, existenţa ta se îmbunătăţeşte brusc. Cu reţeta în mână, te duci la farmacie. Lume şi acolo. Stai şi completezi reţeta, ia-ţi afurisitele alea de hapuri şi du-te cât vezi cu ochii. Control peste alte şase luni. Te întorci acasă mai bolnav decât erai şi ţi-ar trebui o zi-două până să-ţi revii, dar nu, mâine o iei de la capăt, de astă dată la medicul de familie... Tot aşteptat, tot înjurat mărunt printre măsele, tot ura aia nenorocită faţă de cei din faţa ta, tot întrebarea aia iritantă: de ce dracu stă ăsta aşa de mult şi trăncăneşte atâta? Şi asta mi se întâmplă de mai multe ori pe an...

Lumea a început să se deştepte şi să huiduie politicienii. Numele Băsescului rostit la un concert din cadrul Festivalului „George Enescu” a stârnit rumoare şi proteste în sală. Profesorii au interzis prezenţa politicienilor la deschiderea anului şcolar, prezenţi totuşi, la ceremonia în cauză, PDL-iştii au fost huiduiţi, Geoană a fost fluierat, iar de Sfânta Maria Mare ţiganii din Costeşti l-au primit pe „marinel” cu „Huo!”. Nici în Marghita nu i-a mers mai bine, l-au huiduit şi UDMR-iştii. Prompt, a fost scoasă şi o glumă pe acest subiect. Pe stradă, o doamnă se împiedică, cade şi se loveşte. Băsescu, care tocmai trecea pe acolo, opreşte maşina şi sare iute să o ajute pe doamnă. „Cum să vă mulţumesc?”, întreabă femeia. „Votându-mă la toamnă”, îi răspunde marinelul. „Dar eu m-am lovit la genunchi, nu la cap”, îi replică doamna.

Continuat lectura jurnalului lui I.D. Sîrbu. Descopăr că nu sunt singura protejată de Zeul Cărţilor, căci zice I.D. Sîrbu: „Cărţile îşi au ora lor, soarta lor: întâlnirea cu ele e hotărâtă în cadrul unui destin interior în care cred. Când lucrez cu mare şi curată intensitate întru ceva, cărţile de care am nevoie în legătură cu tema ce mă chinuie vin singure la uşă, cad din raft, le întâlnesc „cu totul întâmplător” pe stradă, în gări...” Şi, adaug eu, se deschid exact la textul de care ai nevoie, aşa cum mi s-a întâmplat cu volumul „Durere de stomac” a lui Ilf şi Petrov, care mi-a căzut literalmente în cap şi s-a deschis exact la textul dorit. Cât despre întâlnirea întâmplătoare cu ele, cel mai mare miracol a fost descoperirea, după ani de zile în care tânjeam să am cartea, cu volumul lui Ştefan Meteş, „Emigrări româneşti din Transilvania din secolele XIII-XX”. Îmi luasem adio de la ea când, la mare, am descoperit volumul pe tejgheaua unui anticariat din Constanţa, chiar la intrare. Ce să mai zic de desenul celebrelor zaruri create de Brâncuşi pe care îl căutam de vreo săptămână în cărţile din biblioteca mea şi pe care l-am găsit în ultima secundă, tocmai când mă hotărâsem să abandonez căutarea. În astfel de ocazii, Zeul Cărţilor se arată generos cu protejaţii săi. Or, poate şi acei protejaţi au calitatea deosebită precum vânătorii cei buni care descoperă iepurele într-un câmp pe care alţii văd doar iarbă, raţa sălbatică într-un stufăriş des care nu lasă să se vadă nimic, mistreţul unde ai crede că nu trece picior de sălbăticiune şi ciuta departe de izvorul la care se adapă. Să te aibă în grija lui Zeul Cărţilor, dar caută şi tu, obişnuieşte-te să vezi acolo unde alţii nu văd decât rafturi întregi de cotoare, aţinteşte vânatul acolo unde alţii nu văd decât pogoane de litere fără importanţă. Obişnuieşte-te să descoperi dintr-o ochire, în diagonală, să chiteşti dacă autorul are ceva cu adevărat de spus sau e doar un grafoman instruit numai în gramatică şi abile rostuiri de cuvinte. Nu te uita la feţele arătoase ale copertelor şi la grosimea cotorului, găseşti uneori ceea ce-ţi trebuie în vreo cărţulie urâtă şi subţire, aşa cum am descoperit eu, în faţa unei sobe, folosită ca hârtie de aprins focul, „Tragedia omului” a lui Emeric Madach, în traducerea lui Octavian Goga.

Inginerul Ştefan Georgescu-Gorjan (1905-1985) în vremea realizării Coloanei Infinite de la Târgu-Jiu (1937). (sursa: wikipedia)

Am sunat-o pe d-na Sorana Georgescu-Gorjan. În sfârşit o discuţie lămuritoare, pe limba mea, despre lucruri care mă interesează. Brâncuşi, sub fel şi fel de aspecte, ocupă un loc important în conversaţiile noastre. Sunt privilegiată pentru că d-na Sorana Georgescu-Gorjan cunoaşte foarte multe lucruri şi de aproape, de la tatăl domniei sale, inginerul Ştefan Georgescu-Gorjan fiind prieten cu Moşul, participând efectiv la turnarea Coloanei. D-na Gorjan mi-a semnalat multe carenţe şi erori publicate care au drept subiect viaţa şi arta sculptorului, termeni inexacţi apăruţi la a doua sau a treia mână, traduceri aiurea... Modul său corect, exact de a gândi, acribia de care dă dovadă, toate fac ca orice informaţie vine de la ea să fie foarte utilă. Aşa am aflat, printre altele, de avatarurile unei scrisori a Miliţei Petraşcu adresată lui Brâncuşi, care fusese donată Academiei şi care fusese publicată. Când d-na S.G. Gorjan s-a dus să o caute la Biblioteca Academiei, a primit răspunsul stereotip: nu avem aşa ceva. Cum însă dumneaei ştia data la care fusese donată, a cerut insistent să verifice lista corespondenţei din acel an. Într-adevăr, scrisoarea figura, doar că, în loc să fie dirijată la mapa Brâncuşi, fusese trecută la litera P., Preşedinte, căci oferta de donaţie fusese făcută preşedintelui Academiei. „Scrisoarea arăta ca vai de lume, o hârtie acolo, cu marginile roase şi scrisul decolorat, aproape ilizibil din cauză că nu fusese păstrată barem într-un plic”. „Când s-a întâmplat asta?”, întreb. „În 2001”. „Cu atâta birotică, cu abundenţa asta de mape fel de fel care se găsesc, ei o păstrau ca pe o fiţuică oarecare?” „Întocmai. Am luat scrisoarea acasă ca s-o pot descifra mai bine”. „Cum? V-au dat-o acasă? O scrisoare de Brâncuşi dată acasă?” „Da, doamna Şenilă, la Academie e o totală nepăsare şi un total dezinteres. Se poate sustrage în voie orice, pe nimeni nu interesează nimic”.

Venind vorba de transcrieri şi traduceri, îmi relatează câteva exemple. Mai întâi cea în care Brâncuşi îi scria, n-am reţinut bine cui, că se simte exact „ca un ucenic pe cale de a deveni calfă”, Scrisoarea, într-o românească neaoşă, la care cuvântul „calfă” este intraductibil în altă limbă, a fost tradusă de Barbu Brezianu în franceză cu un termen sinonim, însă nu echivalent. În traducerea în engleză, denumirea de „calfă”, oricum destul de aproximativă chiar şi în franceză, s-a transformat în una şi mai şi, ajungând „muncitor”. „Păi chestia asta cu traducerea scrisorii lui Brâncuşi seamănă cu avatarurile „Manuscrisului de la Saragosa”, al lui Potocki, iniţial scris în franceză, tradus ulterior în poloneză, din nou în... pentru ca la a patra traducere să apară în limba română. Sau cu „1001 de nopţi”, tradusă din arabă, în franceză, în engleză, traducere care a apărut la noi în limba română”. Ce încredere mai poţi să ai în astfel de traduceri din... traduceri, fiecare din ele fiind o nouă trădare încât versiunea ultimă nu mai seamănă în niciun fel cu originalul? „Să vă mai zic una gogonată”, spune d-na Sorana Georgescu-Gorjan. „E vorba de o scrisoare adresată tatălui meu în care, dintr-o catastrofală neglijenţă, cuvântul „la foi” a fost tradus „la joie”, bucurie adică. Înţelegeţi? Neglijenţa de o literă - nu s-au uitat bine la text -, a schimbat sensul şi în loc de „mă las în voia credinţei” a apărut „mă las în voia bucuriei”. Or, scrisoarea

jurnal

asta Brâncuşi o scrisese la supărare, după scandalul cu „Principesa X”. Cum era să se lase în voia bucuriei după câte păţise? Am văzut textul original, le „foi”, se vede asta fără lupă. Ei bine, textul eronat a fost perpetuat aşa, „cu bucurie” în loc de „credinţă”, din versiunea franceză în cea engleză…”, remarca cu amărăciune d-na Gorjan. „Bine că nu l-au tradus cu „le foie”, „ficat”, ricanez eu.

Am întrebat-o ce crede de lista cu datarea sculpturilor lui Brâncuşi alcătuită de I. Mocioi, care mi s-a părut inexactă, dacă nu de-a dreptul dubioasă. „A, aia în trei volume, roşu, galben şi albastru…” „Pfui!” „Ei da, el, Mocioi, era la România Mare, aşa că… tricolorul, mă înţelegeţi. Aveţi dreptate, nu este corectă, a luat şi el de pe ici, de pe colo nişte informaţii şi a încropit lista”. „Dar o listă completă cu lucrările lui Brâncuşi există?” „Nu, a încercat s-o alcătuiască Teja Bach în 1987, dar de atunci au apărut fel de fel de informaţii şi lista lui nu mai e considerată completă. Au fost corectate unele datări. Vă daţi seama că din 1987 până acum s-au tot corectat. De exemplu, o lucrare era datată după amintirile lui cutărică, 1920, or există o fotografie pe care e vizibilă data de 1926”. „O fi mâncat povestitorul cârligul de la *6”,* remarc eu mucalită. „Ei da, însă nici Brâncuşi nu-şi data lucrările, aşa că datarea corectă se poate face cu mari dificultăţi, coroborând nişte date”. „Şi nu vă tentează să o faceţi dv.?” „Nu. Pentru aşa ceva trebuie să ai acces la arhiva Brâncuşi de la Paris, să umbli şi să cauţi scrisorile care sunt cam împrăştiate. E muncă multă şi grea”. „S-o facă atunci Doina Lemny, că tot e cu arhiva Brâncuşi sub nas”. D-na Sorana Gorjan scote un sunet, amestec de îndoială şi nemulţumire când îi aude numele. I-am amintit interlocutoarei mele modul dispreţuitor în care mi-a tratat, de sus, volumul „Brâncuşi altcum”, că dacă sunt „ziaristă” (sic!) pricepe ea unele lucruri şi nu merit să mă blagoslovească cu atenţia domniei sale. „Doamna Şenilă, lăsaţi-o în pace. Ea ce a făcut? A scris împreună cu Cristian Velescu, care e un tip cam superficial, de formaţie filologică, „Brâncuşi inedit”. În astfel de situaţii, cred că noi, artiştii, ar trebui să avem mai mult credit când vorbim despre aşa ceva, căci venim din interiorul meseriei. În ce mă priveşte, în afară de studiile de specialitate, mi-am cheltuit banii şi mi-am tocit pingelele prin muzeele lumii şi coatele pe mesele bibliotecilor. Fac egal meseria de artist şi cea de critic. Nu cred că merit un astfel de tratament dispreţuitor din partea Doinei Lemny, dar ce vreţi, ea vorbeşte de la Paris, iar eu de la Piteşti. "Dumneavoastră, îmi spune d-na Sorana G. Gorjan, sunteţi ca Sidney Geist, care e de formaţie sculptor. S-a apropiat de Brâncuşi abia după ce s-a apucat de scris". „Nu i-aş fi cerut altceva d-nei Lemny decât să-mi semnaleze eventualele greşeli şi cred că asta ar fi fost corect. Ea m-a tratat în bloc, cu dispreţ. Nu aştept niciodată şi de la nimeni laude, aştept să mi se spună unde am greşit. Iar dv., ca om ce-mi sunteţi drag, vă rog s-o faceţi fără milă atunci când o dau în bară. Uneori e posibil să greşesc, dar eu nu dispun de arhiva Brâncuşi de la Centrul Pompidou, pot spune doar că am văzut foarte mult şi că citesc tot ce apare în legătură cu el şi sculptura sa. E greu, nu te poţi baza pe doar doi-trei autori, trebuie să cotrobăi mult ca să poţi afirma ceva. Eu am făcut-o, iar de am greşit aştept mustrările de îndreptare.” (…)

Nu ştiu cum am ajuns cu discuţia la tatăl domniei sale, despre care mi-a spus că a fost patru ani la Canal. „Pentru care motiv?”, întreb. „Tata era foarte corect şi exigent şi asta i-a călcat pe mulţi pe bătături. I s-a montat un proces numai cu martori ai acuzării şi niciunul al apărării. Dar nu a fost închis pentru ceva anume, a fost închis pentru că trebuia să fie închis, aşa că n-au avut nevoie decât un pretext. După ce a ieşit de la Canal a scris trei cărţi pe care le-a predat la trei edituri diferite. A descoperit că taman atunci foştii editori n-aveau voie să publice. Când i s-a dat răspunsul, tata n-a comentat în niciun fel, a tăcut şi şi-a văzut de treabă. Şi câte planuri nu ne făcusem pe banii pe care urma să-i încaseze, să ne ia paltoane şi încălţăminte… Tata a murit la 5 martie, în aceeaşi zi cu Stalin. Când a murit Stalin am plâns. Pe timpul cât tata fusese închis, noi, sora mea şi cu mine, fusesem îndoctrinate. Stalin era şi un bărbat frumos, cel puţin aşa arăta în portrete”. „Nu, alea sunt de propagandă. Stalin era în realitate mic de statură, cu faţa ciuruită de vărsat precum craterele lunare şi un handicap al mâinii stângi pe care îl ascundea. Sunt în temă, tocmai am terminat de scris un eseu despre Stalin şi cultul personalităţii… Îmi venea să vomit când am pus punct eseului”.

Am aflat de la d-na Sorana G. Gorjan că în anul trei de facultate (filologie-engleză) a fost dată afară pe motiv de origine nesănătoasă. Câteva loaze din anul ei s-au bucurat că au scăpat de ea. Motivul excluderii din facultate l-a aflat abia după doi ani, când surorii sale i s-a intentat un proces de demascare pe motiv că tatăl ar fi avut editura „Georgescu Delafras”. „Dar tata n-a avut editură, a avut doar o mică tipografie, „Gorjan”. Numele Georgescu e un nume rar, cum zice râzând interlocutoarea mea. „Era să ne înmormânteze existenţa”. După aflarea adevăratului motiv, sora domniei sale a fost salvată de vociferările unora care au zis că, dacă nu e descendentă „Georgescu Delafras”, nu se cade să fie dată afară şi chiar nu a fost dată. Iar d-na Sorana G. Gorjan a înaintat o cerere în care explica confuzia. A fost reprimită în facultate şi aşa şi-a terminat studiile. Dosarele de cadre erau marea teroare a anilor 1950-1960, eu însămi riscând să fiu dată afară de s-ar fi aflat că tata, după ce fusese făcut membru de partid pe chestie de origine sănătoasă, cu ocazia epurărilor din 1952 fusese dat afară cu piciorul în dos. Când m-am înscris la facultate, în dreptul apartenenţei politice a părinţilor din fişa de cadre am scris „fără apartenenţă politică” şi aşa am scăpat. Norocul meu a fost că nu s-a găsit nimeni să râcâie în rahat, iar după 1964 chestia cu dosarul de cadre a început să-şi piardă importanţa. Însă ce anume însemna „proces de demascare” ştiu. Dusă cu forţa, am asistat împreună cu întreaga clasă de la Şcoala Medie de Arte Plastice din Cluj la cruzimea unei astfel de mascarade. Nu înţelegeam absolut nimic, nu pricepeam de ce două eleve drăguţe erau făcute „pui de năpârcă”, „burgheze”, „fiice de exploatator”, dar am intuit că era vorba despre ceva foarte rău şi ilogic. Mi s-a făcut frică… Senzaţie mai oribilă, teamă mai animalică decât atunci n-am simţit în viaţa mea. Cred că asta s-a întâmplat prin clasa a IX-a sau a X-a de liceu, adică prin 1958-1959. Tot atunci am văzut cum a fost „luat” de „organe” directorul liceului, Moţiu, direct de la coborârea din tren pe când ne întorceam dintr-o excursie prin ţară. Tot atunci a dispărut fără urmă profesorul nostru de latină, Anton Crişan, care a primit şi el un „dekar”/zece ani, într-o largă şi primitoare închisoare comunistă românească. Ce era cumplit în toată povestea asta era faptul că-ţi induceau frica de victimă, că te întrebai în mod absurd de nu cumva ai greşit şi tu, dacă nu cumva eşti vinovat de ceva de care nu-ţi mai aduci aminte… Era cea mai oribilă metodă comunistă de a timora o întreagă ţară, inducerea fricii şi a senzaţiei de vinovăţie tuturor, vinovaţi, nevinovaţi.

(P.S. D-na Sorana Georgescu-Gorjan este unul din cei mai buni şi exigenţi cunoscători ai moştenirii arhivistice Brâncuşi. Datorită domniei sale au fost retraduse şi corectate aforismele lăsate de sculptor, apărute anterior în interpretări prea adesea fanteziste şi deturnate de la adevăratul lor sens şi esenţă - vezi Narcis Zărnescu. A se consulta pentru corectă informare, în trei limbi, volumul semnat de domnia sa „Aşa vorbit-a Brâncuşi”. În acelaşi timp, ca fiică a inginerului Georgescu-Gorjan, cunoaşte şi deţine informaţii de primă mână privind relaţia acestuia cu sculptorul român, unele ignorate sau deturnate ca sens de exegeţii artei brâncuşiene, precum şi documente arhivistice, lucruri făcute cunoscute prin articole apărute în diferite reviste).

Apropos de jurnalul lui I.D. Sîrbu şi de discuţia purtată cu d-na S.G. Gorjan, domnia sa mi-a spus că a aflat că, tatăl scriitorului fiind prea sărac, l-a trimis să lucreze la turnătoria de la Petroşani. Neavând nicio pregătire, a fost pus la muncă brută, să cureţe cu peria nişte cazane negre, pline de zgură. Acele „nişte cazane” erau de fapt mărgelele Coloanei brâncuşiene. Mai târziu a publicat un text solemn pe tema asta. Între timp, textul a apărut într-un volum de corespondenţă purtată de I.D. Sîrbu cu V. Nemoianu. Printre altele, într-o scrisoare, scriitorul pomeneşte de acel episod petrecut la Petroşani, când a fost obligat să cureţe modulii Coloanei, numai că textul ca intenţie e pe dos decât articolul publicat, zicând ceva că atunci când a văzut Coloana în picioare l-a trimis la origini pe sculptor, sau cam aşa ceva. „Acum, pe care din texte să-l iau în serios?”, m-a cercetat d-na Sorana. „Pe amândouă”, i-am răspuns, articolul era pentru public, scrisoarea reflectă ce gândea atunci cu adevărat I.D. Sîrbu despre Coloană. Literaţii, în general, nu prea le au cu abstracţiile artei moderne, cu închiderea într-o formă cât mai simplă a unei idei - să recunoaştem că sculptura lui Brâncuşi tocmai asta şi e -, idee cu care scriitorii, cu rare excepţii, procedează precum cu şniţelul: mai întâi dau ideea prin făina cuvintelor, apoi prin ou ca să lege cumva textul şi, în fine, prin pesmet ca s-o prăjească prin ulei publicistic”. Ca datare, nu ştiu care e întâiul, articolul publicat sau epistola? Spun asta pentru că o gândire precum cea a lui I.D. Sîrbu e mobilă şi poate să ducă la schimbarea viziunii asupra sculpturii brâncuşiene, să şi-o rectifice sau să fie doar o chestiune circumstanţială. Cazul lui I.D. Sîrbu nu e singular din acest punct de vedere, au păcătuit mulţi alţii prin răsucire de 180 de grade. Şi, în general, sunt împotriva „broderiilor” literare pe tema artei: una e să vorbeşti din interiorul meseriei şi alta să chinuieşti cuvintele doar-doar atingi subiectul. Or, la această oră arta a intrat pe mâna nu neapărat a tuturor scriitorilor, ci a mânuitorilor de cuvinte. Cât despre Sîrbu, pentru care am o deosebită preţuire, iertat fie-i păcatul, prea a rostit adevărul în restul scrierilor sale.

Imnul naţional mi-a jucat o festă. Auzind eu la radioul ce rămăsese deschis „Deşteaptă-te române” mi-am zis că e ora 5 dimineaţa. M-am sculat şi mi-am făcut cafeaua, mi-am aprins ţigara şi am sorbit o înghiţitură. M-am uitat la ceas: douăsprezece noaptea. Am mormăit ceva despre origini: ce tâmpenie să se cânte la miezul nopţii „Deşteaptă-te române”. Am uitat că suntem în Mioriticland, deşi păţiţi cum sunt în ultima vreme românii nu mai zic „deşteaptă-te române”, şi „aşteaptă-te române”… Şi asta zilnic.

Ieri am trecut pe la redacţie. Ce mai e nou? Augustin Doman îmi spune că în „Luceafărul” a fost publicat un text laudativ la adresa revistei noastre. Pune mâna pe mouse-ul calculatorului, dă un search şi-mi arată textul. Citaţi, doar scriitorii, în rest nimic. „A, uite-mă şi pe mine citată”, zic. „Unde?” mă întreabă mirat Augustin care ştia textul. „Aici, îi zic, la etc.”.

Cronicile plastice de prin reviste, trase pe calapod: beţie de cuvinte! Căci, greu se poate traduce ceva adresat ochiului şi sensibilităţii prin cuvinte. Ca să scrii ceva ca lumea îţi trebuie documentare - ocnă, adeseori!, un punct de vedere personal - cine-şi mai bate capul cu unghiul în cauză, toţi la grămadă, toţi unul după altul, otova pe vedere „panoramatică”, başca de idei - ei, astea nu curg la robinet, se obţin prin triplă distilare. Rezultatul e că nimeni nu mai prea ia în seamă cronicile plastice aşa cum sunt prezentate în reviste. Textele încifrate, presărate din abundenţă cu termeni de specialitate, asta în cel mai bun caz, sau în lipsă de altceva, îmbâcsite cu preţiozităţi şi neologismele neologismelor, precum prăjiturile suprapudrate cu nucă de cocos, toate le fac indigeste.

Mi-am făcut corectura la „Absurdul nostru cel de toate zilele”. Aşa am realizat ce greşeală e să dai un text la prima mână. Am fost foarte nemulţumită şi, conform obiceiului, m-am pus pe tăiat. Textele umoristice, deşi par uşurele, sunt cel mai greu de scris, dacă te lăbărţezi se duce dracului poanta. E ca şi cum ai dilua cerneala şi apoi, scriind, ai constatat că e culoarea prea leşinată. Trebuie scrise cu cerneală superconcentrată, scurt şi cu bătaie, însă, vorba nu mai ştiu cărui scriitor, n-am avut destul timp să le fac scurte. Când scrii a prima te lălăi şi ţi se pare că eşti deştept dând drumul la epitete. Abia când corectezi îţi sar în ochi cusururile. Simona a făcut ochii mari văzând cele două pagini ale revistei împestriţate de tăieri şi corecturi. Am liniştit-o spunându-i că eu umblasem la text.

Cronicile plastice de prin reviste, trase pe calapod: beţie de cuvinte! Căci, greu se poate traduce ceva adresat ochiului şi sensibilităţii prin cuvinte. Ca să scrii ceva ca lumea îţi trebuie documentare - ocnă, adeseori!, un punct de vedere personal - cine-şi mai bate capul cu unghiul în cauză, toţi la grămadă, toţi unul după altul, otova pe vedere „panoramatică”, başca de idei - ei, astea nu curg la robinet, se obţin prin triplă distilare.

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Prelegerea cu tema Logica este o bâtă, depinde de care capăt o folosești, în cadrul proiectului sub genericul "Vaccin împotriva virusului manipulării", susținut de scriitorul, sociologul și jurnalistul George Smeoreanu.

"Vom discuta despre sofisme vechi și noi, moduri tradiționale și contemporane de folosire a logicii în procesul manipulării", spune George Smeoreanu.

■ Prelegerea cu tema Singuri de sărbători, susținută de psihologul Alexandru Popa, în cadrul proiectului de dezvoltare personală, sub genericul "Personalitatea de la A la Z", coordonat de psihologul-clinician Camelia Dragomirescu.

"Această perioadă a anului are un farmec special, mai ales pentru cei care au o familie.

Ce se întâmplă, însă, cu cei care sunt singuri? Cei care nu sunt într-o relație, nu au nici familie, rude și, în cel mai rău caz, nici prieteni?

De sărbători și, în special de sărbătorile de iarnă, sentimentul de singurătate este mai puternic. O mare parte din oameni se simt singuri chiar dacă au în jur o familie sau prieteni", spune Alexandru Popa.

■ Prelegerea cu tema Mai sunt necesare cărțile și bibliotecile în vremuri de pandemie, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Cultura în vremuri de pandemie", susținut de directorul Bibliotecii Județene Argeș Dinicu Golescu, sociologul și scriitorul Octavian Mihail Sachelarie.

Tema se dorește o pledoarie pentru reîntoarcerea la lectură și la instituția care trăiește prin lectură, și anume BIBLIOTECA", precizează Octavian Mihail Sachelarie.

■ Prelegerea cu tema IARĂ NU SÂNTU VREMILE SUPT CÂRMA OMULUI, CE BIETUL OM SUPT VREMI, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Limba română literară de-a lungul timpului", susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

„Letopisețul lui Miron Costin este povestirea istoriei Moldovei de la momentul părăsit de Ureche (1594) și continuat, într-o nouă manieră de a scrie, până în 1661. Pentru perioada de până la naștere (1633), folosește documente. Această parte a Letopisețului are caracter evocativ. Apoi, amintirile familiei, iar din 1652 este martor ocular. Deci Letopisețul capătă caracter memorialistic, prima scriere de acest fel în literatura română.

Din tradiția Costin se naște tipul sadovenian de povestitor meditativ. Istoria e văzută ca spectacol tragic și povestită în stilul specific al istoriei preromantice. Așa se explică preferințele lui Bălcescu pentru acest autor, căruia i-a închinat un studiu monografic. Plecând de la modelul narativ al cronicii lui Ureche, Costin ridică forma primă, simplă, nefictivă a povestirii la treapta istorisirii meditative. Miron Costin este fascinat de înțelegerea mobilurilor psihologice ale gesturilor eroilor.

În poemul Viața lumii, M.Costin dezvoltă motivul ovidian al nestatorniciei norocului și fragilității existenței din Ponticele și Tristele. Protestul cronicarului este împotriva „cumplitelor vremi de acmu", dar el afirmă idealul altora în care să aibă vreme și „cetitul cărților a face iscusită zăbavă". Acesta este cel dintâi elogiu al cărții care deschide mintea.

De neamul moldovenilor este prima lucrare de istorie a poporului român de la „descălecatul cel dintâi". Este o operă de gândire matură și stil desăvârșit, izvorâtă dintr-o fierbinte dragoste de țară.

Amestecul în lupta politică de cea mai sinceră atitudine patriotică a deschis un conflict grav cu partida filo-otomană. Moartea prin decapitare îl așază pe Miron Costin în galeria europeană a marilor oameni de cultură sacrificați pentru ideile lor. Nicolae Iorga nota cutremurat că în momentul căderii capului lui M.Costin nu-i mai trebuia nici o rugăciune, fiindcă își mântuia sufletul cu opera pe care o lăsa neamului său", spune Iudita Dodu Ieremia.

■ Dezbaterea cu tema Sărbători de iarnă în pandemie, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Gânduri, rostiri, scrieri", coordonat de poeta Denisa Popescu, avându-l invitat pe preotul profesor univ. dr. Ioan Stancu, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă Sfânta Muceniță Filoteea, a Universității Pitești.

"Timpul sacru sau arhetipal, echivalentul clipei comprimate în densitatea revelației, a tensiunii mistice reprezintă verticala pe care ne vom mișca sufletește, în perioada imediat următoare. Sărbătorile de iarnă au ca nucleu Crăciunul – 25 decembrie, care este Sărbătoarea Nașterii Domnului, continuat de alte două zile, de asemenea de sărbătoare ortodoxă, 26 și 27 decembrie. Este vorba despre Soborul Maicii Domnului și de Duminica după Nașterea Mântuitorului, zi în care este celebrat și Sfântul Apostol și Arhidiacon Ștefan. În anul 2020, Sărbătoarea Creștină s-a supus pandemiei, adică regulilor sanitare și interdicțiilor, statisticilor, schemelor reci, devenite unități de măsură a timpului vieții noastre. Despre cum putem face față surpării sufletești, în acest context, despre cum putem păstra viu spiritul sărbătorii și despre căile prin care vom reuși să ajungem la un acord cu noi înșine, ne vorbește distinsul invitat, părintele–profesor Ioan Stancu,", spune Denisa Popescu.

■ Prelegerea cu tema Academicianul Gheorghe Păun la ceas aniversar, în cadrul Clubului literar-artistic "Mona Vâlceanu", coordonat de scriitoarea și editorul Mona Vâlceanu.

"A trăi în preajma academicianului Gheorghe Păun este o uimire și o sărbătoare continuă. A face parte din cercul spiritual care s-a creat în jurul revistei cu nume simbolic, Curtea de la Argeș, este de asemenea un miracol. A dori să descifrezi complexa personalitate a celui care se dăruiește neîncetat matematicii, literaturii dar și viitorului Neamului său este o grea încercare. Evocarea personalității unui scriitor la ceas aniversar este o trudă de onoare. Ne-am propus să-i dedicăm prezentarea la Clubul literar-artistic, însoțită de toate urările noastre de sănătate și succes" informează Mona Vâlceanu.

■ Prelegerea cu tema Călători străini despre Piteștiul Medieval, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Biografii de excepție", susținut de muzeograful și scriitorul Octavian Dărmănescu.

"Publicate într-o prestigioasă colecție a Editurii Academiei Române, mărturiile călătorilor străini despre Țările Române sunt un filon rar de expresie a diferitelor etape ale identității românești. Încă din secolul al XVI-lea avem consemnate mărturii despre Piteștii Medievali, mic târg de troc, viticol. Călătorii străini care îl tranzitează îl descriu lapidar sau nu, una dintre cele mai prețioase fotografii medievale piteștene constituind-o cea a diaconului Paul de Alep care îl însoțea pe tatăl său, patriarhul Antiohiei, Macarie. De menționat că în perioada 1654-1659, cei doi poposesc în Pitești de cinci ori. Considerăm că patriarhul slujea și rezida chiar la Biserica Domnească Sf. Gheorghe, ridicată tocmai atunci, în 1656, de către Constantin Șerban Vodă și de către soția lui, Doamna Bălașa. Acest stop-cadru unic despre Piteștiul Medieval se alătură altor cronici de călătorie și dau un puzzle foarte valoros despre istoria micului oraș așezat între dealuri. Un mozaic, așadar, pe care toți iubitorii de istorie locală au prilejul să-l descopere" precizează Octavian Dărmănescu.

■ Prelegerea cu tema Despre forme contemporane ale sclaviei, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul „Cugetările unui om de graniță", susținut de poetul Radu Alexandru Dincă, student la Facultatea de Filosofie a Universității București.

"Nu ați trăit niciodată sentimentul că zilele trec pe lângă dumneavoastră? Că nu vă mai regăsiți sinele în acțiunile pe care le desfășurați în fiecare zi? Nu vă cuprinde angoasa atunci când vă dați seama cât de puțin timp cu adevărat liber aveți? Dacă răspunsul înclină spre direcția negativă, atunci cred că putem să discutăm despre forme contemporane ale sclaviei. Acesta fiind subiectul discuției noastre, îmi voi întoarce privirea, pentru început, la Aristotel, la virtuți și la polisul său, pentru a vedea un model pentru o societate în care timpul liber (scholé) este o comoară pe care fiecare om liber din cetate o are. Având în minte acest model și situația actuală în care se află societatea noastră, situație descrisă de: presiune din partea politicului, sistem educațional în continuă prăbușire, job-uri din ce în ce mai puține, roboții au început deja să înlocuiască eficient forța de muncă umană etc., vom încerca să găsim mici portițe de evadare din acest cerc vicios al coruperii minții noastre. Spun acest lucru pentru că o minte care nu are posibilitatea exersării libere a capacităților ei este o „minte tristă", iar această tristețe, provocată de privarea de timpul necesar contemplării libere, ne îmbolnăvește cu totul (atât trupește, cât și sufletește). Soluțiile se află, cel mai probabil, tot în filosofie sau, cine știe, poate chiar sunt sub nasul nostru, atât timp cât nu ne lăsăm „duși de nas" de trend-urile actuale care vor să ne vândă rețete pentru o viața bună", spune Radu Alexandru Dincă.

■ Crăciunul Artelor, manifestare de tradiție a Centrului Cultural Pitești, susținută de colaboratori, precum și de copii și tineri care urmează cursuri de aptitudini artistice în cadrul instituției. Evenimentul debutează cu un recital liric oferit de poeta Denisa Popescu, urmat de colinde și momente artistice susținute de membri ai Ansamblului de Copii "Zavaidoc" sub îndrumarea profesorului de canto popular Valentin Grigorescu, ai Grupului Folk "P620", coordonați de chitaristul Andrei Bulf, de talentate componente ale Lotului de Gimnastică "Olympic Gym Pitești" sub îndrumarea antrenoarei de balet și gimnastică ritmică Nicoleta Andrei, copii de la Clubul "Total Dance", sub îndrumarea coregrafului Alfred Schieb.

CARMEN ELENA SALUB

actualitate

Despre teatrul de marionete

(urmare din p. 32)

ani şi abia i se întrezăreau primele semne ale deşertăciunii, ca produs al favorurilor arătate de femei. Tocmai ce văzuserăm la Paris statuia tânărului care-şi scoate un ghimpe din picior; aceasta e binecunoscută şi aproape că nu lipseşte din nicio colecţie germană. Când tânărul meu prieten şi-a pus piciorul pe un scaun pentru a se usca, văzându-se întâmplător într-o oglindă înaltă, şi-a amintit de statuie; mi-a zâmbit spunându-mi descoperirea pe care o făcuse. Mărturisesc că, în aceeaşi clipă cu el, şi eu observasem asemănarea; însă poate pentru a mă asigura de veridicitatea graţiei afişate sau poate pentru a-i mai tempera vanitatea, i-am spus că ceea ce a văzut a fost o simplă iluzie. S-a înroşit şi a încercat să repete mişcarea pentru a-mi dovedi că mă înşel, dar a eşuat. A încercat a treia şi a patra oară încurcându-se, a încercat probabil de zece ori, însă în van. Nu mai era capabil să repete mişcarea pe care-o făcuse iniţial inconştient. Mai mult de-atât, mişcările pe care le făcea erau atât de hazlii încât mi-a fost aproape imposibil să nu izbucnesc în râs.

Din acea zi, din acel moment, tânărul a suferit o transformare. Începuse să stea zile întregi în faţa oglinzii, pierzându-şi de fiecare dată din farmec. O forţă invizibilă şi de neconceput s-a aşezat, precum o plasă metalică, peste libertatea[6] gesturilor sale. În doar un an nu mai rămăsese nimic din drăgălăşenia cu care fermeca oamenii. Pentru veridicitate o să spun că există cineva care a fost martorul transformării şi care ar putea depune mărturie despre întreaga transformare a tânăului.

Cu această ocazie, spuse C... prieteneşte, trebuie să-ţi relatez o întâmplare care îşi găseşte lesne rostul între cele discutate.

În timpul unei călătorii în Rusia am fost găzduit de către nobilul livonian von G..., ai cărui copii făcuseră o pasiune pentru scrimă. În special, cel mai în vârstă dintre ei, abia sosise de la universitate, considerându-se deja expert. Într-o dimineaţă, aflându-mă în camera sa, mi-a întins o floretă. Am acceptat provocarea şi s-a dovedit că sunt mai bun decât el. Asta l-a enervat, accentuându-i confuzia; astfel l-am încurcat teribil până când, speculându-i un moment de slăbiciune, i-am zburat floreta din mână. Jumătate serios, jumatate în glumă, a ridicat floreta de jos decretând că şi-a găsit maestrul, dar că, în acelaşi timp, a reuşit să-l găsească şi pe maestrul meu. Auzindu-l, fraţii săi au început să râdă tare devenind nerăbdători să mergem în grajd. Aproape m-au tras ducându-mă în faţa unui urs pe care tatăl lor îl crescuse acolo.

Am fost surprins să văd cum ursul, în momentul în care m-a văzut, s-a ridicat în două labe, sprijinindu-se cu spatele de stâlpul de care era legat şi cu laba dreaptă ridicată. Mă privea drept în ochi: aceasta era postura lui de confruntare. Când m-am văzut în faţa unui asemenea oponent m-am gândit că visez. Acum să văd dacă puteţi să-l loviţi!, mi-a strigat tânărul domn von G... Şi să vedem dacă-l puteţi învăţa! Revenindu-mi din uimire, m-am îndreptat spre el cu floreta. Ursul a făcut o mişcare scurtă cu laba şi mi-a respins lovitura. L-am atacat din nou, de data aceasta apelând la trucurile mele. Ştiu cu siguranţă că dacă aş fi avut un adversar uman, lovitura mea i-ar fi atins pieptul. Ursul, calm, mi-a parat lovitura. Acum eram eu în postura în care, cu doar câteva minute înainte, era mai tânărul domn G...: seriozitatea ursului mi-a răpit calmul. Am încercat tot felul de eschive şi fente până am ajuns la epuizare: totul degeaba întrucât ursul era cel mai bun scrimer din lume. Mi-a parat toate loviturile, fentele mele l-au lăsat indiferent reuşind ceea ce niciun luptător din lume n-ar fi reuşit: m-a privit permanent în ochi ca şi cum mi-ar fi citit sufletul, iar când mişcările mele n-au fost unele decisive efectiv nu s-a mişcat. Îţi vine să crezi aşa ceva?

Absolut!, i-am răspuns aplaudându-l. Aş fi crezut-o din gura oricui, cu atât mai mult dintr-a ta.

În acest moment, dragul meu prieten - mi-a spus el - ai absolut tot ceea ce-ţi trebuie pentru a-mi înţelege argumentaţia. Vedem cum în lumea organică, pe măsură ce gândirea devine mai slabă, graţia îşi face loc într-o formă mai strălucitoare şi mai decisivă. - La fel ca intersecţia a două linii, după traversarea infinutului, infinitul apare brusc în partea cealaltă sau aşa cum imaginea unei oglinzi concave, după ce s-a îndepărtat la infinit ne apare brusc în faţă mărită, le fel se întâmplă şi cu graţia: ne putem reîntoarce la ea doar când cunoaşterea noastră a trecut prin infinit. Altfel, graţia apare în forma sa cea mai pură fie atunci când nu avem conştiinţă, fie când conştiinţa noastră este infinită. Acesta e adevărul: graţia absolută rezidă ori în păpuşă, ori în zeu.

Ceea ce ar însemna, am concluzionat eu cu uimire, că trebuie să mâncăm din nou din Pomul Cunoaşterii pentru a ne reîntoarce la starea de inocenţă originară.

Într-adevăr, mi-a confirmat el, iar acesta e ultimul capitol al istoriei lumii.

1 David Teniers (1610-1690) - pictor flamand baroc, versatil şi inovator, care a pictat numeroase scene din viaţa rurală;

2 Familie celebră de balerini care a dominat arta dansului pentru mai bine de un secol

3 Kleist utilizează „vis motrix”, termenul folosit de Newton în „Philosophiae Naturalis Principia Mathematica”.

4 Gian Lorenzo Bernini - unul dintre cei mai mari artişti baroci, cunoscut în special ca sculptor, dar şi remarcabil arhitect. Cea mai mare capodoperă a sa este considerată Piaţa Sfântului Petru din Roma, unde colonada care delimitează piaţa pare a strânge credincioşii la pieptul Catedralei Sfântul Petru.

5 Elfii, în textul original

6 În textul original *„freie Spiele”*, o trimitere transparentă la termenul kantian, nu la libertatea gesturilor/mişcărilor

Adrian Vasiliu

Muzică şi muzichie

Imaginează-ţi…

Luna trecută s-au împlinit patru decenii de când a murit John Lennon. Multă lume îl ştie de la The Beatles, dar şi mai multă îl ştie pentru Imagine, una dintre piesele nemuritoare ale istoriei muzicii. Şi pe bună dreptate, pentru că, dacă stai să asculţi cu atenţie versurile cântecului pe care Lennon l-a scris împreună cu soţia sa, Yoko Ono, vei vedea că ceea ce cântă el acolo începe, şi nu de ieri, de azi, să devină realitate. „Imaginează-ţi că nu există ţări“, cânta Lennon acum 49 de ani, iar azi eu scriu rândurile astea într-o ţară (în care trăiesc şi muncesc) diferită de cea în care m-am născut, unde vor şi apărea, pentru că vor fi trimise pe internet, cea mai mare descoperire umană a perioadei pe care fostul Beatle n-a mai apucat-o. Iar una dintre cele mai importante ilustrări ale ideii o reprezintă primul spaţiu geografic important în care, timp de 75 de ani, n-a mai existat nici un război, spaţiu în care noi am intrat în 2007 şi care se numeşte Uniunea Europeană. Acelaşi spaţiu în care milioane dintre noi trăim şi muncim mai bine ca în ţara noastră de origine şi care ne este acum o a doua, dacă nu chiar prima casă. Să nu uităm nici de reţelele sociale, care ne fac părtaşi la ceea ce se întâmplă oriunde în lume, în momentul în care se întâmplă. Iar acolo nu mai suntem români, americani sau malgaşi, ci simpli cetăţeni ai Pământului, egali în drepturile noastre de utilizatori. Lumea pe care-o imagina Lennon prinde contur, iar pandemia prin care trecem nu va face decât să accelereze transformările pe care generaţia noastră, de departe cea mai norocoasă din întreaga istorie, le cunoaşte. Fireşte, ne aflăm în cea mai importantă criză de la finalul celui de-al Doilea Război Mondial, dar direcţia pe care ne aflăm nu va fi foarte mult schimbată, pentru că omenirea a pornit pe drumul prevăzut de ilustrul muzician. Deja numărul victimelor războaielor este mult mai mic decât cel al pământenilor morţi în accidente rutiere, ca să dau doar un exemplu în sprijinul veridicităţii celor profeţite în cântecul cu pricina. Şi vă îndemn să descoperiţi şi voi, în cântecul lui John Lennon, alte versuri care au mari şanse să devină realitate chiar în timpul vieţii noastre.

Număr ilustrat cu picturi de MARIUS BUNESCU (1881-1971)

Nota redacţiei:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, vă rugăm să trimiteţi materiale originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc. Revista **Argeş** primeşte doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate.

universalia

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT! Vă puteţi abona pentru anul 2022, costul abonamentului fiind de 50 lei/an.
Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEŞ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
- Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC,
Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului
Redactor-şef: **LEONID DRAGOMIR**
(leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU**
(fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**

Redacţia:
Piteşti,
Casa Cărţii,
Centrul Cultural Piteşti;
http:
www.centrul-cultural-pitesti.ro;
tel./fax: 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iaşi

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEŞ** răspunde moral şi juridic de conţinutul afirmaţiilor sale. Textele, cărţile, fotografiile, materialele aduse în redacţie nu se înapoiază.

Heinrich von Kleist
Despre teatrul de marionete

Traducere & © ROMEO LEFTER

...marionetele au avantajul înfrângerii gravitației. Ele n-au habar despre inerția materiei, această atât de spinoasă problemă a dansului; forța care le ridică în aer este mai mare decât cea care le ține pe pământ.

universalia

Petrecându-mi iarna lui 1801 în localitatea M..., într-o după amiază m-am întâlnit în parcul public cu C., un vechi prieten care devenise prim dansator al teatrului de operă de aici și care făcea mulțimile deosebit de fericite.

I-am declarat că sunt suprins să-l găsesc în mai multe rânduri la teatrul de marionete - improvizat în centrul orașului într-o tarabă scorojită - delectându-și publicul prin intermediul unor piese burlești împletite cu cântec și dans.

El m-a asigurat că pantomima marionetelor îi produce o mare satisfacție și că un dansator care vrea să-și îmbunătățească tehnica și să evolueze are multe de învățat de la acele păpuși neînsuflețite.

Din modul în care mi-a spus-o, am înțeles că observația lui nu era ceva gratuit, care-i trecuse atunci prin minte, ci era convins de veridicitatea spuselor sale astfel încât, curios, m-am așezat alături de el pentru a aprofunda remarcabila afirmație.

M-a întrebat dacă-mi place dansul marionetelor, în special al celor mai mici.

N-aveam de ce să neg. De altfel, văzând cum patru păpuși reprezentând niște țărani încinseseră o horă alertă, am realizat că imaginea aceea nu putea fi mai bine pictată nici măcar de către Teniers[1].

L-am întrebat despre mecanismul marionetelor, fiind curios să aflu cum este posibil să fie controlat fiecare membru și fiecare parte a acestora fără a avea o mulțime de sfori pe degete, după cum ar necesita ritmul dansului.

Mi-a spus că n-are sens să cred că, în diferitele momente ale dansului, mașinistul manipulează fiecare organ al corpului marionetelor.

Fiecare mișcare, mi-a spus, are un centru gravitațional; este suficient, așadar, să controlezi acest centru pentru a controla întreaga marionetă; organele corpului, care nu-s nimic altceva decât penduluri, continuă mișcarea în modul lor mecanic, fără a fi nevoie ca păpușarul să acționeze direct asupra lor.

Mi-a spus, de asemenea, că mișcările acestea sunt deosebit de simple; de fiecare dată când centrul gravitațional este mișcat liniar, organele corpului descriu curbe și că, de multe ori, atunci când este mișcat aleator, întregul corp va ajunge la o mișcare ritmică similară dansului.

Remarca părea a justifica fascinația pe care i-o provoca teatrul de marionete. Însă eram departe de concluziile la care el ajunsese pornind de la acest punct.

L-am întrebat dacă mașinistul care dă viață marionetelor ar trebui să fi fost dansator sau dacă, cel puțin, are habar despre noțiunile de bază ale esteticii dansului.

Din faptul că e vorba de mișcări mecanice simple, mi-a spus, nu trebuie să înțelegem că nu e nevoie de sensibilitate.

Traiectoria pe care centrul gravitațional trebuie s-o descrie este simplă, de cele mai multe ori dreaptă. Chiar și când e vorba de traiectorii curbe, acestea sunt simple, de cele mai multe ori de rang unu sau cel mult doi. Chiar și-n acest ultim caz este vorba de traiectorii eliptice care, datorită articulațiilor, păstrează mișcarea naturală. Așadar mașinistul n-are nevoie de abilități speciale pentru a manipula păpușile.

Dintr-un alt punct de vedere constatăm că această linie e ceva cu adevărat misterios întrucât ea este nici mai mult nici mai puțin decât calea sufletului dansatorului; avea dubii că această cale ar putea fi găsită altfel decât dacă am considera că mașinistul se pune pe sine în centrul de gravitație al păpușii, cu alte cuvinte că el e cel care dansează.

I-am răspuns că ceva mă face să cred că avem de-a face cu o mișcare neînsuflețită; ceva asemănător flașnetei care cântă când manivela este rotită.

Dimpotrivă, mi-a răspuns el. Mai degrabă mișcările degetelor generează comportamentul păpușilor legate de ele, așa cum numerele generează traiectoria funcției logaritmice sau cum asimptotele limitează hiperbola.

Însă el mai credea că și această urmă de umanitate putea fi eliminată din marionetă, că măiestria dansului său ar putea trece în întregime pe tărâmul meșteșugurilor mecanice și ar putea fi generat, așa cum am crezut eu, prin intermediul unei manivele.

M-am declarat surprins să constat câtă atenție acorda el unei distracții vulgare, dar mai ales asupra faptului că vorbea despre ea ca despre o artă în adevăratul sens al cuvântului. Și nu doar credea că aceasta este capabilă de o dezvoltare mai înaltă, ci chiar părea să se implice pentru a se ajunge acolo.

Mi-a zâmbit și mi-a spus că îndrăznește să creadă că, dacă un mecanic ar contrui o marionetă care respectă cerințele sale, aceasta ar fi capabilă ca de una singură să danseze atât de iscusit încât niciun dansator, fie el chiar din vestita familie Vestris[2], n-ar putea s-o egaleze.

Ai auzit?, m-a întrebat el în timp ce lăsasem, tăcut, privirea spre pământ, ai auzit despre acele picioare mecanice pe care meșterii englezi le fac celor care au avut ghinionul să și le piardă pe cele naturale?

Am răspuns că nu, niciodată nu văzusem așa ceva!

Păcat, mi-a răspuns el, și spun asta deoarece dacă-ți voi spune că acei nefericiți chiar pot dansa cu picioarele mecanice, probabil nu mă vei crede. Dar ce spun eu dans? Într-adevăr numărul mișcărilor care le sunt disponibile este limitat; însă, chiar și așa, cele pe care le pot face le execută cu atâta calm, ușurință și grație încât ridică semne de întrebare oricărei ființe cugetătoare.

Am răspuns, în glumă, că, iată, și-a găsit nașul. Același meșter capabil să facă asemenea picioare extraordinare ar putea, fără doar și poate, să facă o marionetă care să răspundă cerințelor sale.

Și-atunci cum sună aceste indicații pe care le-ai da meșterului pentru a-ți fabrica o astfel de marionetă? - l-am întrebat eu suprinzându-l cu privirea stingheră lăsată spre pământ.

Nu-i nevoie de nimic din ceea ce nu ne e deja la îndemână - a răspuns el: calm, agilitate, delicatețe - doar că toate acestea la un nivel superior; și, în special, o așezare mai naturală a centrilor de greutate.

Și-atunci ce avantaje ar avea aceste marionete față de dansatorii reali?

Ce avantaje? În primul rând avantajul absenței, prietene, întrucât păpușile nu se prefac și nici nu falsifică. Aceasta deoarece simularea se petrece atunci când sufletul (sau forța motrice)[3] se găsește în alte locuri decât centrul de greutate al mișcării. Însă, pentru păpușarul care manipuează marionetele nu există nicio altă forță în afara celei din fire astfel încât membrele păpușii fac ceea ce ar trebui să facă: moarte fiind, ele devin penduluri pure și astfel urmează legile gravitației. E o splendidă abilitate pe care o căutăm în van la majoritatea dansatorilor.

Dacă o urmărim pe dansatoarea P... interpretând-o pe Daphne când, urmărită de Apolo, se uită în spate. Sufletul ei e în zona lombară astfel încât atunci când se apleacă parcă s-ar rupe asemeni unei naiade sculptate la școala lui Bernini[4]. Sau privindu-l pe tânărul F... care, atunci când îl joacă pe Paris și stă sub cele trei zeițe oferindu-i mărul lui Venus, dezvăluie limpede că sufletul său se află (și e oribil să constați)... în cot.

Asemenea greșeli, spuse el întrerupându-se, sunt inevitabile deoarece am gustat din Pomul Cunoașterii. Din păcate Paradisul este închis, iar heruvimul e pe urmele noastre; ar trebui să înconjurăm lumea să vedem dacă nu cumva mai e vreo portiță deschisă pe undeva prin spatele său.

Am râs. Într-adevăr, m-am gândit eu, mintea nu poate să greșească acolo unde nu există. Dar am constatat că mai avea ceva de spus, astfel încât l-am încurajat să-și continue raționamentul.

De asemenea, spuse el, marionetele au avantajul înfrângerii gravitației. Ele n-au habar despre inerția materiei, această atât de spinoasă problemă a dansului; forța care le ridică în aer este mai mare decât cea care le ține pe pământ. Oare ce n-ar da doamna G... pentru a fi cu mai slabă cu șaizeci de livre sau să aibă o greutate care să o contrabalanseze atunci când execută *enterchat*-urile și piruetele? Marionetele plutesc deasupra podelei precum zânele[5], iar fiecare schimbare de direcție le însuflețește membrele; noi avem nevoie de podea pentru a ne odihni și a recupera din tensiunea dansului: e un moment care, în mod evident, nu face parte din dans și pe care noi trebuie să-l mascăm cu discreție.

I-am replicat că, în ciuda inteligenței cu care încearcă să mă convingă, niciodată nu voi considera că o însăilătură mecanică ar putea avea mai multă grație decât corpul uman.

Din contră, mi-a spus el, din punct de vedere al grației, unui om îi este imposibil să se apropie măcar de o păpușă mecanică. Doar un zeu ar fi capabil de o asemenea performanță în lupta cu materia inertă; aici este punctul în care se ating cele două capete ale lumii circulare.

Am rămas uimit, neștiind cum să răspund surprinzătoarelor sale afirmații.

Pare, spuse el prizând puțin tutun, că n-ai acordat suficienă atenție celei de-a treia cărți a lui Moise; cel care nu cunoaște perioada inițială a dezvoltării umane nu poate discuta despre consecințele sale și, mai ales, despre faza ultimă, cea a concluziilor.

I-am spus că sunt conștient de modul în care conștiința poate modifica grația naturală. Un tânăr pe care-l cunoșteam, sub ochii mei, ca efect al unei remarci, își pierduse brusc Paradisul inocenței pe care nu l-a mai regăsit în ciuda eforturilor prometeice pe care le făcuse. Însă, care-i concluzia, l-am întrebat? Ce trebuie să înțelegem din toate acestea?

M-a rugat să-i povestesc întâmplarea pe care-o amintisem.

În urmă cu trei ani, i-am povestit, înotam împreună cu acel tânăr prieten care afișa o grație deosebită. Să fi avut vreo șaisprezece

(continuare în p. 31)